

nummer 2/1985

maart

Varianummer

W

wetenschappelijk

O

onderzoek- en

D

documentatie

C

centrum

verschijnt

9 × per jaar

Justitiële verkenningen

Inhoud

Blz.	
3	Voorwoord
5	R. M. Titus De reactie van de gemeenschap op inbraak in woningen
18	C. Holtom Slachtofferhulpprojecten in Groot-Brittannië
31	Prof. mr. J. E. Doek Internationale kindertvoering. The last battle of marital war?
48	R. E. Dobash en R. P. Dobash Aard en achtergronden van gewelddadige gebeurtenissen
62	S. Cohen Recente ontwikkelingen in het cocaine-misbruik
70	Literatuuroverzicht
70	Algemeen
71	Strafrecht en strafrechtspleging
72	Criminologie
80	Gevangeniswezen
84	Reclassering
86	Psychiatrische zorg
87	Kinderbescherming
87	Politie
92	Drugs
96	Boekwerken

Voorwoord

Dit Varianummer wordt geopend met een bewerking van een publikatie van R. M. Titus (U.S.A.), waarin aandacht wordt geschonken aan de reacties van burgers die met criminaliteit – met name met inbraak – geconfronteerd worden. De auteur bespreekt verschillende burgerinitiatieven, waaronder de zogenaamde *buurtwacht*.

Op 14 december 1984 vond onder auspiciën van de Nederlandse Vereniging voor Kriminologie en het Landelijk Overleg Slachtofferhulp, een studiedag plaats over hulpverlening en schadevergoeding aan slachtoffers van misdrijven. Deze studiedag werd georganiseerd door het WODC. Een van de inleiders, dr. Chr. Holtom, o.a. initiatiefnemer van de National Association of Victims Support Schemes in Engeland, sprak over ervaringen met slachtofferhulp in dat land. In dit nummer een vertaling van deze lezing.

Het derde artikel is van de hand van prof. mr. J. E. Doek en behandelt de problematiek van de 'kinderontvoering'.

De auteur legt in zijn bijdrage het accent op de resultaten van een landelijk onderzoek naar kinderonvoering.

R. E. Dobash en R. P. Dobash, specialisten t.a.v. het onderwerp 'vrouwenmishandeling', zijn de auteurs van het artikel 'Aard en achtergronden van gewelddadige gebeurtenissen', waarvan in dit Varianummer een bewerking is opgenomen. Het is een weergave van een vrij gedetailleerd onderzoek naar het ontstaan en het verloop van gewelddadige gebeurtenissen binnen de man-vrouw relatie.

Het Varianummer wordt afgesloten met een bewerking van een artikel van S. Cohen over het gebruik en de gevaren van de ook in ons land opkomende en gevreesde drug 'cocaine'.

De reactie van de gemeenschap op inbraak in woningen*

door Richard M. Titus

Inleiding

5 In 1981 werd in de Verenigde Staten één op elke 11,3 huishoudens het slachtoffer van inbraak of poging tot inbraak. Men verklaart deze epidemie o.a. uit het feit dat het veel vaker voorkomt dan vroeger dat er niemand thuis is in een woning, uit een toename van het aantal waardevolle makkelijk mee te nemen zaken zoals huiscomputers en videorecorders en uit de omstandigheid dat burens elkaar en ouders hun kinderen minder in het oog houden. Bij de inbrekers treft men zowel gelegenhedsviefters aan als toegewijde professionals, maar ook de laatsten gaan bij inbraak in woningen doorgaans zonder veel overleg te werk. De enige 'planning' is meestal het kiezen van de buurt waar men een goede gelegenheid gaat zoeken.

Het is moeilijk om vast te stellen hoeveel angst inbraak veroorzaakt en zelfs, of *angst* wel het goede woord is (*bezorgdheid* of *ongerustheid* lijkt beter). De meeste onderzoeken naar angst voor criminaliteit hebben betrekking op feiten waarbij men persoonlijk slachtoffer is geworden. Als het bij inbraak is zoals bij andere feiten, dan houdt de mate van 'angst' in een bepaalde gemeenschap verband met de hoeveelheid inbraken, de mate waarin nieuws over inbraken wordt verbreid, het al dan niet aanwezig zijn van tekenen van sociale wanorde (verslaafden, dronkaards, beschadigde eigendommen etc.) en met het tolerantieniveau van de buurt. De participatie van burgers bij de bestrijding van inbraak neemt momenteel een hoge vlucht. Men heeft dit o.a. verklaard uit de toename van de criminaliteit en de angst daarvoor, begrip

* Dit is een verkorte weergave van: R. M. Titus, Residential burglary and the community response. In: Coping with burglary: ed. by R. V. G. Clarke and T. Hope. Boston, Mass., Kluwer-Nijhoff, 1984, blz. 97-129.

voor de beperkingen van wat het strafrechtelijk apparaat kan doen, aanmoediging van burgerparticipatie door de politie, het afnemen van de bereidheid om delinquenten als slachtoffers te zien, meer aandacht voor misdaadslachtoffers en grotere activiteit van groepen burgers op alle terreinen van de samenleving. Doch het Amerikaanse publiek kan wel eens grillig zijn, het loopt soms warm voor iets en vergeet de zaak dan weer snel. Het is van belang dat het justitiële apparaat er voor zorgt dat de huidige belangstelling voor misdaadpreventie niet verslapt.

Bestaande activiteiten

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de soorten gemeenschapsparticipatie die bij de inbraakbestrijding voorkomen. Activiteiten die in de eerste plaats gericht zijn op de bestrijding van andere vormen van criminaliteit worden buiten beschouwing gelaten, evenals strikt individuele inbraakpreventie.

6

'De grote drie'

Het meest komen voor — en dikwijls in combinatie — blok-, of flatgebouwwacht, beveiligingscontrole en het merken van eigendommen. Dit kan een initiatief zijn van de politie, van zgn. block-clubs of van andere lokale organisaties. Er is dan vaak een soort vereniging gevormd, die adreslijsten van de leden uitgeeft, informatie over misdaadpreventie verspreidt, gereedschap om eigendommen te merken verschaft etc. In sommige steden bijv. Detroit plaatst de gemeente borden bij blokken of flatgebouwen waarvan tenminste de helft van de huishoudens lid is.

Patrouilles

Burgerpatrouilles, gemotoriseerd of te voet, komen minder vaak voor dan de drie bovengenoemde vormen. Zij zijn vaak op buurtniveau georganiseerd, kijken uit naar verdachte activiteiten en wijzen de buurtgenoten op gebrek aan beveiliging (een open garagedeur, een voordeur die onzichtbaar is door struikgewas). Sommige van deze patrouilles zijn zeer omvangrijk. In Virginia heeft men een gemotoriseerde patrouille waarvan 1000 mensen per dag patrouilleren. Dit houdt in dat men

één keer per maand ongeveer twee uur dienst doet.

Er zijn ook patrouilles die worden uitgevoerd door mensen die voor hun werk de ronde doen in de buurt, zoals postbodes, meteropnemers, leveranciers, vuilnismannen etc. In buurten waar bijna iedereen buitenshuis werkt, zijn zij overdag de enigen die kunnen opletten. De patrouilles onderhouden vaak via de radio contact met de politie. Zij worden voor dit werk geïnteresseerd niet alleen door de politie maar ook door bijv. hun vakbond.

Waakzaamheidsgroepen

Deze streven ernaar informatie over criminaliteit, zoals de werkwijze van inbrekers, actuele gevaren e.d. onder burgers te verspreiden. Sommige groepen werken in een project dat zich op de hoogte stelt van de vervolging en berechting van de dader. Deze projecten kunnen samenvallen met slachtofferhulpprojecten. Zo is er ook een 'offender-watch'-project dat bekend maakt dat bepaalde delinquenten vrij gekomen zijn.

7

Zakenwereld en maatschappelijke organisaties

De zakenwereld kan op vele manieren een bijdrage leveren: werknemers voorlichten en hen stimuleren tot activiteiten ten behoeve van misdaadpreventie in eigen buurt. Ook kan de werkgever schenkingen doen of technische uitrusting of auto's ter beschikking stellen. Van een groot winkelbedrijf is bekend dat deze tips inzake voorkoming van misdrijven op melk-pakken aanbracht en folders in de warenhuizen verspreidde.

Zo geeft de verzekeringsindustrie premiekorting bij voldoende beveiligingsmaatregelen in woonhuizen. Allerlei sociale of beroepsorganisaties kunnen helpen bij de voorlichting.

De plaatselijke overheid

De activiteiten van de plaatselijke overheden liggen op het terrein van de bouwvoorschriften en de voorlichting. Ook kunnen acties tegen het spijbelen in samenwerking met scholen helpen in de strijd tegen de inbraak. Voorts kan er preventieve werking van uitgaan, wanneer men bejaarden en eengezinshuishoudens in plaats van apart, samen in één buurt onder-

brengt. Op die wijze kunnen in buurten waar veel tweeverdieners wonen, de ouderen overdag een oogje in het zeil houden.

Participatie in de inbraakpreventie

Geschat doen op dit moment circa 6 miljoen Amerikanen aan een buurtwachtprogramma mee. Het aantal personen dat zegt aan één of andere vorm van inbraakpreventie te doen varieert – blijkens diverse studies – van 85–97%. Doch deelname aan een werkelijk in de buurt *georganiseerde* misdaadpreventie varieert van 7–20%, (Greenberg, et al., 1982). Dat het aantal deelnemers hier niet bepalend is blijkt overigens uit het goed functioneren van dergelijke kleinschalig opgezette buurtwachten in Japan.

Individuele participatie

8

Deelneming aan collectieve activiteiten wordt niet zozeer ingegeven door angst dat men zelf slachtoffer zal worden. Veel meer door ongerustheid over criminaliteit als een probleem in de buurt en door een algemene neiging om aan buurtactiviteiten deel te nemen. Factoren die de deelneming gunstig beïnvloeden zijn verder een hoger inkomen, het hebben van kinderen thuis, de duur van het verblijf in de buurt, eigenaar van een huis zijn en de betrokkenheid bij de buurt.

Groeps participatie

Van de groepsactiviteiten zijn vele zowel gericht op inbraak als op andere vormen van criminaliteit. De factoren die het bestaan van dergelijke activiteiten in een buurt beïnvloeden zijn in grote trekken dezelfde als die welke deelneming van individuen aan die groepen bevorderen. De participatie is het grootste in buurten die een gemiddelde graad van samenhang vertonen.

Waar de samenhang heel gering is komt men niet tot voldoende organisatie om effectief op te treden en waar de samenhang heel groot is, is een formele actie niet nodig. Uit de analyse van een groot aantal gegevens werd afgeleid, dat gevallen waarbij mensen persoonlijk slachtoffer worden, aanleiding kunnen geven tot de vorming van projecten tegen inbraak. Ook blijkt er sprake te zijn van een soort 'kritische

massa': als in een buurt eenmaal een bepaald niveau van participatie is bereikt, wordt meedoen de norm en stijgt de deelname verder. Hoe meer andere organisaties er in een buurt bestaan, hoe eerder de kritische massa wordt bereikt.

Buitenwijken blijken meer 'pro-actief' te reageren, dat wil zeggen dat zij in actie komen voordat de criminaliteit echt een probleem is geworden. Buurten in het centrum zijn meer 'reactief'. Andere problemen in arme buurten in de binnenstad zijn, dat het daar waarschijnlijker is dat de daders uit de buurt zelf komen en dat er meer wantrouwen heerst tegen de bureaus en de politie. Dit zijn echter niet de enige buurten die speciale problemen stellen. Moeilijk tot collectieve actie te brengen zijn ook buurten waarin overwegend jonge alleenstaanden wonen, of echtparen zonder kinderen, buurten waarin veel vrouwen buitenshuis werken, vergrijzende buurten en 'veranderende' buurten, waarin de oude en nieuwe bewoners verschillen in leeftijd, inkomen of afkomst.

9

De gebouwde omgeving en participatie

Uit een groeiende hoeveelheid onderzoeken blijkt, dat de gebouwde omgeving inderdaad invloed heeft op de criminaliteit en de angst daarvoor. Maar er kan niet uit afgeleid worden dat een groot deel van deze invloed veroorzaakt wordt via de sociale relaties in de buurt en daaruit voortvloeiende effecten op gedrag van de burgers dat gericht is op misdaadpreventie.

De duidelijkste lessen die er uit geleerd kunnen worden hebben meer betrekking op stedenplanning dan op architectuur; het is misschien goed grote hoeveelheden doorgaand verkeer te vermijden en te voorkomen dat de grond in een buurt op zo'n manier wordt gebruikt, dat grote aantallen mensen van buiten de buurt aange trokken worden. Voor het ontstaan van een hechte buurtgemeenschap blijkt het ontbreken van veel verkeer en van veel buitenstaanders in het algemeen bevorderlijk.

Het organiseren van een reactie vanuit de gemeenschap

Over dit onderwerp is uit onderzoek veel bekend en de richtlijnen zijn op belangrijke punten ge-

lijk voor gevallen waarin het initiatief van de politie dan wel van bezorgde burgers uitgaat.

Het leren kennen van de buurt

Men dient eerst uit te zoeken wat de buurt het meest bezighoudt. Dit kan een andere vorm van criminaliteit dan inbraak zijn, maar ook iets heel anders, zoals graffiti of een bestemmingsplan. Geld voor een buurt-enquête is er meestal niet, maar men kan met allerlei mensen uit de buurt praten om een idee te krijgen van wat er speelt. Men kan dan beginnen de aandacht voor deze andere problemen te trekken en deze daarna op de anti-inbraak-campagne richten. Ook moet men goed op de hoogte zijn van de sociale samenstelling van de buurt. Wat in aanmerking komt voor een buurt met gepensioneerden kan verkeerd zijn voor een buurt met jonge alleenstaanden. In buurten in verandering wonen soms twee duidelijk verschillende groepen. Huis-eigenaren hanteren andere criteria bij het aanbrengen van veranderingen aan hun huis dan huurders. Ook sociaal-psychologische factoren zijn van belang, zoals vertrouwen in de toekomst van de buurt en het al dan niet hebben van een traditie van onderlinge bezorgdheid en betrokkenheid dan wel van onderling wantrouwen. Dit laatste treft men vaak juist aan in buurten met een hoge criminaliteit. Tenslotte is het van belang te weten hoe de relaties van de buurtbewoners met de politie zijn.

10

Organisaties in de gemeenschap

Men moet ook weten wie de leiders van de gemeenschap zijn, hoe het sociale netwerk in elkaar zit en wat de plaatselijke organisaties zijn. Deze laatsten kunnen belangrijke bronnen van informatie zijn en verder kunnen ze helpen informatie over de inbraakpreventieplannen te verspreiden, opdat daar geen misverstanden over ontstaan. Als er een slechte relatie tussen de buurt en de politie bestond, of strijdende groepen binnen de gemeenschap, kunnen de plaatselijke organisaties bemiddelen en de strijdenden verenigen in gemeenschappelijke aandacht voor het inbraakprobleem of andere kwesties.

Organisaties hebben het voordeel dat zij leden en soms betaalde krachten beschikbaar hebben om allerlei taken uit te voeren. Als men een

bestaande organisatie er toe brengen kan zich mede met het inbraakprobleem bezig te houden is dat veel beter dan vanuit het niets te beginnen. Ook kan de betrokkenheid van bestaande organisaties bijdragen aan de stabiliteit en de duurzaamheid van anti-inbraakcampagnes. Tenslotte hebben zij vaak faciliteiten voor het vermenigvuldigen van stukken, het adresseren etc.

Het werven van participanten

Als geen aansluiting kan worden gevonden bij bestaande organisaties moet men mensen gaan werven. Amerikaanse ervaring leert dat publiciteitscampagnes nuttig zijn, maar dat kleine bijeenkomsten per blok ook nodig zijn. Deze kunnen hetzij door de politie, hetzij door burgers bijeen geroepen worden, nadat een vrijwilliger gevonden is die zijn huis beschikbaar stelt. De politie moet in elk geval ook uitgenodigd worden. Bij deze gelegenheden kunnen de mensen elkaar leren kennen en kunnen zij die willen participeren meteen aan het werk gezet worden. De eerste vergaderingen gaan over werving, financiering, taakverdeling e.d. Als later ook belangstelling ontstaat voor andere problemen dan inbraak, moet men zich daar niet tegen verzetten.

Uit onderzoek blijkt dat het de effectiviteit en de duurzaamheid van de groepen ten goede komt.

Als de belangstelling eenmaal gewekt is, moet hij warm gehouden worden. Uitbreiding van de agenda kan hierbij dus helpen, maar ook het gevoel dat er inderdaad iets bereikt wordt. Op dit laatste punt kan de politie veel doen, bijvoorbeeld door te laten weten dat een tip van een burger tot arrestatie heeft geleid, of door een soort beloningen te creëren voor mensen die erg hun best doen in de vorm van openbare lofuitingen. Het is ook belangrijk er op de een of andere manier voor te zorgen dat mensen plezier beleven aan hun participatie; het kan zelfs goed zijn naast de nuttige activiteiten ook een vorm van verstrooiing te organiseren.

De opzet van de acties

De gewenste omvang

Er zijn in Amerika twee stromingen te onderscheiden in de strijd van de burgers tegen crimi-

naliteit. De ene zegt dat de effectiviteit bevorderd wordt door acties met een nauw omschreven doel, zoals de hier beschreven anti-inbraakcampagnes. De andere is van mening dat een veel bredere aanpak nodig is en dat de gehele sociale problematiek die tot criminaliteit kan leiden in de acties betrokken moet worden, zoals jeugdwerkloosheid, gebrek aan recreatiefaciliteiten, druggebruik en noem maar op. Het zou bij deze breed opgezette acties gemakkelijker zijn de belangstelling van de burgers warm te houden en het zou, vooral in buurten die in verval zijn, veel zinvoller zijn om op een breed front samen te werken met de politie en andere gemeentelijke diensten. Hoe dit ook zij, de schrijver van dit stuk beperkt zich tot het behandelen van acties die uitsluitend gericht zijn op het voorkomen van inbraak.

De leiding

12

Zolang het om een groep mensen op het niveau van een flatgebouw of een blok gaat, zullen vrijwilligers de leiding op zich kunnen nemen, maar groepen op buurtniveau zullen, vooral als zij nog allerlei nevenactiviteiten hebben, misschien een betaalde directeur of zelfs meer betaalde krachten nodig hebben. Het geld hiervoor kan natuurlijk niet uit vrijwillige bijdragen komen, maar moet door de overheid, stichtingen of de zakenwereld verschaft worden. Het is echter niet zeker dat buurtorganisaties van een dergelijke omvang ook het meest effectief zijn.

Analyse van het probleem

Men moet goed weten waar de prioriteiten van de burgers liggen en wat precies de aard van het probleem is. Als bijvoorbeeld blijkt, dat inbrekers vooral gebruik maken van de paadjes achter de huizen, dan moeten deze in het bijzonder in de gaten gehouden worden. Misschien moet ook de verlichting verbeterd en het struikgewas gekapt worden.

De rol van de politie

Uit onderzoek is gebleken dat de politie in hoge mate afhankelijk is van allerlei informatie die de burgers kunnen verstrekken. De politie heeft dus belang bij het in stand houden van inbraakpreventiegroepen onder de burgerij en bij het

onderhouden van goede contacten met deze groepen. (Ook hierin kunnen we veel leren van Japan waar de politie traditioneel veel informatie aan de burgerij ontleent.) Jammer genoeg vinden veel politiemensen het geven van voorlichtingspraatjes, het houden van beveiligingscontrole e.d. geen echt politiewerk en zou er dus een kloof kunnen ontstaan tussen de afdeling misdaadpreventie en de afdeling surveillance van de politie. Dit probleem zal binnen de politie opgelost moeten worden. Het is in elk geval van groot belang dat de politie de preventiegroepen zo veel mogelijk ondersteunt.

Maakt het wat uit?

13

Niet iedereen is overtuigd van het nut van acties van burgers op dit gebied en sterker nog, niet iedereen is ervan overtuigd, dat we ooit zullen kunnen weten of zij nuttig zijn omdat er te veel variabelen zijn waarop de onderzoeker geen invloed heeft. Zo kan een actie bijvoorbeeld worden aangezwengeld omdat er een sterke stijging in het aantal inbraken is, waarop de politie niet alleen reageert door een actie onder de burgerij te entameren, maar ook met extra patrouilles en een actie tegen spijbelen en tegen helers.

De belangstelling voor het inbraakprobleem bij de burgerij kan op heel veel verschillende manieren gewekt worden en het aantal inbraken in een buurt kan beïnvloed worden door factoren die niets te maken hebben met de buurt zelf en de inbraakpreventieprogramma's die daar bestaan. Een recent voorbeeld is de snelle stijging en daarna daling van de goud- en zilverbij, waarvan gezegd wordt dat die het aantal inbraken bevorderd hebben.

Toch kan er nog wel enig redelijk overtuigend bewijsmateriaal verzameld worden. Er zal een onderscheid gemaakt worden tussen beperkte acties, die slechts uit één bepaalde preventieve activiteit bestaan en veelomvattende acties, waarin meerdere activiteiten worden gecombineerd.

Beperkte acties

Bij het evalueren van projecten waarbij het doen van meer *aangifte* door burgers werd gepromoveerd, werd vastgesteld dat publiciteit in de

media tot een grote bekendheid van het project bij het publiek kan leiden.

Doch blijvende effecten waren alleen te verwachten als men bijeenkomsten bij mensen thuis belegde, waar burens elkaar konden leren kennen en een blijvende relatie konden beginnen. Acties die het *merken van eigendommen* stimuleren blijken het meeste effect te hebben bij een persoonlijke benadering, die trouwens ook het duurste is. Individuen die deelnamen hadden minder onder inbraak te lijden, maar misschien waren zij altijd al meer alert op inbraak en hadden zij ook al andere maatregelen getroffen. In buurten waarin werd meegedaan ging het aantal inbraken niet omlaag en het aantal teruggevonden eigendommen niet omhoog. Dat laatste kan ook komen omdat de politie er onvoldoende op ingeschoten is daar voor te zorgen.

Mensen die meedoen aan een *beveiligingscontrole* en de aanbevelingen die zij ontvangen opvolgen, hebben vervolgens minder last van inbraak; hier geldt echter hetzelfde voorbehoud als ten aanzien van de eigendommerkers werd gemaakt. Bij een onderzoek in Santa Anna in Californië bleek dat in gebieden waarin beveiligingscontroles waren uitgevoerd het aantal inbraken met 17% afnam, terwijl het tegelijkertijd in de rest van de stad met 11% toenam. Deelnemende gezinnen hadden een inbraakcijfer van 1 op 165 en niet-deelnemende gezinnen van 1 op 15. Bij een project waarbij een maandelijks *nieuwsbrief* over *misdadpreventie* werd rondgestuurd, bleek dat dit tot een toename in het waarnemen van misdaad in de buurt en tot meer preventieve maatregelen leidde, vooral als men in de nieuwsbrief verslag deed van in de buurt gepleegde feiten. De angst voor criminaliteit nam er niet door toe. Deze wordt blijkbaar veroorzaakt door de media en rondpraten van buitengewoon angstwekkende feiten en niet door het bekend worden van routine-feiten uit de buurt. Ook vond een nationaal evaluatie-onderzoek plaats van burgerpatrouille-projecten bestaande uit o.a.: patrouilleren rond een gebouw en patrouilleren in een buurt. Volgens de onderzoekers is het waarschijnlijk dat patrouilleren per gebouw effectiever is dan per buurt gezien de grotere overzichtelijkheid van het kleinere gebied waarop toegezien moet worden.

Dan is er een aantal studies gewijd aan het functioneren van teampolitie op buurtniveau. Samenwerking tussen teampolitie en oplettende burgers in een bepaalde buurt leidde behalve tot een betere onderlinge verstandhouding ook tot een daling van het aantal inbraken en stijging van het aantal arrestaties.

Een buurtwachtproject in Ohio dat was opgezet in combinatie met politieursveillance te voet gaf over een periode van 12 maanden een vermindering van het aantal inbraken met 10% te zien.

Tenslotte leidde een samenwerkingsproject tussen politie en schoolleiding tot vermindering van het spijbelen en dientengevolge tot een daling van het aantal inbraken in woningen.

Veelomvattende acties

15 Bij de evaluatie van de beperkte projecten komt steeds weer de mening naar voren, dat zij veel meer en langduriger effect zouden hebben als zij onderdeel van een meer omvattende aanpak waren. Er is dan ook een grote bloei ontstaan van acties die omvatten wat hierboven 'de grote drie' is genoemd (blokwacht, beveiligingscontrole en het merken van eigendommen) en die meestal tenminste een rudimentaire vorm van organisatie impliceren. Politiemedewerking hieraan gaat vaak niet verder dan het verstrekken van technische hulp, folders etc. Patrouilleren door burgers is een betrekkelijke uitzondering. Bij de evaluatierapporten hierover is niet altijd duidelijk uit welke activiteiten de werkzaamheden van de beschreven buurtwacht of blokwacht precies bestond.

De uitkomsten van onderzoeken waarbij één of andere vergelijking werd gemaakt tussen 'behandelde' en 'niet-behandelde' huishoudens of gebieden moeten heel voorzichtig geïnterpreteerd worden, omdat men nooit weet of er niet al van te voren verschillen bestonden. Toch zien we een tamelijk consistent patroon: de projecten hebben voor de deelnemers effect op de inbraakkans. Daarnaast is er meestal een toename van de aangifte en een verbetering van de interactie in de buurt en van de relatie met de politie. Ook wordt een vermindering van de angst gerapporteerd. Het meest zorgvuldige van de beschikbare onderzoeken (Cirel e.a., 1977) zegt echter, dat de effecten na 12 tot

18 maanden wegebben en dit geeft reden tot bezorgdheid. Er zijn ook nog onderzoeken die alleen de toestand voor en na de actie in dezelfde buurt of in hetzelfde gebouw vergelijken. Deze melden soms een aanzienlijke teruggang van het aantal inbraken, maar zij bewijzen nog minder dan de in de vorige alinea genoemde onderzoeken.

Slotopmerkingen

Wat de vermogensdelicten betreft is er in Amerika niet veel verschil meer tussen de buitenwijken en de binnenstad. Inbraakpreventie-acties komen dan ook zowel voor in de buitenwijken als in die delen van de binnenstad, waar mensen met een middelgroot inkomen wonen. De belangstelling voor misdaadpreventie kan groeien of tanen, maar de politie en de buurtorganisaties hebben er in elk geval belang bij deze interesse warm te houden en we mogen verwachten dat ze daar inderdaad voor zullen zorgen.

16

De arme buurten in de binnenstad zullen waarschijnlijk een probleem blijven. De bewoners en zij die voor hen zeggen te spreken, staan er op om het probleem in zo ruim mogelijke termen te definiëren. Pogingen om een directe oplossing voor de criminaliteit van alle dag te vinden worden beschouwd als een doekje voor het bloeden. Maar er zijn ook mensen die vinden dat een aanval op de wortels van het probleem te veel tijd kost. Als de hier besproken buurt- en burgeracties iets te bieden hebben voor de middengroepen, dan hebben ze dat voor de lagere klassen ook, als het serieus geprobeerd wordt.

Hoe kan men de bewoners van deze buurten tot het inzicht brengen dat het belangrijk is om niet alleen iets te doen aan de oorzaken van de criminaliteit, maar ook aan de criminaliteit zelf? Kunnen wij hen ervan overtuigen, dat een succesvolle aanpak van iets waarvan elke dag mensen slachtoffer worden, een waardevol begin kan zijn voor de bredere en diepere veranderingen die zij nastreven? De politie blijkt in samenwerking met groepen uit de gemeenschap een wezenlijke vooruitgang geboekt te hebben in de strijd tegen de inbraak in buurten met middelgrote inkomens. Zal deze zelfde aanpak

ook in armere buurten werken, en zo niet, is er dan een andere, die dat wel doet?

Slachtofferhulpprojecten in Groot-Brittannië*

door Chris Holtom

Ik wil beginnen met te benadrukken dat er, aangaande het onderwerp van deze lezing, grote verschillen zijn tussen Nederland en Groot-Brittannië. Dat betekent dat u rekening moet houden met verschillen in organisatie en werkmethoden, wil datgene wat ik zeg, enige relevantie voor u hebben.

18

Vóór ik u ga vertellen over de National Association of Victims Support Schemes (N.A.V.S.S.) en haar werk, is het misschien zinvol een korte beschrijving te geven van een typisch Victims Support Scheme (slachtofferhulpproject) en iets te zeggen over de achterliggende filosofie. Ik zal daarbij het Bristolse idee bespreken, niet alleen omdat ik daarmee het meest vertrouwd ben, maar ook omdat vele anderen dit model gebruikt hebben (met relatief weinig variaties).

Wij bieden een kortdurende crisisopvang aan alle slachtoffers van alle misdrijven, die ons bekend worden in ons gebied (een stad van ± 750.000 inwoners). Hiertoe hebben wij circa 60 vrijwilligers geselecteerd en getraind. Dagelijks (365 dagen per jaar) neemt onze coördinator, een betaalde full-time kracht, of diens waarnemer, contact op met de drie politiebureaus in de stad, om gegevens van slachtoffers te verkrijgen. De coördinator zoekt vervolgens een vrijwilliger om het slachtoffer te bezoeken, uit te vinden of hulp nodig is en indien dat het geval is, te trachten die te geven. Als de vrijwilliger op een probleem stuit, waarvan hij/zij voelt dat het zijn krachten te

* Vertaling van een lezing gehouden op 14 december 1984 t.g.v. een studiedag over hulpverlening en schadevergoeding aan slachtoffers van misdrijven. Deze studiedag werd georganiseerd door het WODC onder auspiciën van de Ned. Ver. voor Kriminologie en het Landelijk Overleg Slachtofferhulp.

boven gaat, legt hij dit voor aan de coördinator, die dan een beroep kan doen op een groep deskundigen voor advies op o.a. juridisch of medisch gebied. Wanneer langer durende hulp noodzakelijk is, wordt een poging gedaan om het slachtoffer in contact te brengen met een passende hulpverlenende instelling.

De **opzet** is die van een vrijwilligersorganisatie, met een gekozen bestuur, waarin o.a. zitting hebben een afgevaardigde van de politie, de reclassering en de sociale dienst en op persoonlijke titel leden met een speciale deskundigheid, bijvoorbeeld een jurist, een psychiater, een accountant.

Alhoewel het bestuur bestaat uit afgevaardigden uit diverse organisaties, is het een onafhankelijk lichaam, uitsluitend verantwoordelijk voor tegemoetkoming aan de noden van slachtoffers. Dit om mogelijke conflicten met betrekking tot de doelstelling te voorkomen.

19

De onderliggende *filosofie* kan als volgt worden samengevat:

1. Slachtoffers zijn een verwaarloosde groep in het strafrechtstelsel en zij kunnen zich zodoende gemakkelijk geïsoleerd voelen en gevoelens ontwikkelen van wrok en achtergesteld zijn en zich zelfs verbannen voelen uit hun eigen omgeving. Deze gevoelens kunnen o.a. bijdragen tot polarisatie van de attitudes t.a.v. misdaad en misdaadbestrijding. Indien we in enige mate tegemoet kunnen komen aan de noden van slachtoffers, dan kan dit de polarisatie misschien enigszins beperken.

2. Aangezien criminaliteit zich voordoet binnen de directe omgeving van het slachtoffer kan gebrek aan betrokkenheid van de burens de gevoelens van pijn en kwetsing doen toenemen. Vandaar dat de reactie zal moeten komen uit diezelfde omgeving in plaats van professionele hulpverleners.

3. Het tot slachtoffer worden moet een *tijdelijke* ervaring zijn, waarvan het slachtoffer (met hulp en aanmoediging) zo snel mogelijk dient te herstellen om zodoende terug te keren tot het normale levenspatroon. Het moet vooral geen permanente status worden met een etiket en speciale behandeling.

Slachtoffers zijn gewone mensen, geconfronteerd met een bijzondere ervaring, die zo snel mogelijk hun gewone gedragspatroon weer moeten oppakken en niet behandeld moeten worden als een speciale groep. Wij trachten dan ook elk idee te vermijden in de richting van zelfhulp-groepen, die gemakkelijk de slachtoffer-status bevestigen.

4. Leden van een gemeenschap hebben het recht betrokken te worden bij het herstellen van de schade die de criminaliteit in hun midden veroorzaakt heeft. Dit moet niet zonder meer overgenomen worden door professionals.

Deze ideeën en deze methode van werken hebben een grote invloed gehad op de ontwikkeling van de N.A.V.S.S.

20

Het eerste project werd zo'n elf jaar geleden gestart in Bristol. De eerste vijf jaar was er sprake van een lichte uitbouw van het werk doordat, vaak door toeval, mensen in andere regio's ervan hoorden en dergelijke projecten opzetten. Dit groeiproces betekende een extra belasting voor de bestaande organisaties (adviseren van de starters en hen helpen bij het onderhandelen, met name met de politie, die zich begrijpelijkerwijs voorzichtig opstelde).

In 1979 draaiden er voorzover wij weten ± 30 programma's (één van de problemen was namelijk dat het niet mogelijk was om er achter te komen of er andere soortgelijke organisaties actief waren).

We werden ons toen trouwens bewust van een zeker gevaar doordat iemand, die leiding gaf aan een dergelijke organisatie in oprichting, de gegevens van de slachtoffers die zij bezocht, gebruikte voor politieke doeleinden (in een pleidooi voor strengere straffen en de terugkeer van lijf- en doodstraf). Het werd duidelijk dat we, om dit soort ontwikkelingen te voorkomen, onszelf zouden moeten organiseren.

Het feit dat zich in de loop der tijd een informeel netwerk had ontwikkeld, waarbij de NACRO (National Association for Care and Resettlement of Offenders) als intermediair gebruikt werd, was echter de voornaamste aanleiding om een nationaal orgaan, de N.A.V.S.S., te vormen.

We hebben toen een comité opgericht, met een kantoor en een kleine staf, teneinde een der-

gelijke nationale organisatie op te zetten en het benodigde kapitaal bijeen te krijgen (tot dan toe werd het extra coördinerende werk verzet met behulp van de beperkte middelen van de plaatselijke organisaties).

Er werd als volgt besloten: a) het zou een federale organisatie worden waarbij ieder plaatselijk project zijn eigen identiteit en autonomie zou kunnen behouden binnen breed geformuleerde richtlijnen; b) de organisatie zou geleid worden door een op regionale basis gekozen raad; c) de nationale organisatie en de aangesloten leden zouden geen winst nastreven, niet politiek en religieus opereren en zich richten op de noden van alle soorten slachtoffers; d) er zouden brede *doelstellingen* gehanteerd worden: A) het ondersteunen van bestaande programma's en het creëren van nieuwe om zodoende een landelijk bereik te bewerkstelligen. B) het vormen van een centraal punt bij onderzoek naar de noden van slachtoffers, het optreden namens de slachtoffers en het onderhandelen met andere organisaties, waaronder de overheid; e) om deze doelstellingen uit te voeren was een kleine full-time staf nodig.

21

Ik mag wel stellen dat sinds de N.A.V.S.S. zes jaar geleden werd opgericht, we goede vooruitgang gemaakt hebben met beide doelstellingen. Het aantal functionerende programma's is toegenomen van 35 naar 230 en we worden nu regelmatig geraadpleegd door de overheid of andere instanties over de behoeften van slachtoffers. Recent werd een rapport gepubliceerd dat betrekking heeft op schadevergoeding aan en de behoeften van slachtoffers. Dit rapport stemt overeen met ons werk en is voor een groot deel gebaseerd op feiten die wij geleverd hebben.

Terug naar de opzet van de organisatie. Toen we besloten hadden wat voor soort organisatie de N.A.V.S.S. moest worden lag de grootste prioriteit bij het bijeenbrengen van de benodigde gelden.

We hadden het geluk 50% subsidie te krijgen van de overheid, op voorwaarde dat de andere helft zou worden aangevuld uit particuliere fondsen. Dit bleek mogelijk. Vervolgens konden we leden gaan werven, waarbij duidelijke

regels gesteld werden om politieke invloed te vernijden. Ik zal niet nader ingaan op de ontwikkelingen van de laatste zes jaar, maar de huidige structuur en enkele van de huidige aandachtspunten beschrijven.

We hebben nu 230 leden (aangesloten projecten), verspreid over het hele land, en verdeeld in 15 regio's. De indeling in regio's is op min of meer arbitraire wijze tot stand gekomen, waarbij erop gelet werd dat er ongeveer even grote groepen ontstonden, die onderling goed bereikbaar waren. Elke regio kiest een lid voor de nationale raad, een regionaal voorzitter (verantwoordelijk voor regio-zaken) en een regionaal contactpersoon die er op toeziet dat de leden in de regio met elkaar in contact blijven en die tevens de schakel vormt tussen het centrale bureau en de regioleden.

Elke regio heeft periodieke bijeenkomsten om elkaar steun en aanmoediging te geven, om lokale problemen op te lossen, om hun afgevaardigde op de hoogte te houden en om het nationale beleid te bespreken, voorzover dat betrekking heeft op de regio. Op dit moment wordt de mogelijkheid onderzocht om een full-time regio-coördinator aan te stellen. De middelen laten dit echter vooralsnog niet toe.

22

De nationale raad

Dit is het centrale orgaan van de organisatie en formeel de werkgever van de staf. De raad bestaat uit 15 regio-afgevaardigden, een voorzitter, een vice-voorzitter en een penningmeester. Zij worden gekozen door de (jaarlijkse) ledenvergadering, waar tevens vier toehoorders aanwezig zijn van resp. de vereniging van leidinggevende politie-functionarissen, de vereniging van leidinggevendenden bij de reclasering, de N.A.C.R.O. en een staffunctionaris van de Home Office.

De nationale raad komt vier keer per jaar bijeen. Daarbuiten is er een dagelijks bestuur, aangewezen door de raad, gerechtigd te beslissen over zaken van uitvoerende aard en urgente zaken. Dit bestuur komt maandelijks bijeen. Daarnaast heeft de voorzitter de bevoegdheid op te treden in rechte. Er is voorts een beleidsadviserende groep, zonder uitvoerende macht, die functioneert als een soort 'denktank' m.b.t.

het beleid op lange termijn en als klankbord voor de algemene directeur.

De nationale raad stelt van tijd tot tijd werkgroepen in die zich bezighouden met speciale kwesties en advies uitbrengen.

Op dit moment zijn er werkgroepen over de volgende onderwerpen: de training van de vrijwilligers (actualiseren van de richtlijnen van plaatselijke trainingen), schadevergoeding voor slachtoffers (onderzoek naar de huidige wet en praktijk op dit gebied en mogelijke verbeteringen), publiciteit en fondsen inzamelen (adviseren aan de plaatselijke organisaties, bestuderen van nationale initiatieven), etnische minderheden (onderzoek naar de speciale problemen, verbetering van de werving onder deze groep), onderzoek (verzamen en vergelijken van informatie van plaatselijke organisaties, evalueren van hun werk en meer 'academisch' onderzoek), energieschulden (problemen van slachtoffers van illegaal aftappen van gas en elektriciteit).

23

Naast leden vanuit de lokale instellingen kan een werkgroep ook deskundige hulp aantrekken.

De staf

Dit alles zou niet mogelijk zijn zonder het centrale bureau met z'n uitstekende staf. Op dit moment hebben we slechts 3½ medewerker en een full-time vrijwilliger, die proberen de steeds groeiende hoeveelheid werk de baas te blijven. We zijn ons ervan bewust dat dit niet langer kan duren zonder extra hulp en dat we daarvoor middelen moeten zoeken. Op dit moment zijn in dienst: een algemeen directeur, een voorlichtingsmedewerker, die o.a. verantwoordelijk is voor het opstellen van voorlichtingsmateriaal en onze vier-maandelijkse nieuwsbrief, een part-time assistent van de directeur, een full-time secretaresse voor het hele bureau en onze penningmeester, een zakenman in ruste, die tevens administrateur is op vrijwillige basis. We hebben een vacature voor een adjunct-directeur, die zou moeten optreden als 'ontwikkelingsmedewerker' en verder de taak van de directeur kan verlichten.

Specifieke probleemgebieden

Financiële middelen

Op dit moment zijn deze wat chaotisch geregeld, zowel nationaal als plaatselijk. Op nationaal niveau krijgen we het merendeel van onze middelen van de overheid, maar we moeten nog steeds een deel uit particuliere bronnen zien te krijgen. Dit levert problemen op. Ten eerste kunnen we niet eindeloos putten uit de fondsen die we kregen van twee grote liefdadigheidsinstellingen als startkapitaal. Ten tweede adviseren alle professionele kapitaalverwerwers ons bij het inzamelen van geld bij het publiek gebruik te maken van de emotionele kant van de zaak. Wij moeten deze adviezen echter terzijde leggen, omdat onze doelstelling erop gericht is de angst voor misdaad te reduceren en de stigmatisering van slachtoffers te voorkomen. Op plaatselijk niveau is de financiële positie heel wisselend. Sommige programma's worden goed gesteund door groepen als Rotary en Lions of zelfs de plaatselijke overheid, andere verkeren permanent in financiële moeilijkheden of passen hun hulp aan aan hun zeer beperkte middelen, maar bewijzen dan ook een geringe dienst aan de maatschappij.

Een complicerende factor is ook dat een aantal projecten een betaalde staf heeft aangenomen op basis van werkgelegenheidsprogramma's van de overheid. Dit is echter vrijwel nooit langer dan een jaar per persoon met alle consequenties voor de training van deze stafleden.

Over dit probleem zullen we zeer binnenkort een rapport publiceren en ik hoop dat dat tot verbetering aanleiding zal geven.

Relatie met de politie

Hechte, constructieve relaties met de politie zijn van het allergrootste belang geweest, al vanaf de start van ons werk, niet in het minst omdat de politie vrijwel het monopolie heeft over de informatie m.b.t. slachtoffers. Deze contacten hebben niet altijd even gemakkelijk gelopen.

Ons ideaal is (en dat is in de plaatselijke instellingen in verschillende mate gerealiseerd) dat

de politie ons een overzicht geeft, met gegevens van elk slachtoffer, van alle misdrijven. Dit binnen 24 uur na het voorval, zodat we iedereen die onze hulp nodig heeft, deze kunnen aanbieden. Voor de politie kleven er nadelen aan een dergelijk systeem. Kunnen zij er op rekenen dat wij ons adequaat gedragen? Zijn onze vrijwilligers het vertrouwen waard, tactvol, zullen zij de slachtoffers niet van streek maken (zodat de slachtoffers vervolgens bij de politie gaan klagen dat deze hun naam niet had moeten doorgeven)? Als het politie-onderzoek nog aan de gang is, kan een bezoek van ons slachtofferhulpproject een ondervraging compliceren (bovendien, wie is dan het slachtoffer?).

25

Hoe dan ook, de politie kan reële morele bezwaren hebben om de informatie aan een derde te geven zonder toestemming van het slachtoffer. Hier komt ook de vraag om de hoek kijken of de politie een naam moet doorgeven zonder eerst toestemming te vragen van het slachtoffer. Dit is van belang omdat we aangevoeld hebben dat maar zeer weinig namen worden doorgespeeld wanneer eerst aan het slachtoffer toestemming gevraagd moet worden. Op het eerste gezicht pleit veel voor het ethische argument. Er zijn echter twee belangrijke argumenten voor een andere visie: a) de politie vergeet vaak toestemming te vragen aan een slachtoffer (en vult dan in: hulp ongewenst) en b) er is voldoende bekend over de effecten van een shock om te weten dat slachtoffers vaak niet in staat zijn beslissingen te nemen. Veelal vermijden zij dit. Vaak ook zijn zij nog in een toestand van verdoving. Hierbij komt dat de gemiddelde agent onvoldoende weet over shocks of in staat is om het aanbod op een adequate manier te doen.

Er is nog een reden die de politie terughoudend maakt in het geven van de namen van slachtoffers: namelijk het — misschien terechte — idee dat wanneer er werkelijk sprake is van een ernstige misdaad met ernstige gevolgen, de vrijwilligers onvoldoende vaardig zijn om de zaak goed te behandelen. Dit gebeurt vrij frequent wanneer een organisatie net is gestart, de vrijwilligers nog weinig ervaring hebben en de politie nog geen tijd heeft gehad om vertrou-

wen te krijgen in het project. (Ik ben er overigens van overtuigd dat er organisaties zijn die geen geschikte vrijwilligers hebben voor dit werk.) Als er al een bestaand project is om dit speciale soort slachtoffers op te vangen (bijvoorbeeld een erisisopvangcentrum voor verkrachte vrouwen), dan zou de politie daar naartoe moeten verwijzen.

Een ander punt in de relatie met de politie is de selectie van vrijwilligers, waarbij ook een ingewikkelde ethische kwestie een rol speelt. De politie wil er — begrijpelijk — zeker van zijn dat de vrijwilligers betrouwbaar zijn. Eén aspect daarbij is het al dan niet hebben van een strafblad.

De regels over het verschaffen van informatie m.b.t. het strafblad zijn erg streng in Groot-Brittannië; het is ons niet toegestaan een toekomstig vrijwilliger te vragen of hij een strafblad heeft. De N.A.V.S.S. heeft deze kwestie aan de orde gesteld bij o.a. de Home Office om uitgezonderd te worden van de bepalingen van de desbetreffende wet. Op dit moment is het zo dat een vertegenwoordiger van de politie zitting heeft in de selectiecommissie voor vrijwilligers. Wanneer deze 'nee' zegt, accepteren we dit zonder meer.

26

De eisen waaraan het werk moet voldoen

Niet alleen de politie houdt zich bezig met de kwaliteit van het werk. Wij hebben als organisatie de plicht zo goed mogelijk service te verlenen aan slachtoffers. Naarmate de organisatie zich verder uitbreidde, zijn we ons er meer en meer van bewust geworden, dat de normen niet uniform zijn, dat we dit ook niet kunnen verwachten, maar dat we wel minimum-normen kunnen hanteren. Het belangrijkste instrument hierbij is de Gedragslijn die elke aangesloten plaatselijke organisatie moet onderschrijven. Elk jaar, wanneer een organisatie zich opnieuw aansluit, moet ook de aanvaarding van de gedragslijn plaatsvinden. Elke organisatie moet een afschrift van zijn jaarverslag indienen bij de N.A.V.S.S. Hierin moeten zowel de samenstelling van het bestuur vermeld worden als het gehanteerde trainingsprogramma. (Dit alles ziet er op papier goed uit maar is niet waterdicht;

vele zeer goede organisaties vergeten hun verslagen op te sturen.)

De belangrijkste punten van de *Gedragslijn* zijn:

1. De samenstelling van het bestuur van de plaatselijke organisaties; hierin moeten zitting hebben vertegenwoordigers van de politie en tenminste één professionele sociaal-werkinstelling bevatten. Dit betekent dat er twee verschillende soorten van deskundig oordeel betrokken worden bij de werkzaamheden.
2. Vrijwilligers dienen een training te krijgen voor zij beginnen met hun werk, terwijl zij nadien regelmatig steun en supervisie moeten ontvangen.
3. De projecten dienen een volledig en nauwkeurig verslag bij te houden van het werk dat gedaan wordt met de slachtoffers. (De N.A.V.S.S. heeft het recht deze verslagen in te zien, wanneer de kwaliteit van het werk van een project ter discussie wordt gesteld.)
4. De organisatie moet een bepaalde rechtsvorm hebben en zich laten registreren als liefdadigheidsinstelling. Dit levert financiële voordelen op.

27

Tot nu toe is er geen aanleiding geweest om een plaatselijke organisatie de les te lezen i.v.m. het zich niet houden aan de *Gedragslijn*, maar ik denk dat er één of twee gevallen geweest zijn, waarbij we dit gedaan hadden als we op de hoogte geweest waren van de volledige feiten.

Het is in ieder geval een geruststelling, dat klachten van slachtoffers over het werk van onze vrijwilligers zeer zeldzaam zijn en bijna altijd triviaal.

In 1983 verleenden onze 4045 vrijwilligers hulp aan 65.253 slachtoffers en er was niet één klacht voldoende serieus om onder de aandacht van de Nationale Raad te brengen. Hoewel het heel bemoedigend is te weten dat ons werk zo gegroeid is, dat een zeer groot aantal slachtoffers geholpen kan worden, is het ook ontvullend deze cijfers te plaatsen tegenover het totaal aantal misdrijven in Groot-Brittannië. Zelfs na aanpassing van deze cijfers (denk bijvoorbeeld aan slachtofferloze misdaden), blijkt dat we maar aan 10%

van de mensen die het nodig zouden kunnen hebben, hulp verlenen.

Ik hoop dat u iets aan mijn woorden zult hebben bij het ontwikkelen van uw werk.

Nationale Associatie van Slachtofferhulp- Projecten

Gedraglijn, 7 december 1981.

29

1. De aangesloten projectinstellingen moeten de goedkeuring verkregen hebben van de chef van politie van hun stad of district.
2. De aangesloten organisaties worden geleid door een bestuur waarin onder meer zitting hebben:
 - een politiefunctionaris, benoemd door de plaatselijke politiechef;
 - een vertegenwoordiger van de reclassering of de sociale dienst;
 - een vertegenwoordiger van een plaatselijke vrijwilligersorganisatie of kerk.
3. De aangesloten projecten moeten binnen twaalf maanden na de aansluiting bij de N.A.V.S.S. een bepaalde rechtsvorm hebben.
4. Elk project moet een penningmeester benoemen die zorg draagt voor een adequate boekhouding. De verantwoording hiervan moet jaarlijks geverifieerd worden door een daartoe bevoegd persoon die niet tot het bestuur behoort.
5. Er moet een nauwkeurig verslag worden bijgehouden van het werk dat voor de slachtoffers en hun familie is verricht en van de geboden hulp.
6. Elk aangesloten project moet een jaarverslag opstellen en een kopie hiervan indienen bij de N.A.V.S.S.
7. Zowel de betaalde als de vrijwillige werkers van de aangesloten projectorganisaties moeten zorgvuldig geselecteerd worden en voorbereid op hun taak door het bestuur, dat acht moet slaan op de adviezen van de N.A.V.S.S. omtrent de training.
8. Aangesloten projecten moeten zorg dragen voor adequate regelingen m.b.t. verzekeringen voor hun medewerkers zoals volgens de wet vereist.
9. Het bestuur moet een hoog niveau van dienstverlening handhaven door:
 - het onderhouden van een goede relatie met andere plaatselijke instanties en verwante organisaties;

- zich te verzekeren van de beschikbaarheid van professionele en ervaren hulpbronnen voor het verlenen van adviezen over het werk van de organisatie;
- toe te zien op de effectiviteit van de organisatie.

10. De aangesloten instellingen moeten hun gemeenschappelijke verantwoordelijkheid erkennen door rekening te houden met datgene wat speelt in de Nationale Raad, de regionale bijeenkomsten en de nieuwsbrief en door het verschaffen van informatie aan afgevaardigden van de raad, en regionale of nationale medewerkers.

11. De Associatie heeft het recht van inzage in de verslagen en rapporten van de aangesloten organisaties om zodoende te beoordelen of de Gedragslijn wordt nageleefd.

Internationale kinderontvoering

The last battle of the marital war?

door prof. mr. J. E. Doek*

Inleiding

Het komt helaas regelmatig voor, dat na een echtscheiding één van de ouders het kind 'ontvoert' d.w.z. onttrekt of onttrokken houdt aan de ouder die door de rechter met het gezag over het kind is belast.

Voorals deze ontvoering een internationaal karakter heeft, d.w.z. gepaard gaat met overbrenging van het kind naar een ander land, kan dit leiden tot situaties die niet alleen voor het kind maar ook voor de achterblijvende ouder zeer traumatisch kunnen zijn. Dit geldt natuurlijk ook voor ontvoering van het kind binnen de grenzen van het land waar het woont¹, maar in dergelijke gevallen bestaan er, buiten het overleg en de bemiddeling, ook nog tamelijk effectieve juridische middelen om deze vorm van 'eigenrichting' ongedaan te maken².

Het schrijnende van internationale kinderontvoeringen is dat deze middelen vrijwel niet bestaan. Verscheidene ouders – ook in ons land – probeerden vaak jarenlang wanhopig hun ontvoerde kind te localiseren en terug te brengen. Organisaties en autoriteiten in eigen land en in het land waarheen het kind werd ontvoerd, werden ingeschakeld voor hulp, bemiddeling en/of juridische interventie. Veelal zonder resultaat.

Ook internationale organisaties zoals UNICEF en de International Union for Child Welfare (IUCW) bieden weinig soelaas. Zij rekenen bemiddeling in dergelijke zaken niet tot hun taak. Vooral in de sfeer van het instellen van een onderzoek, is de International Social

* Hoogleraar Privaatrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Service (ISS) actief. De in 1979 opgerichte organisatie Defence for Children International (DCI) heeft reeds in menig geval van internationale kinderontvoering bemiddeld, maar ook deze organisatie heeft moeten constateren dat bij gebrek aan internationaal erkende regels de resultaten mager zijn.

Kortom, de internationale kinderontvoering is niet alleen voor ouders en kinderen een traumatische gebeurtenis maar is ook een schrijnend voorbeeld van internationale rechts-onmacht. Gelukkig zien we dat men zich internationaal niet bij deze onmacht heeft neergelegd. Zowel op Europees als op mondiaal niveau heeft men zich ingespannen orde te scheppen in de 'nahuwelijkse jungle', waar tot nu toe kennelijk de brutaalste, slimste of sterkste ouder de wet kon stellen zonder dat bevoegde autoriteiten in staat of bereid waren deze 'eigen-rechters' te corrigeren. Deze inspanningen hebben geleid tot *twee internationale verdragen*:

32

a. European Convention on recognition and enforcement of decisions concerning custody of children and on restoration of custody of children (Council of Europe No. 105, Luxembourg 20.V.1980); hierna: *het Europese Verdrag* (voor de Franse en Engelse tekst van dit verdrag zie men ook Tractatenblad 1980, nr. 134).

b. Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction (Hague Conference on Private International Law, October 25, 1980); hierna *het Haagse Verdrag*.

Op de betekenis van deze verdragen voor de bestrijding van de internationale kinderontvoering zal in dit artikel beknopt worden ingegaan³. Maar eerst zullen de belangrijkste resultaten worden weergegeven van een onderzoek naar het voorkomen van internationale kinderontvoering in ons land, uitgevoerd door Oost, coördinator van de werkgroep 'kinderontvoering' van de Nederlandse afdeling van Defence for Children International. Immers, het beeld dat men door de bank genomen van internationale kinderontvoering heeft, is dat van de ontvoering van een kind door zijn vader naar het land waar die vader is geboren en dat veelal gelegen is rond de Middellandse Zee (Italië, Turkije, Marokko etc.). Zoals uit de hierna weer te geven uitkomsten van genoemd

onderzoek zal blijken, klopt dit beeld geenszins met de werkelijkheid. De resultaten van het onderzoek worden ten dele bevestigd door bevindingen elders.

Internationale kinderontvoering naar en uit Nederland

Het onderzoek werd uitgevoerd met behulp van een vragenlijst die ook gebruikt werd door de Haagse conferentie voor internationaal privaatrecht ter voorbereiding van het hiervoor genoemde Haagse Verdrag. De vragenlijst werd toegezonden aan alle Raden voor de kindbescherming, de Nederlandse afdeling van de International Social Service en aan enige politiekorpsen (o.a. in Amsterdam, Rotterdam en Utrecht). In totaal werden 141 vragenlijsten geretourneerd die betrekking hadden op 126 ontvoeringszaken uit de periode januari 1977 t/m januari 1983.

33

Bij de resultaten van het onderzoek moet worden aangetekend dat bij de ondervraagde instanties internationale kinderontvoeringen niet afzonderlijk werden geregistreerd. Dit betekende dat de desbetreffende dossiers moeilijk terug te vinden waren in de archieven; vaak moest worden gewerkt op basis van herinnering. Tenslotte was niet steeds de informatie die gevraagd werd beschikbaar, zodat een deel van de vragenlijsten onvolledig ingevuld werd geretourneerd. Derhalve dient ten aanzien van de representativiteit van de uitkomsten de nodige voorzichtigheid te worden betracht. Toch vormen die uitkomsten een tamelijk betrouwbare indicatie van de aard en de omvang van het verschijnsel internationale kinderontvoering in ons land. Wij willen eerst zoveel mogelijk de belangrijkste feitelijke gegevens vermelden en daarna iets zeggen over de achtergronden/motieven van deze ontvoeringen. Informatie over de ondernomen (juridische) acties van de achtergebleven ouder komen aan de orde in het verband van de verdragen.

Enige feitelijke gegevens

In 64% van de gevallen hadden de ouders een verschillende nationaliteit. Dit vormt een bevestiging van de resultaten van het onderzoek dat werd uitgevoerd ter voorbereiding van het Haagse Verdrag. Dyer (1978) geeft in zijn op

dit onderzoek gebaseerde rapport de volgende omschrijving van het gezin waarin internationale kinderontvoering plaatsvond:

— 'een internationaal samengesteld gezin, waarin belangrijke culturele verschillen bestaan tussen de ouders gekoppeld veelal aan verschil in nationaliteit.'

In dit beeld past ook het gegeven dat het woonland van de ontvoerende ouder niet zijn/haar geboorteland was terwijl het woonland van de achtergebleven ouder in 77% van de gevallen ook haar/zijn geboorteland was. De kinderen werden dan ook in bijna alle gevallen overgebracht naar c.q. gehouden in het geboorteland van de ontvoerende ouder.

Aandacht verdient ook het gegeven dat de ontvoering in de meerderheid van de gevallen (60%) plaatsvond *voordat* de echtscheiding was uitgesproken; dit gegeven is ook terug te vinden in een Amerikaans onderzoek waar percentages van 60 tot 85 worden vermeld (Noble and Palmer, 1984).

34

De ontvoerde kinderen (totaal 193 kinderen) waren in overgrote meerderheid jonger dan 12 jaar (92%), een gegeven dat overeenkomt met de uitkomst van een ander Amerikaans onderzoek (87%; Agopian, 1980).

De gedachte dat vooral of uitsluitend vaders hun kinderen ontvoeren blijkt niet juist te zijn. In 59,5% van de gevallen was de vader de ontvoerder en in 39,5% was dit de moeder. Daarbij moet bovendien aangetekend worden dat ten aanzien van jonge kinderen in verreweg de meeste gevallen de moeder na de scheiding met het gezag wordt belast⁴.

Ook onjuist is de gedachte dat het bij internationale kinderontvoeringen (vrijwel) uitsluitend zou gaan om ontvoeringen uit Nederland met als 'slachtoffer' de in Nederland achterblijvende (Nederlandse) moeder.

Naar Nederland werden in totaal 68 kinderen ontvoerd. Het land van waaruit de meeste kinderen werden ontvoerd was West-Duitsland (32 kinderen) gevolgd door Italië (12 kinderen), Engeland en de USA (beide 5 kinderen); andere landen die in deze categorie voorkomen (totaal 13 landen) zijn o.a. België, Canada, Noorwegen, Polen, Tunesië en Turkije.

In de onderzochte periode werden 125 kinderen *uit Nederland* ontvoerd naar het buiten-

land en niet alleen naar het gebied rond de Middellandse Zee. Weliswaar werden 19 kinderen naar Italië ontvoerd maar goede tweede was West-Duitsland (13 kinderen) direct gevolgd door Frankrijk (12 kinderen). De 125 kinderen werden naar in totaal 30 verschillende landen ontvoerd waaronder Australië, Brazilië, Canada, Griekenland, Israël, Kenia, Mexico, Noorwegen, Pakistan, Tunesië en de USA.

In 18 gevallen werden de kinderen meer dan één keer door hun ouders ontvoerd⁵.

Bij 'ontvoering' moet men overigens niet al te snel denken aan de 'kidnapping' scènes zoals die van ontvoeringen door terroristen bekend zijn geworden. In 'slechts' 25% van de 126 gevallen was er sprake van actief wegvoeren van het kind waarbij in 9 gevallen fysiek geweld werd gebruikt. In 47% van de gevallen werd het kind achtergehouden in een ander land dan waar het zijn woon/verblijfplaats had; in 30 gevallen werd dit achterhouden ongeoorloofd als gevolg van een latere (rechterlijke) beslissing en in 29 gevallen werd het kind achtergehouden na een bezoek in het kader van een bezoekregeling. Dit laatste gegeven, ook terug te vinden⁵ in Amerikaans onderzoek (Agopian, 1980), is in het bijzonder zorgelijk en maakt het begrijpelijk dat in gevallen waarin de ouders verschillende nationaliteiten hebben, de ouder-voogd soms zeer zware eisen stelt alvorens hij/zij bereid is het kind te laten gaan voor een bezoek aan zijn andere ouder, als hij/zij al tot zo'n bezoek enige medewerking wil geven. Bezien wij de resultaten van de kinderontvoeringen dan moet de conclusie zijn dat zij 'lonen'. In 76 gevallen keerden de kinderen – ondanks de inspanningen van de achtergebleven ouder (zie volgende paragraaf) – niet terug.

In 60 gevallen bleven de kinderen wonen bij de ontvoerende ouder en in 15 gevallen werden de kinderen ondergebracht bij familie van de ontvoerende ouder of in een door hem uitgezocht tehuis (onbekend: 1). In 29 van deze gevallen kon de achterblijvende ouder het kind bezoeken, hoe vaak en waar precies is niet bekend. In de overige gevallen bestond die mogelijkheid niet of was dit onbekend (7 gevallen).

In 35 gevallen keerden de kinderen terug naar de achtergebleven ouder; 19 keer op grond van een rechterlijke beslissing, 9 keer als resultaat van een her-ontvoering (onbekend: 7). In 15 gevallen konden noch de kinderen noch de ontvoerende ouder worden opgespoord⁶.

Directe aanleiding en motieven

Uit het onderzoek blijkt dat de directe aanleiding voor de ontvoering in veel gevallen verband houdt met een rechterlijke beslissing over het gezag. Kinderen werden ontvoerd om een rechterlijke beslissing voor te zijn (25 gevallen) of om de tenuitvoerlegging van een voor de ontvoerende ouder ongunstige beslissing te voorkomen (31 gevallen). Ook frustratie over een ongunstige of onduidelijke bezoeksregeling leidde nogal eens tot ontvoering (16 gevallen); hetzelfde gold voor zorg over de fysieke of psychische gezondheid van de kinderen (17 gevallen). Onenigheid/ruzie tussen de ouders vormde ook vaak de aanleiding voor de ontvoering (34 gevallen) terwijl tenslotte het aangaan van een nieuwe relatie (c.q. hertrouwen) door de verzorgende ouder ook nogal eens tot ontvoering van het kind leidde (14 gevallen). Wat de motieven voor de ontvoering betreft moest in het onderzoek vrijwel volledig worden afgegaan op de persoonlijke indrukken van medewerkers van de ondervraagde instanties, omdat zij na de ontvoering veelal geen contact meer hadden met de ontvoerende ouder. Desalniettemin lijkt het zinvol enige resultaten te vermelden van het onderzoek omdat deze ook door onderzoek elders (ten dele) worden bevestigd.

Belangrijkste motief (62 gevallen) leek te zijn liefde voor de kinderen en het verlangen ze bij zich te hebben. Andere motieven die genoemd werden: bescherming van de kinderen tegen een ongewenste behandeling door de andere ouder (27 gevallen) waarbij aansluit de wens om toezicht te hebben op de culturele ontwikkeling van de kinderen (22 gevallen). Ook het verlangen toegang te hebben tot de kinderen vormde een belangrijk motief (20 gevallen).

In menig geval hield het motief verband met de andere ouder, was de actie gericht tegen/op de andere ouder (wrok: 17 gevallen; uitsluiten van

omgang met de kinderen: 16 gevallen; dwingen tot hereniging van gezin: 11 gevallen).

In het voorafgaande vallen de volgende elementen op:

- (ongunstige) rechterlijke beslissing;
- ongunstige c.q. onduidelijke bezoekenregeling;
- behoefte het kind bij zich te hebben.

Ook door Dyer (p. 22, 1978) en Agopian (1980) wordt een beeld geschetst waarin deze elementen een belangrijke rol spelen.

De bevindingen van onderzoek hier en elders ondersteunen niet alleen het grote belang van zorgvuldig voorbereide en goed toegelichte rechterlijke beslissingen (in het bijzonder bij internationale scheidingen) maar ook de noodzaak van een zodanige wetgeving dat daarin ook de positie, wensen en verlangens van de andere ouder zoveel mogelijk worden gerespecteerd. Dit betekent o.a. een goede mogelijkheid voor het onderhouden van een regelmatig contact met de kinderen en de erkenning van een voortgaande ouderlijke verantwoordelijkheid in de vorm van een zekere medezeggenschap t.a.v. de kinderen ook na de scheiding (vgl. HR 4-5-1984, RvdW 1984, nr. 70).

37

Gevolgen van internationale kinderontvoering

Het onderzoek levert weinig concrete informatie over de gevolgen omdat slechts over een beperkt aantal kinderen, nl. een deel van de kinderen die naar de achtergebleven ouder terugkeerde, gegevens beschikbaar waren.

In 12 gevallen (over de overige 114 was niets bekend) vertoonden kinderen ernstige aanpassingsmoeilijkheden of hadden een overdreven angst voor de ontvoerende ouder of maakten een psychotische indruk⁷.

Deze schaarse gegevens vormen een zekere bevestiging van hetgeen in de literatuur wordt aangenomen.

Het kind is het 'echte' slachtoffer d.w.z. hij ziet zijn bestaan in een hem bekende omgeving – school, vriendjes, clubs – afgebroken. Bovendien verliest hij elk contact, althans voor zekere tijd, met de ouder die hem tot dan toe verzorgde en opvoedde. Hij komt veelal terecht in een hem onbekende situatie, hij moet zich aanpassen aan een andere culturele en maatschappelijke situatie, nieuwe vrienden maken en soms een nieuwe taal leren (Dyer, 1978).

Littner, een Amerikaanse psychiater verklaarde op grond van zijn ervaringen dat 10 tot 40% van de ontvoerde kinderen ernstige stoornissen vertonen, zoals slapeloosheid, bedplassen, vrees voor vreemden en terugval naar infantiel gedrag (Spangler, 1982).

Anderzijds wordt er op gewezen dat een ontvoering niet altijd slecht hoeft te zijn voor kinderen, met name niet in die gevallen waarin de situatie voor de kinderen bij de verzorgende ouder metterdaad slecht is (Dyer, 1978, p. 28). Een voorlopige conclusie kan zijn, dat meer onderzoek gewenst is om te kunnen vaststellen of, en zo ja, in welke gevallen en in welk opzicht een ontvoering voor een kind duidelijk (blijvende) nadelige gevolgen heeft.

Ook voor de achterblijvende ouder is de ontvoering veelal een traumatische ervaring. Er is een periode van grote onzekerheid en angst over het lot van het kind. Het kost vaak veel tijd en geld om de verblijfplaats van het kind op te sporen. Als het al lukt de terugkeer van het kind te bewerkstelligen, dan gaat dit nogal eens gepaard met moeizame en soms teleurstellende contacten met rechters, kinderbeschermingsorganisaties en politie. Kortom, de schade die deze ouder materieel en immaterieel wordt toegebracht is vaak aanzienlijk.

38

Internationale kinderontvoering: de juridische invalshoek

Er bestaat een duidelijk verband tussen een kinderontvoering en het juridische gebeuren rond de scheiding van ouders. Hiervoor hebben we reeds gezien hoezeer een ongunstige rechterlijke beslissing inzake gezag of omgang of wel de vrees voor zo'n beslissing een directe aanleiding vormde voor de ontvoering. In ons onderzoek was in 47% van de gevallen de achtergebleven ouder met het gezag over het ontvoerde kind bekleed; in 5% was dit een voogdij-instelling. In 42% van de gevallen was er nog geen rechterlijke beslissing t.a.v. het gezag (Amerikaanse bevinding: 85%(!), Noble en Palmer, 1984).

Het ligt voor de hand dat de ontvoerende ouder na de ontvoering een voor hem gunstige gezagsbeslissing hoopt te verkrijgen, veelal in zijn eigen geboorteland. Daarnaast zal de achtergebleven ouder proberen of wel de reeds

door de rechter gegeven gezagsbeschikking erkend en tenuitvoergelegd te krijgen in het land waar het ontvoerde kind verblijft, of wel een voor hem gunstige gezagsbeslissing te bewerkstelligen. Wij zullen eerst de resultaten van het onderzoek weergeven, dat betrekking heeft op gerechtelijke acties van de ouders. Daarna zullen we de belangrijkste juridische knelpunten samenvatten en tenslotte zullen we ingaan op de mogelijkheden van de in de inleiding vermelde verdragen.

Juridische acties van de ouders/knelpunten en conclusies

De ontvoerende ouder probeerde in 37 gevallen in het land waarheen hij het kind ontvoerde een voor hem gunstige gezagsbeslissing te verkrijgen (in 41 gevallen: niet; in 48: onbekend). In 22 gevallen slaagde hij daarin (60%); in 4 gevallen werd het verzoek afgewezen (onbekend: 11 gevallen).

39 *De achtergebleven ouder* ondernam in 83 gevallen gerechtelijke stappen om de ontvoering ongedaan te maken. In 25 gevallen werd beslist ten gunste van de achtergebleven ouder. Dergelijke beslissingen betekenen echter niet dat het kind ook daadwerkelijk terugkeert naar de achtergebleven ouder. In 15 gevallen werd het verzoek van de achtergebleven ouder afgewezen. In 27 gevallen werd afgezien van gerechtelijke actie of omdat het geen zin had (4 maal) of omdat er geen wettelijke mogelijkheden waren (5 maal) of omdat de ouder niet wist waar het kind verbleef (7 maal).

Het is wellicht nuttig in dit verband nog te herinneren aan de cijfers over de terugkeer van het kind: 19 maal als gevolg van een rechterlijke beslissing en 9 maal door herontvoering.

Als we het verschijnsel van de internationale kinderontvoering benaderen vanuit de *juridische invalshoek* dan mag, mede op basis van vorenbesproken onderzoek, het volgende worden gesteld:

— internationale kinderontvoering is een vorm van eigenrichting die 'loont', d.w.z. de ontvoerder bereikt zijn doel. Dit is een slechte zaak èn omdat de betrokken kinderen in het algemeen daarvoor een (soms) hoge prijs moeten betalen èn omdat het veelal grote psychische schade

toebrengt aan de achterblijvende ouder. Overigens zal ook de ontvoerende ouder veelal leven onder grote psychische spanning. Tenslotte is het een slechte zaak omdat 'eigenrichting' niet behoort te lonen aangezien dat betekent dat het recht van de sterkste gaat heersen;

- internationale kinderontvoering kan met de huidige juridische middelen nauwelijks effectief bestreden worden (daarom 'loont' het ook). Zelfs de inschakeling van diverse autoriteiten levert weinig op en kost veel tijd. Uit het onderzoek bleek dat in 75% van de gevallen de rechter en de Raad voor de kindbescherming en International Social Service werden ingeschakeld. Zelfs als de rechtbanken in ontvoeringszaken sneller tot een eindbeslissing zouden komen (zoals geadviseerd door enkele raden voor de kindbescherming) moet worden betwijfeld of dit voldoende effect heeft gezien de uitkomsten van het onderzoek;
- een juridische actie van de ontvoerende ouder ingesteld in zijn geboorteland (= veelal verblijfplaats van het ontvoerde kind) heeft vaker succes dan die ingesteld door de achtergebleven ouder. Bovendien mag op grond van de resultaten van het onderzoek worden aangenomen dat 'slechts' in 15 van 25 positief voor de achtergebleven ouder uitgevallen beslissingen dit ook leidde tot terugkeer van het kind;
- de wet van de voldongen feiten speelt een belangrijke rol. Hoe langer het kind kan worden gehouden in de door de ontvoering geforceerde situatie, hoe onwaarschijnlijker het wordt dat een rechter een beslissing zal geven die deze situatie 'terugdraait'. Blijkens het onderzoek was de tijd die gemiddeld verstreek tussen het tijdstip van de ontvoering en die van de rechterlijke beslissing ongeveer 1 jaar.

Slechts een efficiënte samenwerking tussen de instanties in de betrokken landen en een royale erkenning en tenuitvoerlegging van bevoegd genomen rechterlijke beslissingen kunnen bevorderen dat de internationale kinderontvoering niet meer of in elk geval veel minder 'loont' en daardoor afneemt in plaats van zoals wordt verwacht, (Dyer, 1978) toeneemt.

Verdragen

Nederland is partij bij verschillende executieverdragen, o.a. met Duitsland en Italië als

belangrijke 'counter-partners' in ontvoeringszaken, en de gedachte ligt voor de hand dat dit instrumenten zouden kunnen zijn voor de tenuitvoerlegging van bijv. gezagsbeschikkingen gegeven in verband met een echtscheiding. Deze verdragen zijn echter uitdrukkelijk niet van toepassing op beslissingen als hier bedoeld⁸.

De executie 'sec' is ook niet de kern van de problematiek maar vooral de factor 'tijd'. Immers, het verstrijken van de tijd maakt, naast de neiging om buitenlandse beschikkingen toch op hun inhoud te toetsen (bijv.: met als argument: de tijd die sinds het geven van de beslissing is verstreken of de gewijzigde omstandigheden die (n.b.!) door de ontvoering zijn geforceerd) de kinderontvoering 'lonend'.

De Verdragen die inmiddels al weer meer dan 4 jaar geleden tot stand kwamen richten zich dan ook sterk op de internationale samenwerking van de betrokken autoriteiten met het doel tot een snelle opsporing en teruggeleiding van het ontvoerde kind te komen. Hoewel het centrale doel gelijk is verschillen de verdragen in de wijze waarop zij dit doel trachten te bereiken. Derhalve een korte aanduiding van de inhoud van de verdragen:

Het Europese Verdrag: uitgangspunt van dit verdrag is dat beslissingen inzake het gezag over kinderen gegeven in een Verdragsstaat moeten worden erkend en indien zij uitvoerbaar zijn in de staat waar zij gegeven zijn, ook in elke andere Verdragsstaat moeten kunnen worden tenuitvoergelegd.

Van belang is voorts dat elke Verdragsstaat een centrale autoriteit moet aanwijzen i.v.m. de uitvoering van het verdrag.

De ouder die een gezagsbeschikking die tengevolge van ontvoering van het kind naar een ander land is gefrustreerd, erkend en tenuitvoergelegd wil zien, kan zich wenden tot die centrale autoriteit, hetzij in eigen land, hetzij in het land waar het kind (vermoedelijk) verblijft.

Het verdrag geeft regels voor een snelle afdoening van verzoeken als hiervoor bedoeld door de centrale autoriteit en voor een goede samenwerking tussen de verschillende centrale autoriteiten (artt. 3 t/m 6). Het behoort o.a. tot de taak van de centrale autoriteit om zelf stap-

pen te ondernemen dan wel zonder uitstel te laten nemen:

- to discover the whereabouts of the child;
- to secure the recognition or enforcement of the decision.

Van belang is dat het verzoek door de belanghebbende ouder wordt gedaan binnen 6 maanden na het tijdstip van de ontvoering. Latere verzoeken kunnen wel in behandeling worden genomen maar de kans dat zo'n verzoek wordt afgewezen is groter dan bij een tijdig verzoek (art. 10).

Overigens is inschakeling van een centrale autoriteit niet verplicht; de belanghebbende ouder kan ook rechtstreeks de bevoegde autoriteit (rechterlijk of administratief orgaan) in het land waar het kind verblijft vragen om erkenning en tenuitvoerlegging van een gezagsbeslissing. Artikel 14 bepaalt in dit verband: 'Each Contracting State shall apply a simple and expeditious procedure for recognition and enforcement of decisions relating to custody of a child. To that end it shall ensure that a request for enforcement may be lodged by simple application'.

42

Tenslotte kan onder dezelfde voorwaarden als gelden ten aanzien van een gezagsbeslissing ook de erkenning en tenuitvoerlegging van een omgangsregeling worden gevraagd (zie verder Jansen, 1980).

Het Europese Verdrag trad op 1 september 1983 in werking en geldt thans tussen de volgende landen: Frankrijk, Luxemburg, Portugal en Zwitserland. Nederland is (nog) geen partij bij het verdrag; er wordt wel gewerkt aan de voorbereiding van een goedkeuringswet⁹.

Het Haagse Verdrag vormt een aanvulling op het Haagse Kinderbeschermingsverdrag 1961. Laatstgenoemd verdrag bepaalt o.a. (art. 7) dat maatregelen genomen door autoriteiten die krachtens het verdrag bevoegd zijn in alle Verdragsstaten moeten worden erkend. Als de betrokkene een dergelijke maatregel wil (laten) tenuitvoerleggen in een Verdragsstaat, geschiedt deze tenuitvoerlegging echter (en ook: de erkenning) op basis van de interne wet van de staat waar de tenuitvoerlegging wordt gevraagd of op grond van internationale overeenkomsten waarbij die staat partij is. Kortom: het Verdrag van 1961 biedt geen mogelijkheid

tot een effectieve bestrijding van internationale kinderontvoeringen.

Om die reden nam de Haagse conferentie voor Internationaal Privaatrecht het initiatief tot het opstellen van een (aanvullend) Verdrag, een initiatief dat in 1980 leidde tot het hiervoor bedoelde Verdrag inzake 'child abduction'.

Het zal niet verbazen dat de inhoud van dit verdrag in veel opzichten lijkt op het Europese Verdrag. Toch zijn er ook verschillen.

Artikel 1 van het Verdrag valt met de deur in huis en formuleert als doel van het Verdrag:

a. to secure the prompt return of children wrongfully removed to or retained in any Contracting State.

b. to ensure that rights of custody and of access under the law of one Contracting State are effectively respected in the other Contracting States.

Het Europese Verdrag legt in zijn bepalingen vooral de nadruk op de erkenning en tenuitvoerlegging van rechterlijke gezagsbeslissingen, met inbegrip van de omgangsbeschikkingen. Het Haagse Verdrag gaat (impliciet) uit van de erkenning en de tenuitvoerlegging en spreekt in zijn bepalingen vooral over de terugkeer van het kind.

Het Haagse Verdrag is evenals het Europese toepasselijk op kinderen jonger dan 16 jaar. Ook het Haagse Verdrag voorziet net als het Europese in de aanwijzing van 'centrale autoriteiten'. Deze autoriteiten moeten in nauwe onderlinge samenwerking 'the prompt return' van het kind bevorderen en daartoe de nodige maatregelen nemen (art. 7); de voorkeur wordt (uiteraard) gegeven aan een vrijwillige terugkeer van het kind (art. 10).

Het Haagse Verdrag is nadrukkelijker en daardoor wellicht ook strikter gericht op de terugkeer van het kind. Zo bepaalt artikel 11 o.a. niet alleen dat de autoriteiten 'shall act expeditiously in proceedings for the return of children' maar ook dat de belanghebbende ouder zelf de centrale autoriteit een verklaring mag vragen in het geval de betrokken autoriteit niet binnen zes weken na het begin van de procedure tot een beslissing is gekomen. Ook artikel 12 is zeer duidelijk: als een kind is 'ontvoerd' (wrongfully removed or retained) en de periode tussen het moment van de ontvoering en het

tijdstip waarop de 'terugvorderings'-procedure is begonnen voor de autoriteit van de staat waar het kind zich bevindt *korter* is dan één jaar 'the authority concerned shall order the return of the child forthwith'.

Dit betekent overigens niet dat het ontvoerde kind onder alle omstandigheden terug moet keren. Zo is bijv. de autoriteit van de staat waar het kind verblijft niet verplicht het kind terug te laten keren als (art. 13, onder b) 'there is a grave risk that his or her return would expose the child to physical or psychological harm or otherwise place the child in an intolerable situation'.

Het Haagse Verdrag is in werking getreden op 1 december 1983 en geldt tussen Canada, Frankrijk, Portugal en Zwitserland. Nederland heeft het verdrag ondertekend en is voornemens ook dit verdrag goed te keuren¹⁰.

Conclusies

44

Kinderontvoering is een verschijnsel dat niet alleen leidt tot de ontvoering van kinderen *uit* Nederland maar ook tot ontvoeringen *naar* Nederland. Het beeld dat uit het beschreven onderzoek naar voren komt noopt tot bescheidenheid in velerlei opzicht. De verontwaardiging over ontvoeringen uit Nederland zal moeten worden geplaatst in het licht van het gegeven dat het kennelijk ook 'loont' kinderen naar Nederland te ontvoeren. Verder zij er op gewezen dat een grotere internationale mobiliteit, een toenemend aantal internationale huwelijken en een versoepeling van de echtscheidingswetgeving het aannemelijk maken dat internationale kinderontvoeringen zullen toenemen (Dyer, 1978). Het Europese en het Haagse Verdrag bieden beide goede mogelijkheden voor een effectieve bestrijding van dergelijke ontvoeringen. Veel zal daarbij afhangen van de wijze waarop en de mate waarin gebruik zal worden gemaakt van de voorbehouden en de noodzakelijke uitzonderingen. Noodzakelijk, omdat immers algemeen wordt aanvaard, dat een blindelings (d.w.z. ongeacht de omstandigheden) terugsturen van het ontvoerde kind niet in het belang van het kind is.

Er behoeft geen keuze te worden gemaakt uit één van de Verdragen; dit blijkt niet alleen uit het gegeven dat landen als Frankrijk, Portugal

en Zwitserland inmiddels tot beide verdragen zijn toetreden, maar ook uit het voornemen van Nederland beide verdragen goed te keuren. Het valt echter te betreuren dat de regering nog steeds geen wetsontwerpen heeft ingediend tot goedkeuring van beide verdragen ondanks het feit dat de verdragen reeds dateren van 1980. Wel werd het voornemen daartoe regelmatig verwoord (zie de noten 9 en 10). Maar in de toelichting op de Justitiebegroting 1985 is deze kwestie niet meer aan de orde gekomen. Als de verklaring daarvoor zou moeten zijn dat de goedkeuring van de verdragen in de 'vergeet-lade' terecht is gekomen, moet dit ernstig worden betreurd. Het lijkt dringend gewenst dat het parlement terzake om opheldering vraagt.

45

¹ Men zie met name de omvangrijke Amerikaanse literatuur over 'Child Snatching' of 'Parental Child Stealing' enz. Uit die literatuur blijkt o.a. dat de ontvoering van kinderen na een echtscheiding door een van de ouders een belangrijk en omvangrijk maatschappelijk probleem vormt. Het federale karakter van de Verenigde Staten van Noord-Amerika vormt een belangrijke oorzaak van de juridische problemen die moeten worden overwonnen om dit verschijnsel effectief te bestrijden.

² Men zie wat Nederland betreft de toepassing van artikel 279 Sr., dat het mogelijk maakt de ouder die een kind onttrekt aan het gezag van de ouder-voogd (bijv. door het na een bezoek niet terug te brengen) strafrechtelijk te vervolgen. Vgl. HR 23 maart 1982, 627.

³ Terzijde zij opgemerkt – onder verwijzing naar noot 1 – dat de juridische maatregelen die in de Verenigde Staten op federaal niveau zijn getroffen om kinderontvoering tegen te gaan inhoudelijk interessante parallellen vertonen met deze verdragen. Het betreft i.c.

– the Uniform Child Custody Jurisdiction Act (1968);
– the Parental Kidnapping Prevention Act (1979);
zie verder de literatuurlijst.

⁴ In 1978 werden in zaken waarin niet door de Raad voor de kindbescherming een schriftelijk advies werd uitgebracht (niet-advieszaken), van de 14.773 kinderen < 12 jaar, 14.032 onder het gezag van de moeder geplaatst (95%); Jaarverslag Directie Kinderbescherming, 1979/1980, p. 171.

⁵ In totaal in 9 gevallen door de vader en in 9 gevallen door de moeder; kennelijk was hier sprake van de spiraal: actie–tegenactie enz. Hoeveel kinderen daarbij betrokken waren is niet bekend.

⁶ Dit cijfer is (gelukkig) veel gunstiger dan de Amerikaanse ervaringen die leren dat slechts 10% van de ouders met gezag hun ontvoerde kinderen weten op te sporen (Spangler, 1982).

⁷ Dezelfde ervaring had de klinisch psycholoog Minkoff geciteerd door Spangler (1982, p. 1177).

⁸ Dit geldt voor o.a. het Nederlands-Italiaanse Executieverdrag 1959 (Trb. 1959, nr. 137; i.w.tr. 18-5-1963); het Nederlands-Duitse Executieverdrag 1962 (Trb. 1963, nr. 50; i.w.tr. 15-9-1965); het Europese Jurisdictie- en Executieverdrag 1968 (Trb. 1973, nr. 2; i.w.tr. 1-2-1973).

⁹ In de toelichting op de Justitiebegroting 1981 (wetsontwerp 16.400, hfdst. VI, nr. 2, blz. 22) wordt dit aangekondigd, terwijl blijkens de toelichting op de Justitiebegroting 1982 (wetsontwerp 17.100, hfdst. VI, nr. 2, blz. 19) wordt nagegaan of, en zo ja, welke voorbehouden zouden moeten worden gemaakt. De mededeling dat er aan voorbereiding van de goedkeuring van het verdrag wordt gewerkt werd herhaald in de toelichtingen op de Justitiebegrotingen 1983 en 1984. De toelichting op de Justitiebegroting 1985 zwijgt op dit punt, een zorgelijk gegeven.

¹⁰ Aldus de minister van Justitie in de toelichting op de Justitiebegroting 1984 (wetsontwerp 18.100, hfdst. VI, nr. 2, blz. 28).

Literatuurlijst

- 46 **Agopian, M. W.** Parental child stealing: participants and the victimization process. *Victimology: an international journal*, 5e jrg., nr. 2/4, 1980, blz. 263-273.
- Dyer, C. A.** Questionnaire and report on International child abduction by one parent. The Hague, 1978.
Permanent bureau of the Hague conference on private international law, Legal kidnapping document preliminaire, 1.
- Jansen, I.** Internationale ontvoering van kinderen. *Familie- en jeugdrecht*, 2e jrg., nr. 4, 1980, blz. 119-125.
- Noble, D. N., and C. E. Palmer.** The painful phenomenon of child snatching. *Social casework, the journal of contemporary social work*, 65e jrg., nr. 6, juni 1984, blz. 330-336.
- Oost, J.** Internationale kinderontvoering na echtscheiding. *Algemeen politiebld*, 132e jrg., nr. 4, 19 januari 1983, blz. 75-76.
- Oost, J.** Probleem kinderontvoering schreeuwt om volwassen aanpak. Amsterdam, Defence for children international, afdeling Nederland, 1984.
- Spangler, S. E.** Snatching legislative power: the justice department's refusal to enforce the

parental kidnapping prevention act.
Journal of criminal law and criminology, 73e
jrg., nr. 3, herfst 1982, blz. 1176–1203.

Aard en achtergronden van gewelddadige gebeurtenissen*

door R. Emerson Dobash en Russell P. Dobash

Gewelddadige gebeurtenissen vormen een belangrijk bestanddeel van de echtelijke relaties waarin zij zich voordoen.** De heftige uitbarstingen die gewoonlijk plaatsvinden na een periode van toenemende spanning, domineren het dagelijks leven van de partners en de ene uitbarsting speelt gewoonlijk een rol bij het ontstaan van de volgende. Om dit dynamische proces beter te kunnen begrijpen moeten wij ten minste drie belangrijke aspecten van de gewelddadige gebeurtenissen onderzoeken: de concrete aard ervan, de dynamische ontwikkeling en de plaats die zij inneemt in een ruimere sociale context.

48

De aard van de gebeurtenis omvat de belangrijkste elementen waaruit deze is opgebouwd, zoals de oorzaken van het conflict, de ruzie, de mishandeling, verwondingen, tijd, plaats en de reacties van derden. Dit artikel bevat een gedetailleerd onderzoek naar de concrete aard van gewelddadige gebeurtenissen die zich voordoen tussen mannen en vrouwen die, al dan niet getrouwd, samenleven en naar de veranderingen die gedurende de relatie in dit opzicht plaatsvinden.

Tot nu toe is in het algemeen erg weinig onderzoek gedaan naar geweld binnen echtelijke relaties en de aard van de gebeurtenis zelf is één van de minst bestudeerde aspecten van dit belangrijke sociale probleem.

Methode

Bij de opzet van het onderzoek is de brede informatie die men kan krijgen uit politieregisters gecombineerd met de informatie uit

* Dit is een verkorte weergave van: The nature and antecedents of violent events.

In: British journal of criminology, 24e jrg., nr. 3, juli 1984, blz: 269-289.

** Onder echtelijke relatie wordt hier mede begrepen duurzaam ongehuwd samenleven.

diepte-interviews. Er is een analyse gemaakt op persoonlijk, interpersoonlijk, institutioneel en cultureel niveau en ieder van deze contexten is èn op zichzelf onderzocht èn in relatie met de andere. In een periode van 18 maanden werden 109 vrouwen die in een blijf-van-mijn-lijf-huis waren opgenomen, diepte-interviews afgenomen. Aan alle vrouwen die werden opgenomen vroeg men of ze wilden deelnemen. Niemand weigerde. Het schema voor het interview werd ontwikkeld in een pilot-onderzoek van een jaar en was gericht op het verkrijgen van systematische, vergelijkbare informatie over het geweld zelf en over de relatie waarbinnen het plaats vond. Men stelde een serie identieke vragen naar aanleiding van drie bepaalde mishandelingen: de eerste, de hevigste en de laatste voordat de vrouw in het huis werd opgenomen. Omdat deze misschien a-typisch waren, werd ook nog gevraagd naar de mishandeling die door de vrouw als typisch of gebruikelijk werd beschouwd. Elke serie begon met een vraag als: kunt u mij precies vertellen wat er tijdens de eerste mishandeling gebeurde? Vervolgens werden de vrouwen aangemoedigd alles van het begin tot het eind gedetailleerd en op volgorde te vertellen: de ruzie, de mishandeling zelf, verwondingen, contact met anderen. De vrouwen konden ongeremd praten en de interviewer kon er zeer diep op in gaan teneinde goede kwalitatieve informatie te krijgen. Na de open vragen kwam nog een serie systematische items met open en gesloten antwoordcategorieën om te zorgen dat ten aanzien van iedere respondent alle relevante aspecten van de gebeurtenis op dezelfde manier werden behandeld, en wel zodanig, dat met de computer een kwantitatieve analyse kon worden gemaakt. Wij kregen zo informatie over de gewelddadige gebeurtenissen zelf en over twee processen: het verloop van het begin tot het eind van een specifieke episode en de verandering in de gebeurtenissen binnen het tijdsverloop tussen de eerste en de laatste mishandeling. Daarnaast werden alle 33.724 zaken waarmee de politie in een periode van een jaar te maken kreeg in een grote stad in Schotland en in een groot district van een andere stad, ongeacht de tenlastelegging, van a tot z doorgelezen, om te zien of er enige vorm van geweld van een man

tegen zijn vrouwelijke levensgezel een rol had gespeeld. Dit was in 933 zaken het geval. De processen-verbaal met betrekking tot deze 933 zaken verschaften veel minder informatie dan de interviews. Wel gaven zij beschrijvende informatie over een tamelijk groot aantal voorvallen. Meestal waren enige gegevens te vinden over de oorzaak van de ruzie, de aard van de mishandeling, het letsel, de aanwezigheid van getuigen en de reactie van de politie.

Het verloop van de gewelddadige gebeurtenis

In onze analyse zullen wij het verloop van de gebeurtenis bekijken vanaf de eerste mondelinge confrontatie via de mishandeling en het letsel tot de meest directe reactie van de vrouw en anderen. Vervolgens verruimen we de blik tot de eerste uren of dagen na het voorval waarbij we bijzondere aandacht geven aan contacten die werden gemaakt om hulp te zoeken. Waar mogelijk werd ook onderzocht welke veranderingen het geweldspatroon in de loop der tijd onderging.

50

a. Wat aan de gebeurtenis voorafgaat

In een relatie is vaak moeilijk aan te geven wan-

Tabel 1. Bronnen van conflict die leiden tot gewelddadige episodes

Bronnen van conflict	Episode uit interview	
	Eerste	
	N	%
Bezitterigheid en sexuele jaloezie	31	31
Verwachtingen over huishoudelijk werk	37	37
Geld	7	7
Statusproblemen	3	3
Sexuele weigering	6	6
Poging tot vertrek van vrouw	5	5
Verwanten en vrienden	3	3
Drinken van de man	1	1
Kinderen	5	5
Andere	2	2
Totaal	100	100
Geen informatie/geen ruzie	9	

neer de aanloop naar een bepaald voorval begint, maar dikwijls (niet altijd) vindt er eerst een mondelinge ruzie plaats. Wij hebben gegevens over 314 Eerste, Hevigste en Laatste mishandelingen (EHL). In tweederde van deze gevallen was er eerst, meestal tamelijk kort, ruzie (54% maximaal 5, 23% tussen 6 en 30, 10% tussen 31 en 60 minuten en de rest langer, sporadisch zelfs enkele dagen). Als er geen ruzie was, liet de man meestal tijdens of na de mishandeling weten waarom hij sloeg. Tabel 1 geeft de oorzaken van het conflict volgens de interviews en voorzover bekend volgens de processen-verbaal (513 zaken).

De belangrijkste punten zijn dus bezitterigheid en jaloezie, eisen op het gebied van huishoudelijk werk en dienstverlening, geld, en – voorzover het de processen-verbaal betreft – pogingen om het huis te verlaten. Het patroon zoals dat uit de processen-verbaal naar voren komt lijkt het meest op het patroon zoals dat door de geïnterviewde vrouwen ervaren wordt t.a.v. de laatste mishandeling. De gewelddadigheid begon meestal op het moment dat de vrouw de autoriteit van de man of de recht-

51

						Processen-verbaal	
	Eerste	Laatste		Typisch		N	%
	%	N	%	N	%	N	%
8	30	21	22	48	45	64	12
12	34	31	32	17	16	192	37
2	13	11	11	18	17	52	10
3	3	6	6	3	3	4	1
1	1	2	2	2	2	13	3
7	7	15	15	0	0	86	17
1	1	2	2	4	4	13	3
1	1	2	2	7	6	25	5
6	6	6	6	4	4	45	9
4	4	2	2	3	3	19	4
95	100	98	100	106	100	513	101
14		11		3		420	

vaardiging van zijn gedrag aanvocht of op de een of andere manier voor zichzelf opkwam.

b. Mishandeling en letsel

Tabel 2 laat de verschillende vormen van fysiek geweld in de beide steekproeven zien. Opgemerkt wordt, dat alleen de aard van het gebruikte geweld is vermeld en niet het aantal malen dat een bepaalde vorm van geweld werd toegepast.

De processen-verbaal verschaften soms geen systematische informatie en ook was wel eens onduidelijk of de informatie volledig was. De beschikbare informatie duidt echter op een gelijk patroon. Uit de kwalitatieve gegevens blijkt uiteraard veel beter dan uit de tabel, wat de aard, de ernst en de variëteit van de verschillende vormen van geweld was. Zowel in de interviews als in de processen-verbaal komen stompen/slaan het meest voor. Meestal ging het dan om een hele serie daarvan. Het aantal soorten geweld per keer nam met de tijd toe. Ook het letsel dat de vrouwen opliepen is zeer gevarieerd. Tabel 3 geeft weer een verdeling

52

Tabel 2. Soorten van fysiek geweld gebruikt tijdens gewelddadige episodes

Soorten geweld*	Interviews	
	Eerste	
	N	%
Klap of duw tegen niet verwondend object	73	29
Stomp tegen gezicht of lichaam	85	34
Duw tegen verwondend object	27	11
Schop, knie, (kop)stoot	39	16
Poging tot verdrinken, doen stikken of wurgen	9	4
Slaan met voorwerp/wapen	13	5
Overig (bijten, staan op, verkrachten)	3	1
Totaal	249	100
Aantal interviews/p.-v.	106	
Geen informatie/geen directe aanval	3	

* In één episode werden tot 5 verschillende soorten geweld in een episode werd gebruikt.

** Pogingen en bedreigingen zijn niet opgenomen.

van de soorten letsel, niet van het aantal verwondingen per soort.

Blauwe plekken en builen zijn verreweg het meest voorkomende letsel, met sneden als tweede. Het aantal soorten letsel nam met de tijd toe.

De politiegegevens waren minder volledig dan de interviews. Vaak werd niet vermeld of er letsel was. Soms werd uitdrukkelijk gezegd dat er geen letsel was, maar daarbij moet rekening gehouden worden met de tijd die blauwe plekken en builen nodig hebben om tot ontwikkeling te komen. Ondanks deze problemen geeft de politiesteekproef hetzelfde beeld te zien als de interviews.

Verder werden gegevens verzameld over de plaats, de tijd en de dag van de week waarop de gebeurtenissen plaatsvonden. Van de gevallen uit de interviews vond 87% plaats binnen de eigen woning of daar vlak bij. Voor de processen-verbaal was dit 81%. Binnen de woning komen de mishandelingen het meest voor in de huiskamer: meer dan 50% van de

53

						Processen-verbaal	
Hevigste		Laatste		Typisch			
N	%	N	%	N	%	N	%
48	13	68	21	78	15	314	21
126	33	102	31	226	45	490	33
67	18	48	15	19	4	238	16
82	22	60	18	140	28	238	16
20	5	18	5	9	2	79	5
24	6	17	5	26	5	107	7
12	3	18	5	8	1	31	1
379	100	331	100	506	100	1479**	100
100		108		109		838	
9		1		0		95	

stateerd. De cijfers geven niet aan hoe vaak iedere soort geweld

EHL-categorie en 39% van de typische of gebruikelijke categorie. Ongeveer driekwart van de beide steekproeven vond plaats tussen tien uur 's avonds en twee uur 's morgens. De meest voorkomende dagen zijn vrijdag en zaterdag (60% bij de processen-verbaal, 80% bij de interviews).

c. Reacties op het geweld

Eerst werd bekeken hoe de vrouw zelf reageert op de mishandeling, vervolgens werden de reacties van mensen die erbij aanwezig waren geanalyseerd en ten slotte die van mensen die niet aanwezig waren, maar die naderhand werden benaderd voor hulp.

Uit de interviews blijkt, dat nadat er een ruzie begonnen was, de vrouw diverse technieken en strategieën toepaste om te proberen het probleem in dit stadium op te lossen en het geweld te vermijden. Hieronder vielen: proberen zich aan de situatie te onttrekken (Eerste 14%, Hevigste 17%, Laatste 26%), proberen redelijk met de man te praten (E. 33%, H. 29%, L. 25%) en hem tegenspreken, gewoonlijk in een poging hem ervan te overtuigen dat zijn beschuldigingen ongegrond waren dan wel dat zijn verwachtingen zo onredelijk waren dat het onmogelijk was eraan te voldoen (E. 16%, H. 17%, L. 28%). In de gevallen waarin dit

54

Tabel 3. Soorten letsel tengevolge van een fysieke aanval

Soorten letsel	Interviews	
	Eerste	
	N	%
Builen, blauwe plekken	101	74
Sneden	18	13
Ontvellingen, brandwonden, haar uitgetrokken	5	3
Gebroken botten, tanden	6	5
Inwendige verwondingen, miskramen, bewusteloosheid	5	4
Dood	0	0
Totaal	136	99
Aantal interviews/p.-v.	106	
Geen informatie/geen letsel	3	

alles niet geprobeerd werd, was dat meestal omdat er niet voldoende tijd was, voor het slaan begon. Wanneer het slaan eenmaal begonnen was moest de vrouw proberen het in duur en hevigheid te beperken. In 36% van de EHL-gevallen deed zij dit door helemaal niet te reageren, omdat zij dacht, of uit ervaring geleerd had, dat dat het beste was. Waar wel gereageerd werd, kon dit zijn: proberen te praten 5%, schreeuwen, huilen 20%, proberen te vluchten 13%, proberen hem weg te duwen 8%, proberen zich met iets te beschermen 8%, terugslaan 10%. Het terugslaan gebeurde soms in de hoop dat het de mishandeling zou beëindigen, maar meestal uit woede. Doorgaans verergerde het het geweld. Slechts 2% van de vrouwen zei dat zij vrijwel altijd terug sloegen, terwijl 24% het soms deed en 74% zelden of nooit. Van de 314 EHL-gevallen vond 47% plaats in aanwezigheid van 260 toeschouwers. Meestal waren dat de kinderen (58%), gevolgd door vrienden en buren (22%), verwanten (11%) en vreemden en anderen (9%). Sommige toeschouwers probeerden op de een of andere manier direct of indirect een einde aan de mishandeling te maken (42%), anderen schreeuwden, huilden, of vluchtten om zich te verbergen (43%, vooral kinderen). Slechts 15% deed niets om tussenbeide te komen hoewel zij dat volgens de

Processen-verbaal					
Hevigste		Laatste			
N	%	N	%	N	%
182	64	148	70	331	65,0
48	17	27	13	117	23,0
19	7	18	9	33	6,5
11	4	9	4	25	5,0
22	8	9	4	0	0,0
0	0	0	0	3	0,5
282	100	211	100	509	100,0
100		108		525	
9		1		308	

vrouw wel gekund hadden. Een enkeling hielp de man bij zijn aanval. Dat waren steeds mannen. Over hun beweegredenen hebben we geen informatie.

De reacties van de toeschouwers waren gerelateerd aan hun leeftijd, geslacht en relatie tot de man of de vrouw. Opvallend is, dat vrijwel iedereen die bij de mishandeling aanwezig was, actief of passief de kant van de vrouw koos. Nauw contact met de realiteit van het geweld leidt blijkbaar tot een meer radicale en directe veroordeling ervan en vermindert de kans dat de schuld op het slachtoffer wordt afgeschoven, zoals we dat vaak zien in de reacties van hen die niet bij het voorval aanwezig waren, of die het letsel of de angst van de vrouw niet gezien hebben. Na de mishandeling bleven de vrouwen meestal thuis, al dan niet gedwongen, zonder contact met anderen te maken. Zij waren meestal nogal van streek. De mannen deden gewoonlijk alsof er niets gebeurd was (80%). Slechts 8% bood zijn verontschuldigingen aan direct na een typische mishandeling. Na de hevigste mishandeling was dat slechts 14%. Alleen na de eerste mishandeling was het 35%. In de dagen na de typische mishandeling kwamen er nog verontschuldigingen van 22% bij, maar echt uitpraten gebeurde zelden. Alleen wanneer de vrouw het huis uit ging, of wou scheiden kwam de man doorgaans snel in actie om haar terug te krijgen.

56

Wij wijzen erop dat dit alles geen empirische ondersteuning geeft voor de theorie van *Walker (1978)**, die ervan uitgaat dat op de gewelddadige gebeurtenis meestal een periode van liefde en vergiffenis volgt die de beloning van de vrouw voor het ondergane geweld vormt. De vrouw zou dan door deze periode te accepteren als het ware medeplichtig worden aan het voortduren van het geweld. Volgens onze gegevens komt de vraag om vergiffenis echter uitsluitend na de eerste mishandeling nogal eens voor. Hierdoor verliest de theorie van Walker haar basis.

* Zie JV5-1982, Themanummer over vrouwenmishandeling.

d. Contact met anderen na een gewelddadige gebeurtenis

Vooraf na de eerste mishandeling is de vrouw afkerig van contact met anderen, hetzij omdat de man haar bedreigt, hetzij omdat zij zich schaamt. Wanneer de frequentie en de ernst van de mishandeling echter toenemen, gaat de noodzaak om er iets aan te doen zwaarder wegen. Bij continuering van het geweld zoeken steeds meer vrouwen contact, in het begin vooral met vrienden en verwanten, later met allerlei instanties zoals de politie, maatschappelijk werk, artsen en vrijwillige hulpverlening, zoals de Britse Blijf-van-mijn-lijf-huizen. Na de laatste mishandeling maakten 105 vrouwen in het totaal 371 contacten.

57

Uit een eerder onderzoek van Dobash en Dobash is gebleken, dat het resultaat van deze contacten een belangrijke rol speelt bij de verdere ontwikkeling van het geweld. Werd de vrouw gesteund en het geweld ondubbelzinnig veroordeeld, dan leidde dat naar haar eigen idee tot minder geweld in de toekomst, omdat de man zich minder gelegitimeerd voelde en omdat zij een mogelijkheid tot ontsnapping had. Als de vrouw echter impliciet de schuld kreeg van het gebeurde, doordat nauwkeurig werd nagegaan of zij het geweld misschien op de een of andere manier had 'veroorzaakt', voelde de man zich meer gelegitimeerd terwijl de vrouw zich meer geïsoleerd voelde. Deze factoren droegen bij tot continuering van het geweld.

Samenvatting en discussie

De resultaten van dit onderzoek kunnen op ten minste vier manieren in verband gebracht worden met de bestaande literatuur over geweld. Om te beginnen bevestigen zij veel van de algemene gegevens, gevonden met betrekking tot de ontwikkeling van gewelddadige gebeurtenissen die plaatsvinden in diverse andere situaties. Ten tweede geven zij extra informatie over de aard van een bepaald soort geweld, waarover tot nu toe weinig empirische gegevens bekend waren, nl. dat van mannen tegen hun vrouwelijke partners. Ten derde geven zij een andere kijk op de motieven en bedoelingen van daders en slachtoffers en ten slotte tonen zij het verband aan tussen het

geslacht en de vorm waarin het geweld plaatsvindt.

Ten aanzien van de ontwikkeling van de gebeurtenis zelf vonden we, zoals dat al eerder voor andere gewelddadige gebeurtenissen — vooral tussen mannen — is aangetoond, dat zij meestal begint met een, doorgaans korte ruzie, die vaak wordt opgevat als een uitdaging aan het gezag van — in dit geval — de mannelijke partner.

Dit wordt gevolgd door pogingen van het slachtoffer, de vrouw, om het geweld te vermijden of af te wenden. Tenslotte volgt de mishandeling.

We vonden ook, evenals andere onderzoekers, dat de ruzies en het geweld vaak werden gadeslagen door derden. In tegenstelling tot de andere onderzoeken vonden wij echter dat de getuigen doorgaans proberen om de zaak te sussen, en niet om de dader aan te moedigen.

Als het geweld begonnen is, gaat de vrouw meestal actief of passief door met pogingen om de man tot bedaren te brengen, maar alles wat zij doet schijnt als voortdurende belediging te worden opgevat.

58

Voor toekomstig onderzoek is de bevinding van belang, dat het ophouden van het acute geweld niet het einde van een gewelddadige gebeurtenis hoeft te betekenen. Intimidatie en dwang kunnen nog een poosje doorgaan en ook een enkele op zichzelf staande klap kan aangeven dat het nog niet voorbij is.

We hebben er al op gewezen dat de theorie van Walker over een periode van liefde en vergiffenis na de mishandeling niet door onze bevindingen wordt bevestigd.

Ten aanzien van de aard van de mishandeling, de hevigheid ervan en de opgelopen verwondingen lopen de uitkomsten van onze beide steekproeven enigszins uiteen, hoofdzakelijk wegens het ontbreken van details in de processen-verbaal, waarin alleen dat wordt genoteerd, wat nodig is om tot een eventuele veroordeling te komen. Soms werd helemaal geen mishandeling telastegelegd, maar alleen verstoring van de orde. Gegevens van de politie zijn voldoende om een 'juridische werkelijkheid' te scheppen, maar voor de socioloog creëren zij problemen, omdat zij veel informatie weglaten. Onderzoekers moeten dus of de basis van hun

onderzoek uitbreiden en andere dan politiegegevens verzamelen, of heel voorzichtig zijn met conclusies die zij baseren op informatie afkomstig van de politie of rechterlijke instanties.

De bevindingen ten aanzien van geweld tegen vrouwen in de huiselijke omgeving verschillen op twee belangrijke punten van die ten aanzien van geweld tussen mannen, dat zich gewoonlijk buitenshuis afspeelt.

Om te beginnen kan de duur van het geweld gebruikt tegen een vrouwelijke partner niet gemakkelijk worden aangegeven, omdat, zoals wij al hebben aangegeven, het eind van het fysieke geweld *niet* het eind van het hele gebeuren betekent. Verder geven onze bevindingen geen steun aan vele van de veronderstellingen omtrent motivaties en bedoelingen van de participanten aan geweld zoals die bijvoorbeeld door *Luckenbill* naar voren zijn gebracht. Dit geldt in het bijzonder wanneer we het geslacht van de dader en het slachtoffer erbij betrekken.

59

Het is belangrijk de gedragsaspecten van gewelddadige gebeurtenissen te begrijpen, maar op grond daarvan mogen geen generalisaties gemaakt worden over bedoelingen en motivaties. Toch is dit vaak gedaan, in het bijzonder met betrekking tot de slachtoffers. *Luckenbill* beschrijft de interactie tussen dader en slachtoffer vlak voor de doodslag in termen van 'gezichtsverlies'. Hij onderscheidt daarbij zes fasen. In fase één zegt of doet het slachtoffer iets dat gezichtsverlies voor de dader veroorzaakt. Het slachtoffer wordt geacht het geweld te 'veroorzaken' door zijn of haar 'beledigingen'. In fase twee definieert de dader het gebeurde inderdaad als een belediging en in fase drie stelt hij of zijn eigen uitdaging tegenover die van de ander, of hij doodt de ander.

Als het slachtoffer in fase vier nog leeft kan deze inbinden of weglopen, waardoor deze zelf zijn gezicht verliest, of zich 'vermannen' en doorgaan met zijn 'onbehoorlijk gedrag'. Daardoor zou het slachtoffer akkoord gaan met een definitie van de situatie als één die zich leent voor geweld. Op dit punt verschuift *Luckenbill* het focus van zijn analyse van de situatie en schrijft hij de bedoelingen van de

dader toe aan het slachtoffer. Hij verliest zich daarbij in pure speculatie. Hij zegt bijvoorbeeld, dat 41% van zijn slachtoffers aanvaardde dat de situatie zich leende voor geweld, omdat zij zich niet neerlegden bij wat de dader wilde en doorgingen met hun beledigend gedrag. Hij zegt: 'Zo kon de weigering van een huwelijks-partner of beminde om onder bedreiging van geweld tot verzoening te komen in een falende relatie dienen als een stilzwijgende aanvaarding van het feit dat de situatie zich leende voor geweld'.

Luckenbill's werk is beïnvloed door aan de victimologie ontleende veronderstellingen omtrent het door het slachtoffer uitgelokte geweld. Men moet echter voorzichtig zijn met dit soort interpretaties en het is in dit verband buitengewoon belangrijk om rekening te houden met het geslacht.

60

De meeste onderzoeken naar gewelddadig gedrag laten dit aspect echter buiten beschouwing. Men neemt, soms stilzwijgend, soms expliciet, aan dat gewelddadig gedrag plaatsvindt tussen mannen die in een soort puberachtige strijd om de eer zijn verwickeld. Daarop worden de analyses gebaseerd. Uit ons onderzoek blijkt dat deze in twijfel getrokken moeten worden als ze worden toegepast op mannelijk geweld gericht tegen vrouwelijke slachtoffers. Luckenbill betoogt bijvoorbeeld, dat het slachtoffer zich 'vermant' en het tegen de aanvaller opneemt. Dit is ontleend aan masculine idealen die de nadruk leggen op agressie. Wij vonden wel dat de vrouwen probeerden met de mannen in discussie te gaan over de juistheid van hun eisen, maar ook dat zij probeerden te onderhandelen en te sussen. Vrouwen begeven zich niet in een strijd om de eer. Dat betekent echter niet dat zij niet genoeg persoonlijkheid hebben. Het hangt er maar van af hoe men persoonlijkheid definieert: persoonlijkheid hebben kan ook betekenen dat men de kracht en het geduld en de bekwaamheid tot onderhandelen heeft die nodig zijn om met een gewelddadige man om te gaan.

Onze bevindingen geven bovendien geen steun aan het idee dat vrouwen het er mee eens zijn dat de situatie vroeg om geweld. Men kan onmogelijk aannemen (zeker niet op grond van

gegevens uit de processen-verbaal) dat dit wel zo was alleen omdat zij weigerden aan de eisen van de agressor te voldoen of ruzie maakten. Ook uit de diepte-interviews bleek dat de vrouwen het er niet mee eens waren dat geweld een logische reactie was en dat zij bijna steeds probeerden het te vermijden.

Als wij zeggen dat vrouwen het geweld uitlokken omdat ze de juistheid van de eisen van hun echtgenoot bestrijden, zijn gezag niet aanvaarden of het niet eens zijn met zijn kritiek op hun optreden als vrouw en moeder, dan maken wij ons, net als de gewelddadige echtgenoot schuldig aan het ontkennen van het recht van vrouwen om een eigen mening te laten horen.

Op die manier beschuldigen we het slachtoffer door het verantwoordelijk te stellen voor het geweld van de man. De ruzie speelt natuurlijk een rol in de reeks gebeurtenissen die tot het geweld leidt, maar als we zeggen dat het geweld op deze manier wordt veroorzaakt, vergeten we rekening te houden met de bedoelingen en motiveringen van de dader, die misschien wel van plan is om gewelddadig te worden onafhankelijk van het gedrag van het slachtoffer.

In de literatuur worden talrijke voorbeelden gegeven van mannen die doelbewust op zoek waren naar het soort situaties waarin zij geweld konden gebruiken.

Wij gaan ervan uit dat de meerderheid van de mannen die gewelddadig optreden tegen hun vrouwen, ruzies beginnen met de bedoeling om hun vrouwen te straffen en te overheersen, met allerlei middelen waaronder fysiek geweld. Derhalve kunnen geweldsmisdrijven tegen vrouwen niet alleen maar worden verklaard door het toepassen van interactionele of situationele analyses. Deze misdrijven zijn veeleer diep geworteld in de bestaande neigingen van mannelijke agressors. Die neigingen worden op hun beurt gevormd en gelegitimeerd door een ruimere sociaal-culturele context van patriarchale overheersing.

Recente ontwikkelingen in het cocaïne-misbruik*

door S. Cohen

Inleiding

De eerste periode van cocaïne-misbruik liep een eeuw geleden ten einde. In 1859 had Albert Niemann uit Göttingen uit coca-bladeren een stof geïsoleerd die hij cocaïne noemde. In de kwart eeuw die daarop volgde werden aan cocaïne de meest uiteenlopende geneeskrachtige effecten toegeschreven, en werd het veel gebruikt. Pas toen men te maken kreeg met overdoses, paranoïde psychosen en verslavingsgedrag veranderde het enthousiasme in teleurstelling en liep het misbruik terug, hoewel het nooit helemaal verdween.

62

Gezien haar eigenschappen is het onvermijdelijk dat cocaïne steeds bij vlagen weer populair wordt. In tijden van sociale onrust is er veel vraag naar krachtige stimulerende middelen. Als eenmaal de nadelige gevolgen ervan onderzocht worden en wettelijke maatregelen worden getroffen, neemt het gebruik van deze middelen af. Wanneer de complicaties van langdurige verslaving vergeten zijn, wordt een stof als cocaïne echter weer herontdekt.

Methoden van gebruik

Cocaïne wordt bij voorkeur toegediend via het neusslijmvlies, maar ook wel vaginaal, rectaal en anderszins via de slijmvliezen. Intraveneus toegediend werkt het binnen 15 tot 20 seconden.

Het inhaleren van cocainedamp, bekend als 'basen' of 'freebasen', is een populaire wijze van toedienen geworden dankzij de snelle en heftige uitwerking.

Cocaïne wordt dikwijls in combinatie met andere drugs genomen. De zogenaamde 'speed-

* Dit is een verkorte weergave van: Recent developments in the abuse of cocaine.

In: Bulletin on narcotics, 36e jrg., nr. 2, mei/juni 1984, blz. 3-14 (U.S.A.).

ball', een combinatie van cocaine en heroïne, is niet nieuw maar het gebruik ervan neemt wel toe. De heroïne heeft een neutraliserende werking op de stimulerende effecten van cocaine. Andere middelen die het centrale zenuwstelsel beïnvloeden zoals alcohol, barbituraten en benzodiazepines kunnen worden gebruikt voor hetzelfde doel, ofwel om de slaap op te roepen. Coca-pasta is een verwant preparaat dat, vermengd met tabak of hennep, gerookt wordt in een aantal Zuid- en Midden-Amerikaanse landen. Het is het eerste extract uit de coca-bladeren en het is relatief goedkoop.

Het misbruik van cocaine moet overigens zorgvuldig onderscheiden worden van het kauwen van coca-bladeren en het drinken van coca-thee. Laatstgenoemde vormen van orale toediening hebben slechts een mild stimulerende werking en het gebruik staat in geen verhouding tot het snelle en efficiënte effect dat bereikt wordt met inspuiten of snuiven van cocaine of met het roken van coca-pasta.

63

Mythevorming rond cocaine

Het weer in zwang raken van cocainegebruik in de afgelopen tien jaar ging gepaard met een tweetal wijdverbreide opvattingen die bevorderden dat het werd geaccepteerd. Ten eerste zag men cocaine als een statussymbool, als een drug behorend bij de jet-set. Ten tweede dacht men dat cocaine veilig was, en weinig of geen nadelige effecten had. Nu het echter in grotere hoeveelheden en frequenter wordt gebruikt, blijkt wel degelijk dat de gevolgen vaak ernstig en zelfs dodelijk kunnen zijn.

Geografische aspecten van cocaine

De belangrijkste coca-plantages bevinden zich in Bolivia, Colombia en Peru.

Ongeveer 25 procent van de oogst wordt door de autochtone bevolking geconsumeerd, die de bladeren kauwt. Twee procent is voor de legale export. Naar schatting blijft er ongeveer 85.000 ton aan bladeren over voor de productie van cocaine en coca-pasta.

Colombia is het voornaamste doorvoerland.

Cocaine wordt verscheept en per vliegtuig verzonden naar distributiepunten in het Caraïbisch gebied.

Coca-pasta wordt meestal ter plaatse bereid

en over betrekkelijk korte afstanden per auto of trein verspreid.

Het economische aspect van cocaïne

Als er 85.000 ton aan coca-bladeren beschikbaar is voor illegale doeleinden, kan daaruit per jaar 420 ton aan coca-pasta worden gemaakt. Hoeveel coca-pasta er in werkelijkheid verkocht wordt, is niet bekend.

Even moeilijk is het, enig idee te krijgen van de hoeveelheid geld die er omgaat in de cocaïne-handel. In 1980 bedroeg naar schatting de winst in de Verenigde Staten alleen al meer dan 30 miljard dollar, geheel belastingvrij.

Het politieke aspect van cocaïne

Waar zoveel geld door de handen van gewetenloze figuren stroomt, hoeft het niet te verbazen dat een deel van dit geld wordt aangewend om er juristen, artsen, bankiers en politici mee om te kopen. De cocaïne-industrie is in staat om hele regeringen te doen wankelen, om hele economieën te ontwrichten.

Op het persoonlijke vlak wordt de tragedie steeds duidelijker zichtbaar. Huizen en banen raakt men kwijt, gezinnen vallen uit elkaar, alles ten gevolge van cocaïne-misbruik.

Hoewel krachtige pogingen zijn ondernomen om coca-plantages uit te roeien en cocaïne-fabrieken te vernietigen, zorgt de corruptie ervoor dat deze pogingen slechts weinig zoden aan de dijk zetten. De coca-boer zelf heeft geen flauw benul van de schade die zijn produkt ver weg teweeg brengt.

Niettemin wordt er door de regeringen van de diverse landen steeds meer druk uitgeoefend om de cocaïnehandel aan banden te leggen, en groeit het besef dat volksgezondheid en economie door de cocaïne nadelig beïnvloed worden.

Mogelijkheden tot bestrijding van cocaïnegebruik

Er zullen nog wel jaren overheen gaan alvorens aan de coca-verbouwing de genadeslag kan worden toegebracht. Het met de hand uit de grond rukken van coca-struiken zoals thans gebeurt, kan in de verste verte het probleem niet oplossen. Een geschikt alternatief is het sproeien met verdelgingsmiddelen vanuit de lucht. Verder zouden er pogingen ondernomen

moeten worden, de vraag te doen afnemen d.m.v. preventieve methoden. Voor het onderwijs ligt er een taak om risicogroepen ervan te overtuigen dat cocaïne geen 'veilige drug' is.

Dodelijke en niet-dodelijke reacties op cocaïne

Sommige mensen zijn zelfs voor kleine hoeveelheden cocaïne al overgevoelig: 20 mg kan fataal zijn. De aantallen cocaïne-doden worden onderschat omdat, na het intreden van de dood, de cocaïne in het lichaam alsnog wordt afgebroken, zodat het bij een lijkschouwing niet altijd hoeft te worden ontdekt.

Gebruikers met een hartafwijking kunnen plotseling dood blijven.

Een manier om cocaïne de grens over te krijgen, is het doorslikken van cocaïne verpakt in rubber. Soms gaat dit rubber kapot en als er niet op tijd medische hulp komt, kan dit dodelijk zijn.

65 Een andere doodsoorzaak is toediening van een overdosis. Naarmate de zuiverheid van cocaïne op de zwarte markt toeneemt, stijgt ook de kans op overdosering. Vooral het inhaleren van cocaïne kan leiden tot een overdosis. Acute stijging van de bloeddruk kan een beroerte teweeg brengen, leidend tot invaliditeit of tot de dood.

Cocaïne kan leiden tot epileptische aanvallen die soms niet meer ophouden; dit kan fataal zijn als er geen eerste hulp in de buurt is.

Het gebruik van niet-steriele naalden kan infectieziektes veroorzaken. Onlangs werd een klein aantal mensen op die manier zelfs getroffen door AIDS.

Deelname aan de illegale drugshandel is uitermate riskant, want geweldplegingen zijn aan de orde van de dag.

De depressie die zich voordoet na gebruik is hevig en kan leiden tot zelfmoord.

De paranoïde gedachten die zich vrijwel altijd ontwikkelen bij cocaïnegebruikers leiden tot een verkeerd taxeren van de omgeving; ook dit kan tot ongelukken leiden.

Is cocaïne verslavend?

In de oudere vakliteratuur werd beweerd dat cocaïne niet tot lichamelijke afhankelijkheid leidde. Dit is juist voor zover het gaat om het sporadisch gebruik van kleine hoeveelheden,

maar het gaat niet op voor het frequente gebruik van de hoge doseringen waarvan tegenwoordig sprake is.

Cocaïnegebruikers voelen zich gedwongen om het middel steeds weer opnieuw te nemen wegens de positieve bekrachtiging van de intense euforie, en de negatieve bekrachtiging van de depressie die daarop volgt (en die slechts kan worden opgeheven door opnieuw te gebruiken). Men is niet meer in staat om van de nuchtere genoegens des levens te genieten, doordat de beloningscentra in het brein dermate overgestimuleerd zijn geweest, dat zij tijdelijk niet op normale stimuli kunnen reageren.

Cocaïne als bekrachtiger

Uit dierproeven blijkt dat cocaïne een sterkere bekrachtiger is dan welke andere drug dan ook. Apen die onbeperkte toegang tot het middel krijgen, blijven het zichzelf toedienen totdat ze sterven van uitputting of door insulten. Ze nemen liever cocaïne dan voedsel tot zich, zelfs als ze al bijna van de honger sterven. Mannetjesapen nemen liever nog wat cocaïne dan dat zij zich wenden tot in hun kooi aanwezige gewillige vrouwtjesapen.

66

De behandeling van cocaïne-verslaving

Werkers in de gezondheidszorg zien steeds meer mensen ernstig in de problemen raken door cocaïne.

Klinische versus ambulante behandeling

Aangezien cocaïne zo verslavend werkt, is het moeilijk te behandelen. Maar al te veel patiënten staken de behandeling en beginnen weer te gebruiken.

In het algemeen verdient het aanbeveling eerst te proberen ambulante te behandelen.

Opname is meestal heilzaam voor de volgende patiënten:

- a. Dealers die altijd makkelijk aan het middel kunnen komen.
- b. Rijke verslaafden, vooral degenen die veel contact hebben met andere verslaafden, bijv. in de amusementsindustrie.
- c. Depressieven met zelfmoordneigingen.
- d. Mensen die lichamelijk ernstig verzwakt zijn.
- e. Psychotische gebruikers.

f. Verslaafden bij wie een ambulante behandeling al herhaaldelijk gefaald heeft.

Onthouding

Het is van essentieel belang om aan te dringen op volledige onthouding. Veel artsen en therapeuten zullen zich het recht voorbehouden om af en toe urinemonsters te nemen. Wanneer men ook nog aan een ander middel verslaafd is (bijv. alcohol) moet ook die verslaving worden behandeld, zodat de patiënt volledig drug-vrij kan worden. Het voorschrijven van medicijnen die de werking van het centrale zenuwstelsel remmen, moet geleidelijk aan verminderd worden.

Detoxificatie

Abrupt stoppen met cocaïne is aan te bevelen. Geleidelijk afkicken is niet nodig omdat ernstige onthoudingsverschijnselen zich niet voordoen. Wel kan een wekenlang durende depressie worden verwacht. Deze is eventueel te behandelen met een kuur van antidepressiva.

67

Voorlichting

De gebruiker die zelf om behandeling verzoekt is zich terdege bewust van de gevaren van cocaïne-verslaving. Het is nuttig hem te steunen in zijn motivatie, door voorlichting te geven over deze gevaren.

Het betrekken van familieleden bij de behandeling

Dit dient te gebeuren om een aantal redenen. Enerzijds kunnen familieleden aanvullende informatie geven over het druggebruik van de patiënt. Anderzijds hebben zij behoefte aan nauwkeurige instructies voor het omgaan met de verslaafde. Achterliggende familieproblemen die mogelijk geleid hebben tot het cocaïne-gebruik, moet men trachten op te lossen.

Groeps- en individuele therapie

Zowel individuele als groepstherapie kan nuttig zijn. Tevoren dient men duidelijke afspraken te maken over de verantwoordelijkheden die bij de patiënt, resp. de therapeut liggen.

Als er voldoende herstellende verslaafden zijn om een groep te vormen, kan daarvan een heil-

zame werking uitgaan. Er bestaan al zelfhulpgroepen naar het model van de Anonieme Alcoholisten.

Tijdens de behandeling kunnen zich bepaalde crises voordoen. Meestal zijn dat de volgende:

- a. Kort na de start wordt de behandeling de patiënt te machtig. Het vooruitzicht van een cocaïnevrij bestaan maakt hem zo wanhopig dat hij dreigt op te stappen of zelfs een suicide-poging wil doen.
- b. Na verloop van enkele weken kan de patiënt denken dat hij of zij genezen is. Juist op dat moment dient hij te worden gewaarschuwd voor het gevaar van terugval.
- c. Na een lange tijd van onthouding kan de ex-gebruiker het middel opnieuw proberen vanuit de veronderstelling, het nu wel in de hand te kunnen houden. Dit kan leiden tot een rampzalige terugkeer naar verslaving.

'Terug-val-contracten'

68

Hiertoe neemt men soms z'n toevlucht, als niets anders meer helpt. Het houdt in dat therapeut en patiënt overeenkomen dat, mocht de patiënt weer gaan gebruiken, juist datgene wat hij het ergste vreest gerealiseerd zal worden. De patiënt schrijft bijv. een bekentenis aan zijn of haar partner, werkgever of de politie. De therapeut bewaart deze brief en doet hem op de bus zodra de patiënt weer gebruikt, of wanneer een urine-test positief uitvalt. Met deze methode is al veel succes geboekt. Van 32 patiënten die een dergelijk contract ondertekenden viel er slechts één binnen drie maanden weer terug.

Therapie met medicijnen

Sommige patiënten moeten behandeld worden met antidepressiva, of met medicijnen tegen epilepsie en hoge bloeddruk. Bij psychosen zijn neuroleptica geïndiceerd.

Alternatieve activiteiten

Soms is het nodig dat men een heel nieuw leven gaat leiden. Joggen of trimmen kan daarbij helpen. Voor degenen die cocaïne gaan nemen om tot betere arbeidsprestaties te komen of om uit te blinken in een tak van sport, moeten technieken bedacht worden om het zelfvertrouwen te helpen opvijzelen.

Andere maatregelen

Lithium zou helpen de cocaïne-euforie terug te dringen. Het gebruik ervan is echter nog in een experimenteel stadium.

Tyrosine wordt door sommige artsen voorgeschreven om de dopamine-niveaus in het brein weer op peil te brengen. Een aantal chronische gebruikers vindt baat bij een voedings-therapie. Wegens slechte hygiëne hebben sommigen problemen met het gebit.

Dat soms psychochirurgie moet worden overwogen en zelfs uitgevoerd, toont wel aan hoe hopeloos de situatie worden kan.

Literatuuroverzicht

Algemeen
Strafrecht en strafrechtspleging
Criminologie
Gevangeniswezen
Reclassering
Psychiatrische zorg
Kinderbescherming
Politie
Drugs

Literatuur-informatie

70

Van de artikelen die in deze rubriek zijn gepubliceerd, kunnen bij de documentatie-afdeling van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie in beperkte mate kopieën worden aangevraagd.

Ook lezers die geïnteresseerd zijn in literatuur over een bepaald onderwerp, kunnen desgewenst gebruik maken van de diensten van deze afdeling.

In beide gevallen kan men zich schriftelijk of telefonisch wenden tot de afdeling documentatie van het W.O.D.C., Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage, tel. 070-706553/706555.

Algemeen

1

Blaauw, J. H. *De herziening van de rechterlijke organisatie.*

Nederlands juristenblad, 59e jrg., nr. 38, 3 november 1984, blz. 1181-1188 (N).

Onlangs werd het Eindrapport van de Staatscommissie Herziening Rechterlijke Organisatie uitgebracht. In dit artikel uit de auteur naast enige waardering voor de voorstellen ook kritiek. Waardering heeft hij voor het uitgangspunt van de commissie, dat de rechterlijke organisatie een eenheid dient te zijn; voor de samenvoeging van het Kantongerecht en de Rechtbank (de auteur maakt bij deze samenvoeging weliswaar

enige kanttekeningen): en dat er één cassatierechter, nl. de Hoge Raad, dient te komen (ook hierbij stelt hij enige modificaties voor). Kritiek heeft hij op het voorstel bedoelde éne rechterlijke macht onder te brengen in één strak georganiseerde pyramidale structuur. Zijns inziens verzet juist de aard van het rechterlijk bedrijf zich tegen een mammoetorganisatie. Er dienen twee onderscheiden structuren voor de eerste instantie te komen, nl. de gewone rechtbank en de administratieve rechtbank. Deze afbakening dient ook plaats te vinden met het oog op het administratieve beroep. M.b.t. het hoger beroep is zijn mening dat bij een goed geregelde bezwaarschriftenprocedure een tweede rechterlijke feitelijke instantie overbodig kan zijn. Voor een aantal zaken kan volstaan worden met de Centrale Raad van Beroep als enig administratief Gerechtshof.

2

Gunning, M. *Vrouw en recht; op weg naar een wetenschappelijke benadering.*

Nemesis, 1e jrg., nr. 1, september 1984, blz. 7-13 (N).

71

In dit artikel behandelt de auteur een aantal theoretische problemen, die relevant zijn voor onderzoek op het gebied van vrouwenstudies rechten. In een rechtstheoretische discussie over de verhouding wetenschap-politiek en kennis-ervaring toont zij hoe de gangbare wetenschappelijke benaderingen vrouwen als specifiek zelfstandig onderzoeksobject uitsluiten. De auteur sluit aan bij de rechtstheorie van Poulantzas. In aanvulling daarop stelt de auteur dat onderzoeksobjecten moeten worden ontwikkeld vanuit een feministische visie op de maatschappelijke werkelijkheid. De auteur kiest voor een autonome rol van de wetenschap binnen de verhouding wetenschap-politiek. Vanuit de feministische visie dat vrouwen in onze maatschappij worden onderdrukt stelt de auteur de volgende onderzoeksvraag voor: 'Onder welke voorwaarden strekt juridische gelijkheid tot het beëindigen of verminderen van de onderdrukking van vrouwen?' Getoond wordt dat juridische gelijkheid nog niet tot feitelijke gelijkheid hoeft te leiden, o.a. omdat het recht handelt over *abstracte* rechtssubjecten.

Met literatuuropgave.

Strafrecht en strafrechtspleging

3

Ellis, J. W. *Prosecutorial discretion to charge in cases of spousal assault: a dialogue.*

Journal of criminal law and criminology, 75e jrg., nr. 1, lente 1984, blz. 56-102 (USA).

In dit artikel wordt in de vorm van een spitse, alle pro's en contra's afzoekende dialoog tussen een interviewer en een officier van justitie de problematiek besproken rondom de vervolging van mishandeling

en verkrachting binnen een huwelijk c.q. relatie. De auteur licht aan de hand van de literatuur en jurisprudentie toe dat slechts in weinig gevallen tot vervolging wordt overgegaan, ondanks de hoge frequentie. Overtreders worden ook zelden gearresteerd. De auteur stelt dat hierdoor ten onrechte de suggestie kan worden gewekt dat dit gedrag niet moet worden gezien als een misdaad en ook dat het gaat om uitzonderingen. In de dialoog komen aan de orde: de ernst van een specifiek geval, de criteria om dat te beoordelen, de problemen rondom het interveniëren van de staat in intieme relaties, het beeld dat men heeft van het slachtoffer, de 'toerekeningsvatbaarheid' van de dader, de wenselijkheid van een veroordeling en de beperkte mogelijkheden/middelen om deze zaken uit te zoeken. Met literatuuropgave.

4

Veen, Th. W. van. *Euthanasie en de artikelen 293 en 294 Sr.*

Nederlands juristenblad, 59e jrg., nr. 34, 6 oktober 1984, blz. 1067-1070 (N).

72

Het initiatief-wetsontwerp Wessel-Tuinstra betreffende de 'legalisering' van euthanasie, stelt o.a. voor de art. 293 en 294 Sr. aan te vullen. In de voorgestelde regeling gaat het niet alleen om euthanasie, om het bespoedigen van het overlijden in de stervensfase. Zij wil ook straffeloosheid van de arts, die iemand op diens verzoek van het leven berooft als de verzoeker het slachtoffer is van een ondraaglijk dan wel als ondraaglijk ervaren lichamelijk of geestelijk lijden. In dit artikel gaat de auteur in op een aantal bezwaren die aan deze aanpak zijn verbonden. Allereerst vindt hij het woord 'hulpverlening' minder gelukkig, mede omdat niet iedere hulpverlener wordt bedoeld, maar alleen de arts. Vervolgens vindt hij het niet juist om een exceptie voor hulpverlening te ontwerpen als het gaat om medisch handelen. Bovendien heeft hij verschillende bezwaren tegen een gedetailleerde regeling van de voorwaarden, waaronder een arts tot euthanasie mag overgaan, in een exceptie in het WvSr. op te nemen. Een ander bezwaar: het beëindigen van een ondraaglijk of als ondraaglijk ervaren lijden valt buiten de medische ethiek en de praktijk van het stervensbegeleiden. De geformuleerde voorwaarden maken de arts tot beslisser over de levensbeëindiging van iemand. De auteur concludeert dat als de wetgever medici bepaalde bevoegdheden wil geven, het Wetboek van Strafrecht daarvoor niet de meest in aanmerking komende plaats is.

Criminologie

5

Agnew, R. *Appearance and delinquency.*

Criminology: an interdisciplinary journal, 22e jrg., nr. 3, augustus 1984, blz. 421-440. (USA)

De eerste hypothese die de auteur wil toetsen is dat qua uiterlijke verschijning onaantrekkelijke mensen delinquenter zijn dan aantrekkelijke. De tweede hypothese betreft de drie oorzaken hiervan. Allereerst zouden onaantrekkelijke mensen vanwege een negatieve behandeling eerder een delinquent zelfbeeld vormen. Ten tweede zouden mensen met een onaantrekkelijk voorkomen de middelen ontzegd worden om hun doeleinden te bereiken. De hierdoor ontstane frustratie zou hen er toe aanzetten de meer illegitieme wegen te kiezen om alsnog hun doelstellingen te realiseren. Ten derde zou de onaantrekkelijke mens vanwege zijn of haar differentiële behandeling minder gehechtheid of betrokkenheid tonen t.o.v. bijv. de ouders of de school. Hierdoor is hij of zij minder vatbaar voor sociale controle. De gegevens van dit onderzoek werden verkregen uit een in 1968 in Amerika gehouden panel-studie getiteld 'Youth in transition' onder 1886 mannelijke middelbare scholieren. Delinquentie werd vastgesteld met de self-report methode. De interviewers schatten het voorkomen van de respondenten op grond van fysieke verschijning, kleding en verzorgdheid. Volgens de auteur moeten de resultaten voorzichtig worden geïnterpreteerd. Zij tonen géén oorzakelijk verband aan, wèl enige mate van samenhang tussen onaantrekkelijkheid en delinquentie. Bovendien ondersteunen de resultaten in beperkte mate de tweede hypothese. Met literatuuropgave.

6

Bishop, D. M. *Legal and extralegal barriers to delinquency; a panel analysis.*

Criminology: an interdisciplinary journal, 22e jrg., nr. 3, augustus 1984, blz. 403-419 (USA).

De door de auteur te toetsen theorie houdt in dat er drie deviantie-remmende mechanismen zijn: de invloed van formele strafrechtelijke sancties, van informele sancties (sociale afkeuring) en van geïnternaliseerde normen en waarden. Deze mechanismen werken niet onafhankelijk van elkaar. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de panel methode, inhoudende dat dezelfde respondenten op twee tijdstippen, met een tussenperiode van negen maanden, werden ondervraagd. Het vond plaats in Virginia onder 2147 middelbare scholieren, aan wie vragen werden voorgelegd omtrent eventueel begane criminaliteit. De door de respondenten geperepioneerde risico's van formele en informele sancties en hun normen en waarden werden vastgesteld met Likert schaaltechnieken. Het bleek dat de grootste afschrikkende werking op delinquent gedrag uitging van de geïnternaliseerde normen en waarden, gevolgd door formele sancties en informele sancties. Tot slot gaat de auteur in op de omstandigheden waaronder deze factoren elkaar wederzijds beïnvloeden.

Met literatuuropgave.

Brown, S. E. *Social class, child maltreatment and delinquent behavior.*

Criminology: an interdisciplinary journal, 22e jrg., nr. 2, mei 1984, blz. 259–278 (USA).

In dit artikel onderzoekt de auteur welke factoren bij de relatie tussen kindermishandeling en crimineel gedrag een rol spelen. Bij de verbanden die hiertussen zijn gelegd door sociaal-wetenschappelijke onderzoekers is vaak verzuimd zowel de maatschappelijke klasse waarin de kindermishandeling plaatsvond als deze mishandeling zelf voldoende gedetailleerd te operationaliseren. Hij maakt een onderscheid tussen lichamelijke en geestelijke mishandeling van kinderen, waarbij hij een verschil aanwezig veronderstelt tussen geestelijke mishandeling en geestelijke verwaarlozing. Ten aanzien van de maatschappelijke klassen geeft hij zorgvuldig aan waarmee hij deze typeert. Hierbij zoekt hij aansluiting bij het beeld dat de betreffende maatschappelijke klasse van zichzelf heeft. Zijn conclusie is dat tussen lichamelijke kindermishandeling en crimineel gedrag op een oudere leeftijd geen significante samenhang bestaat. Bij geestelijke mishandeling en verwaarlozing in de kinderjaren is van zo'n samenhang wel sprake. Met literatuuropgave.

74

Buikhuisen, W. *Werkloosheid, criminaliteit en het straftoemittingsbeleid van de rechter.*

Tijdschrift voor de politie, 46e jrg., nr. 9, september 1984, blz. 369–371 (N).

De auteur gaat in op een onderzoek van R. W. Jongman. Deze stelt dat de stijging van de criminaliteit en de verandering van het straftoemittingsbeleid van de rechter in wezen het gevolg zijn van het feit dat werkloosheid en criminaliteit hand in hand gaan. De auteur stelt echter dat hoewel niet ontkend kan worden dat criminaliteit in bepaalde gevallen samengaat met werkloosheid, hieruit niet zomaar de conclusie getrokken mag worden dat werkloosheid de *oorzaak* is van criminaliteit. De rechter laat zich leiden door het *gegeven* van de toenemende werkloosheid en de *gedachte* dat deze zal leiden tot verdere stijging van de criminaliteit. Via het opleggen van gevangenisstraffen wil de rechter volgens de auteur deze 'dreigende' ontwikkeling een halt toeroepen.

Evans, S. E. and J. E. Scott. *Effects of item order on the perceived seriousness of crime: a reexamination.*

Journal of research in crime and delinquency, 21e jrg., nr. 2, mei 1984, blz. 139–151 (USA).

De auteurs geven in dit artikel het resultaat weer van een onderzoek dat zij hebben gedaan naar de invloed die uitgaat van de volgorde in een vragenlijst op de antwoorden die gegeven worden. Zij onderzochten dit verschijnsel bij de vragenlijst naar de ernstwaardering

van delicten. De auteurs toetsen in eerste instantie een eerder onderzoek dat het effect van een volgorde-wisseling van één delict tussen andere delicten aan-geeft. Hierbij werd geen noemenswaardig effect op de ernstwaardering vastgesteld. In de vragenlijst die zij voor hun onderzoek hanteren variëren zij de volgorde van meerdere feiten. Zij stellen vast dat de ernst-waardering van het ene feit in de vragenlijst steeds de waardering van het volgende feit min of meer beïn-vloedt. De mate waarin volgens hen van zo'n beïnvloeding sprake is, is voor de interpretatie van de onder-zoekgegevens als geheel van voldoende belang om er aandacht aan te schenken.

Met literatuuropgave.

10

Fijnaut, C. *De uitdaging van de georganiseerde misdaad.*

Delikt en delinkwent, 14e jrg., nr. 7, september 1984, blz. 581–584 (N).

De auteur stelt dat men er heel in het algemeen van kan uitgaan dat het bij de georganiseerde misdaad gaat om die vorm van misdaad, waarbij een aantal mensen met het oog op het behalen van winst en ter vrij-waring van strafrechtelijk ingrijpen, van het plegen van strafbare feiten gemeenschappelijk een afzonderlijke onderneming maken. Deze ruime definitie maakt het volgens de auteur mogelijk in te zien dat georgani-seerde misdaad een verschijnsel is waarmee men in West-Europa en ook in Nederland al jaren lang te kampen heeft. Ook de roep om bestrijding ervan is niets nieuws. Wat voor het ogenblik wel dringend moet gebeuren, is volgens de auteur het verrichten van wetenschappelijk onderzoek naar de georganiseerde misdaad en haar bestrijding in ons land. Om over-spanssen reacties op dit verschijnsel te voorkomen, is het volgens de auteur nuttig zo'n onderzoek in te bedden in een sociaal-historische analyse van de ontwikkelingen die zich op dit gebied sedert de tweede helft van de 19e eeuw hebben voorgedaan.

11

Jenkins, P. *Varieties of enlightenment criminology.*

British journal of criminology, 24e jrg., nr. 2, april 1984, blz. 112–130.

In dit artikel gaat de auteur nader in op de aard van de klassieke criminologie en op de betekenis van de invloed die hierop is uitgeoefend door Cesare Beccaria. Cesare Beccaria wordt volgens de auteur meestal voorgesteld als de revolutionaire criminolo-gische denker die de basis legde voor de strafrechts-hervormingen van de laatste twee eeuwen. Hij noemt als kenmerken van de klassieke criminologie dat hier werd uitgegaan van een maatschappelijk geaccepteerde ongelijkheid tussen de mensen, waarbij aan elk individu een vrije wil werd toegedacht. Beccaria wees in zijn publikaties op de tegenstelling die in deze uit-gangspunten schuilt. Latere kritische criminologen wijzen op het belang van deze constatering en stellen

dat Beccaria hieraan ten onrechte niet alle consequenties heeft verbonden die in de volgende twee eeuwen van strafrechtshervormingen wel uit deze constatering zijn getrokken. Na een beschrijving van Beccaria's standpunten in de context van zijn tijd, trekt de auteur de conclusie dat deze revolutionaire visie ten onrechte aan Beccaria wordt toegedacht. Zijns inziens spelen allerlei tijdsfactoren bij deze veranderingen een belangrijker rol.

Met literatuuropgave.

12

Leder, H. C. *Der Stand kriminologischer Arbeit über Frauen- und Mädchenkriminalität – desorientierend für Politik, Kriminalpolitik, Sozialarbeitspraxis und Wissenschaft?*

Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 67e jrg., nr. 5, oktober 1984, blz. 313–327 (BRD).

76

De auteur geeft in dit artikel een uitgebreid overzicht van literatuur m.b.t. vrouwencriminaliteit. Statistische gegevens duiden op een veel geringere criminaliteit van de vrouw dan van de man. De meeste onderzoekers nemen dit als uitgangspunt voor hun theorieën over vrouwencriminaliteit. In het verleden lag daarbij de nadruk op individualistisch gerichte verklaringen (biologisch/psychologisch). Men schreef het verschil in criminaliteit tussen beide geslachten aan specifiek vrouwelijke kenmerken toe. In huidige theorieën geeft men meer aandacht aan rol-theoretische en sociaal-structurele facetten. Men tracht het verband aan te tonen tussen de sociale positie van de vrouw en het patroon van haar criminaliteit. De auteur heeft bezwaar tegen de zowel in het verleden als heden toegepaste stereotype verklaringen en vraagt zich bovendien af of de statistische en sociale werkelijkheid gelijk gesteld kunnen worden. Niet geregistreeerde criminaliteit en een mogelijke tendens tot mildere behandeling van vrouwen in strafzaken kunnen de waarde van de statistische gegevens beïnvloeden. Volgens de auteur verdient het dan ook aanbeveling om een (praktisch) gelijke verdeling van criminaliteit als uitgangspunt te nemen voor verder onderzoek. Dit kan belangrijke gevolgen hebben voor de wetenschappelijke en politieke benadering van vrouwencriminaliteit.

Met literatuuropgave.

13

Levi, M. *Giving creditors the business: the criminal law in inaction.*

International journal of the sociology of law, 12e jrg., nr. 3, augustus 1984, blz. 321–333 (GB).

Dit artikel is een beschouwing over het soort fraude, waarbij de ene zakenman de andere benadeelt door niet te betalen voor levering van goederen op krediet. Er worden drie gradaties aangegeven, nl. 1) de van te voren geplande fraude; 2) fraude, die ontstaat uit een legitiem begonnen handel; en 3) fraude, waarbij men ondanks een slecht lopende zaak op krediet blijft

inkopen. De wetgeving met betrekking tot dit soort fraude is niet eenvoudig. Bewijs is vaak moeilijk te leveren en de grens van insolventie is soms onvoldoende vast te stellen. Wil de fraudeur succes hebben, dan moet hij de stijl van de gewone handel nabootsen en zich als een goede zakenman voordoen. Hij moet verlies op een aannemelijke wijze kunnen verantwoorden. Dit gebeurt o.a. door het insceneren van brand, inbraak e.d., of door, hetgeen meer voorkomt, er een valse boekhouding op na te houden. De derde categorie is in frauduleuze zin vaak een grensgeval. Sinds kort ligt er in Engeland een voorstel klaar tot invoering van een nieuwe civiel-rechtelijke aansprakelijkheid van employées die behoorden te weten dat de firma insolvent was en nochtans doorgingen met schulden maken. Wanneer het gaat om bestrijding van deze vorm van criminaliteit, bestaat de neiging de potentiële sociale *kosten* van die bestrijding meer te tellen dan bij de bestrijding van de ordinaire misdaad, waar de nadruk meer wordt gelegd op de sociale *baten*. Er is derhalve een zekere terughoudendheid het voorstel onverkort tot wet te verheffen, zodat deze vorm van criminaliteit vooralsnog zijn verborgen karakter lijkt te zullen behouden.
Met literatuuropgave.

77

14

Skogan, W. G. *Reporting crimes to the police: the status of world research.*

Journal of research in crime and delinquency, 21e jrg., nr. 2, mei 1984, blz. 113–137 (USA).

Sinds 1960 wordt volgens de auteur in steeds meer landen onderzoek verricht naar de omvang van de criminaliteit. Bij deze onderzoeken is het volgens de auteur van essentieel belang welke gegevens worden verzameld ter verkrijging van dit criminaliteitsbeeld. Een belangrijke schakel in deze problematiek vormt de aangiftebereidheid van de bevolking. Het zijn vooral de gegevens van de politiestatistieken die volgens de auteur bij vergelijking met de slachtofferonderzoeken aangeven hoe groot deze aangiftebereidheid is. In het artikel gaat de auteur nader in op de factoren die bij deze aangiftebereidheid een rol spelen. Doordat steeds meer gegevens uit steeds meer landen bekend worden is het volgens hem mogelijk de betekenis van demografische factoren in dit verband vast te stellen. Aan de hand van een groot aantal onderzoekresultaten uit verschillende landen geeft de auteur aan het slot van zijn artikel aan welke factoren bij het aangiftegedrag in alle landen een rol spelen en bij welke factoren dit niet het geval is.
Met literatuuropgave.

15

Stack, S. *Income inequality and property crime: a cross-national analysis of relative deprivation theory.*

Criminology: an interdisciplinary journal, 22e jrg., nr. 2, mei 1984, blz. 229–259 (USA).

De cijfers met betrekking tot de vermogenscriminali-

teit in 62 landen heeft de auteur geanalyseerd om vast te kunnen stellen wat precies de samenhang is tussen de maatschappelijke ongelijkheid tussen burgers en de vermogenscriminaliteit. De achterliggende gedachte is dat men wel aanneemt dat de ongelijkheid tussen burgers de kans op vermogenscriminaliteit vergroot. De auteur tekent hierbij in de eerste plaats aan dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen de feitelijke ongelijkheid en de geperecepieerde ongelijkheid. Dit laatste bepaalt volgens de auteur vooral de afgunst die mogelijk ten grondslag kan liggen aan vermogenscriminaliteit. Zijn conclusie aan de hand van de resultaten van het onderzoek is dat noch deze ongelijkheid, noch de mate waarin de perceptie van die ongelijkheid wordt beïnvloed door het gelijkheids-ideaal dat in een bepaalde cultuur geldend is, direct in verband staat met de omvang van de vermogenscriminaliteit.

Met literatuuropgave.

16

Steadman, H. J. and R. B. Felson. *Self-reports of violence; ex-mental patients, ex-offenders, and the general population.*

Criminology: an interdisciplinary journal, 22e jrg., nr. 3, augustus 1984, blz. 321-342 (USA).

78

Het doel van dit self-report onderzoek, uitgevoerd in Albany County, New York, was om drie groepen voor wat betreft agressie en geweld met elkaar te vergelijken: ex-psychiatrische patiënten, ex-delinquenten en een representatieve steekproef uit de bevolking in het algemeen. Een eerste serie vragen, die aan elk van de 543 respondenten werd voorgelegd, betrof hoe vaak en op welke manier zij zich het afgelopen jaar agressief hadden gedragen tegenover hun kind(eren), partner, andere familieleden, bekenden, vreemden, door verbale agressie, duwen en slaan. Voorts werd hen gevraagd hoe vaak zij het afgelopen jaar iemand hadden verwond of bedreigd te verwonden met een mes of vuurwapen. Gebruik makend van de Duncan Multiple Range Test, waarmee te bepalen is of de gemiddelden van frequentie-scores significant van elkaar verschillen, en van de regressie-analyse, werden de volgende resultaten gevonden. De groep van ex-delinquenten toonden meer agressief gedrag dan de andere twee groepen. Deze groep kenmerkte zich ook door een grotere gewelddadigheid dan de gewezen psychiatrische patiënten. De steekproef uit de algemene bevolking toonde zich het minst gewelddadig. Hoe jonger de respondent, des te vaker zal hij of zij agressief of gewelddadig zijn.

Met literatuuropgave.

17

Stenross, B. *Police response to residential burglaries; dusting for prints as a negative rite.*

Criminology: an interdisciplinary journal, 22e jrg., nr. 3, augustus 1984, blz. 389-402.

De woning is veel meer dan slechts een dak boven het

hoofd: het is een symbool van de bewoner en van zijn of haar verleden, heden en toekomst. Een inbraak, vooral als deze gepaard gaat met vernieling, zal dan ook door de bewoners gevoeld worden als een inbreuk op de onschendbaarheid van deze symbolisering van 'het zelf'. Het nemen van vingerafdrukken leidt meestal niet tot een arrestatie. Dat de politie toch zoekt naar vingerafdrukken wordt hoofdzakelijk gedaan bij wijze van negatieve rite (Durkheim), dus als een genezend ritueel. Door deze activiteit van de politie als een symbolische op te vatten, komt de auteur tot de volgende twee te toetsen hypothesen: de politie zal eerder vingerafdrukken nemen wanneer de inbrekers zich met geweld toegang hebben verschaft tot de woning, en als het gestolene voor de bewoners symbolische betekenis heeft, zoals juwelen. Het onderzoek betrof 259 inbraken in een kleine stad in het zuiden van Amerika. M.b.v. regressie-analyse kon de auteur de hypothesen bevestigen.
Met literatuuropgave.

18

Studentencriminaliteit: een oriënterend interdisciplinair onderzoek; door W. Buikhuisen, E. H. M. Bontekoe, C. V. D. Plas-Korenhof et al.
79 Delikt en delinkwent, 14e jrg., nr. 7, september 1984, blz. 615-629 (N).

In hun onderzoek willen de auteurs ingaan op de vraag in hoeverre studenten die verhoudingsgewijs veel delikten hebben gepleegd verschillen van studenten die weinig strafbare feiten op hun naam hebben staan. Via een advertentie in een universiteitsblad werden 82 proefpersonen onderzocht. Hun criminele verleden werd vastgesteld met de self-report methode. De hun voorgelegde vragen hadden betrekking op: het gedrag als kind, het ouderlijk huis, psychologische kenmerken, psychofysiologische variabelen en medische gegevens. D.m.v. 'Homals', een computerprogramma voor meerdimensionale analyse van categorische gegevens, werden de proefpersonen ingedeeld naar soort en hoeveelheid criminaliteit. Gebruik makend van de discriminant functie analyse en de factor analyse werd gevonden dat (1) ook studenten zich in niet geringe mate schuldig kunnen maken aan criminaliteit; (2) dat verschilpunten tussen studentendelinquenten en studenten met weinig strafbare feiten liggen op het gebied van het ouderlijk huis, de persoonlijkheid en de activiteit van het autonome zenuwstelsel; (3) dat studentendelinquenten minder verschillen van geregistreerde jeugddelinquenten uit de lagere sociale klasse dan men zou verwachten. Volgens de auteurs is daarom relativisering van de zgn. deprivatietheorieën gewenst.
Met literatuuropgave.

19

Walsh, A. Gender based differences; a study of probation officers' attitudes about, and recommendations for, felony sexual assault cases.

Criminology: an interdisciplinary journal, 22e jrg., nr. 3, augustus 1984, blz. 371-387 (USA).

Diverse onderzoeken in Engeland, Canada en Amerika hebben aangetoond dat reclasseringsambtenaren (r.a.) een grote invloed uitoefenen op de vonniswijzing. In zijn onderzoek wierp de auteur de vraag op of mannelijke en vrouwelijke r.a. verschillen in hun attitudes en aanbevelingen aan de rechter t.a.v. sexuele geweldsmisdrijven. De gegevens van zijn onderzoek betroffen 208 vonnissen uitgesproken in de jaren '78-'81 in een stad in Ohio. Bij 143 rechtszaken waren 21 mannelijke en bij 65 zaken waren 10 vrouwelijke r.a. betrokken. M.b.v. kwalitatieve en kwantitatieve analysetechnieken vond de auteur dat vrouwelijke r.a. (meer dan hun mannelijke collega's) het doorsnee geval van verkrachting definiëren als: 'situaties waarin het slachtoffer feitelijk instemt - of wordt gedacht in te stemmen - met een sexuele relatie, maar als het er op aankomt terugkrabbelt of niet voldoende tegenstreeft als de dader de suggestie doet'. Vrouwelijke r.a. vatten verkrachting dus over het algemeen minder ernstig op dan hun mannelijke collega's. De vrouwelijke r.a. adviseerden de rechter mildere straffen dan de mannelijke r.a. Alleen wanneer de dader geweld had gebruikt, of wanneer het slachtoffer zich had verzet, waren de vrouwelijke r.a. geneigd om hardere straffen te eisen dan hun mannelijke collega's.

Met literatuuropgave.

20

Wilkins, L. T. *U.K./U.S.A.-contrasts in criminology: a personal view.*

Howard journal of criminal justice, 23e jrg., nr. 1, februari 1984, blz. 11-23 (GB).

De auteur, Engelsman van origine maar sinds 1966 in de VS werkzaam, vergelijkt deze twee landen op het gebied van de criminologie. Zonder blind te zijn voor de fouten van het Amerikaanse systeem, wijst hij op de sterke kanten ervan t.o.v. Engeland: Onderzoek in de sociale wetenschappen, dus ook in de criminologie, wordt in Engeland onvoldoende gewaardeerd. De resultaten worden minder snel openbaar gemaakt (de overheid als 'soft censor'?) en hebben ook minder invloed op het te voeren beleid. In Engeland zijn de wegen van de rechtspraak veel minder toegankelijk en heeft ook de uitkomst van onderzoek veel minder invloed. De auteur stelt dat de criminologie in Engeland lijdt aan een fikse verkoudheid: niet fataal, maar wel zeer ongemakkelijk. Hij doet enkele suggesties om daarin verbetering te brengen.

Gevangeniswezen

21

Berg, W. van den. *De Amsterdamse Commissies van Toezicht: vatbaar voor verbetering.*

De auteur heeft van mei tot september 1983 een onderzoek verricht naar de werkwijze van de zes Commissies van Toezicht (CvT) in de penitentiaire inrichting Overamstel te Amsterdam. In de Gevangenismaatregel staan de drie wettelijke taken (toezicht houden, adviseren en rechtspreken) omschreven. In dit artikel wordt op iedere commissietaak afzonderlijk ingegaan. Wat betreft het toezichthouden op de bejegening meent de auteur dat de commissieleden meer initiatief zouden kunnen tonen door meer met de gedetineerden te praten en zich meer te verdiepen in de dagelijkse gang van zaken. Daarnaast zouden zij zich ook kritischer ten opzichte van de directie kunnen opstellen. Wat betreft de adviserende taak is de auteur van mening dat er informeel wel enige adviezen worden gegeven, zowel aan de directie als aan het departement. Hoewel de invloed van deze adviezen moeilijk is te meten, meent de auteur te kunnen concluderen dat de Commissies zich matig van hun adviserende taak (kunnen) kwijten. Ten aanzien van de rechtsprekende taak merkt de auteur op dat de Beklagcommissies geen zitting dienen te houden in de directiekamers, beter de termijn van drie weken in acht dienen te nemen en vaker inzage dienen te vragen in de bewaardersrapporten. Concluderend stelt zij dat de commissieleden meer tijd aan het commissiewerk zouden moeten besteden, maar vooral meer kritische aandacht moeten hebben voor het woon-, werk- en leefklimaat binnen de inrichting.

81

22

Breed, J. *Gedetineerdencommissies en het recht van vereniging en vergadering.*

Proces, 63e jrg., nr. 10, oktober 1984, blz. 269–278 (N).

Door de directie van de gevangenis 'de Boschpoort' te Breda is een gedetineerdencommissie in het leven geroepen en onlangs voorzien van een reglement. Voordat de auteur ingaat op dit reglement, bespreekt hij in dit artikel eerst de uitgangspunten van de rechtspositie van de gedetineerden en de verhouding tussen deze rechtspositie en de grondrechten, verankerd in de Grondwet. Na het reglement globaal weergegeven te hebben, komt de auteur toe aan een beoordeling hiervan. Algemene kritiekpunten zijn dat het reglement zonder overleg met de gedetineerden tot stand is gekomen en voorts dat in feite sprake is van een soort privaatrechtelijke contractsbepaling binnen een publiekrechtelijk reglement. Namelijk in het reglement wordt ervan uitgegaan dat de mogelijkheid van overleg afhankelijk wordt gesteld van de instemming van de gedetineerden met dit reglement. Vervolgens gaat de auteur in op de uitsluitingen met betrekking tot de doelstelling en het lidmaatschap van de gedetineerdencommissie. Concluderend stelt de auteur dat dit reglement een duidelijk voorbeeld is van het mislukken van de bemiddeling tussen grond-

rechtuitoefening en vrijheidsontneming. Het geeft aan hoe problematisch het in de praktijk gesteld kan zijn met het toestaan van de uitoefening van grondrechten aan gedetineerden.

Met literatuuropgave.

23

Feltes, Th. *Ist der Strafvollzug am Ende?*

Zeitschrift für Strafvollzug und Straffälligenhilfe, 33e jrg., nr. 4, augustus 1984, blz. 195-201 (BRD).

Aan de hand van vier thesen schetst de auteur de samenhang tussen enerzijds de overbezetting van de strafinrichtingen en anderzijds de stijging van de geregistreerde criminaliteit, het groeiend aantal instanties met sociale controle en de tendens naar strengere straffen. Ook zou die overbezetting samenhangen met een toename van therapie en pedagogiek in de strafrechtstoepassing. De in het kader van de strafrechtstoepassing steeds weer als nieuw aangeboden oplossingen zijn volgens de auteur slechts variaties op eenzelfde thema dat stevast leidt tot een capaciteitsprobleem. De kern ligt volgens hem bij de structurele problemen in een op bestraffen gerichte maatschappij. Hij doet de volgende aanbevelingen: 1) De maatschappij moet niet gedurig trachten elke vorm van deviantie uit te bannen. Men moet zich leren schikken in de onvermijdelijkheid van het bestaan van criminaliteit en afwijkend gedrag. De gemeenschap moet meer betrokken worden in het bestraffen en resocialiseren (bewust in plaats van anoniem straffen). De vrijheidsstraf dient als regel in open inrichtingen te worden ondergaan. Nieuwbouw dient uitsluitend plaats te vinden wanneer een oude inrichting gesloten wordt en dan in beginsel alleen open inrichtingen. 2) Bij resocialisatie van gedetineerden moet vaststaan dat wanneer de gedetineerde er geen gebruik van maakt, dit hem niet schaadt. Het moet geen uitbreiding van het pakket van sancties betekenen. 3) Er dient gestreefd naar terugdringing van de vrijheidsstraf, een ruimere toepassing van daarvoor in de plaats tredende sancties en beperking van de preventieve hechtenis en de duur daarvan. De auteur verwijst naar de Nederlandse situatie waar verhoudingsgewijs het aantal gedetineerden slechts een vierde bedraagt van het aantal dat in West Duitsland is gedetineerd.

24

De POI's, *Themanummer*.

Balans, 15e jrg., nr. 6, 1984 (N).

Na zeven jaar maakt Balans opnieuw een reportage over de penitentiaire inrichtingen in ons land. In 1974 werden vier inrichtingen bezocht, nu zijn het er negen: één open afdeling voor jeugdigen, vier zelfstandige penitentiaire open inrichtingen (POI's) en vier POI's die zijn ondergebracht in andersoortige bestaande inrichtingen. Een belangrijke verandering voor de POI's is de uitbreiding van het weekendverlof sinds 1978 tot een wekelijks verlof van 51 uur. Hier-

door is het aantal weglopers veel lager geworden. In het eerste artikel geeft E. J. Besier een algemene inleiding waarin hij de algemene kenmerken van het regiem en de selectie bespreekt. Hij plaatst enkele kanttekeningen bij het instituut van de POI betreffende de personeelsbezetting, de brugfunctie van de POI naar de vrije maatschappij en de duur van de plaatsing. (Het vijf maanden lang steeds weer terugkeren van het verlofadres naar de inrichting en het niet misbruiken van de gegeven vrijheid vraagt veel van de gestrafte en zijn relaties). Daarna wordt voor elke inrichting afzonderlijk in detail ingegaan op de aspecten accommodatie, personeel, selectie/introductie van de nieuwe bewoners, reclassering, werk, regiem, activiteiten, verlof, en specifieke wensen van de inrichtingsleiding.

25

Veen, Th. W. van. *De prijs van het gevangeniswezen*. Trema, 7e jrg., nr. 8, oktober 1984, blz. 242-248 (N).

83

Onlangs is door een werkgroep van het ministerie van Justitie een onderzoek verricht naar de kosten van tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf. Hiervoor zijn eveneens gegevens verzameld uit een aantal vergelijkbare, vooral West- en Noord-Europese, landen. In dit artikel wordt door de auteur ingegaan op de meest interessante uitkomsten van dit onderzoek. Het blijkt dat Nederland nog altijd het kleinste aantal gevangenen heeft in verhouding tot de omvang van de bevolking. Daarmee hangt samen dat Nederland verhoudingsgewijs weinig uitgeeft aan zijn gevangeniswezen. Naar de mening van de auteur is het onjuist te veronderstellen dat het lage aantal gedetineerden op zich een gunstig teken is, aangezien op verschillende terreinen de intensiteit van opsporing en vervolging onvoldoende is. Bovendien zijn er enorme wachtlijsten, voornamelijk door het gebrek aan plaatsen in de gevangenissen. Vervolgens gaat de auteur in op factoren die de vraag naar ruimte in de gevangenissen bepalen, op het straftoemittingsbeleid (het aantal lange gevangenisstraffen is bijvoorbeeld toegenomen, evenals het aantal korte vrijheidstraffen) en het wegzendbeleid. Bij het bouwen van nieuwe gevangenissen zal niet alleen gelet moeten worden op de capaciteit van de inrichting (kleine inrichtingen zijn relatief duur), maar er zal ook dienen te worden gestreefd naar een opzet, die efficiënt beheer in de hand werkt. Bovendien hangt veel in de gevangenis af van de sfeer, die mede wordt bepaald door het personeel. Tot slot merkt de auteur op dat de overtuiging dat we niet meer dan één gevangene kunnen laten wonen in een voor één persoon bedoelde cel, mede de prijs van het gevangeniswezen bepaalt.

26

Westenberg, F. *Vrouwe Justitia als hoeder van de gevangene? Recht in de marge van omvrijheid*. Delikt en delinkwent, 14e jrg., nr. 7, september 1984, blz. 607-614 (N).

De gedetineerde heeft een rechtspositie die hij door middel van beklag en beroep kan effectueren. De auteur toont aan dat in sommige situaties de gedetineerde echter niets aan de hem toegekende rechten heeft, nl. in geval van verplaatsing ter herselectie naar een Huis van Bewaring. Dan is geen beroep mogelijk. De auteur spreekt tegen deze achtergrond van een patstelling: de gedetineerde stond op winst maar de tegenpartij heeft de zaak zo geregeld dat er volgens de regels van het spel geen zet meer gedaan kan worden. Tot slot van het artikel geeft de auteur aan hoe de rechtspositie van de gedetineerde nog verder zou kunnen worden verbeterd:

1) door uitbreiding van de beroepsprocedure ingevolge art. 123 Gev.M. tot verplaatsing ter herselectie naar een Huis van Bewaring; en

2) door het openen van de mogelijkheid om ook na de detentie-periode in beklag te gaan tegen beperkingen en schendingen van de rechten van de gedetineerde.

Met literatuuropgave.

Reclassering

84

27

Bottomley, A. K. *Dilemmas of parole in a penal crisis.*

Howard journal of criminal justice, 23e jrg., nr. 1, februari 1984, blz. 24-40 (GB).

De invoering in 1968 en de ontwikkeling in de daarop volgende jaren van de voorwaardelijke-in-vrijheidsstelling (V.I.) in Engeland zijn voornamelijk gebaseerd geweest op praktische gronden, met name ter ontlasting van de overbevolkte gevangenissen. De auteur toont aan dat een deugdelijke theoretische ondergrond ontbreekt, evenals duidelijke richtlijnen voor de uitvoering van V.I. Wel heeft er geleidelijk een verschuiving plaats gevonden van 'therapeutische maatregel' naar 'herhalingsrisico' als uitgangspunt. De auteur pleit voor herziening van het systeem, waarbij het herhalingsrisico het enige uitgangspunt wordt (en bijv. afschrikking naar de rechtspraak wordt teruggewezen). Daarbij moet er op grond van gedegen onderzoek een duidelijk stramen komen van de criteria, die dit herhalingsrisico bepalen, waarop alle instanties zich kunnen beroepen. De auteur pleit er verder voor dat alle gedetineerden na 1/3 van hun straf tijd in aanmerking kunnen komen voor V.I. De instelling van regionale raden moet leiden tot een meer uniform beleid. Korte en middellange straffen zouden op regionaal niveau bezien kunnen worden terwijl de landelijke raad beslissingsrecht houdt over de langdurige straffen. Tenslotte moet de supervisie-rol over V.I.-gestelden meer gedifferentieerd worden. Ook dit zou een functie van de regionale raden kunnen worden.

Met literatuuropgave.

Hunter, I. R. and K. D. Purcell. *Program characteristics and success in a resocialization program for adjudicated delinquents.*

Corrective and social psychiatry, 30c jrg., nr. 2, 1984, blz. 25–34 (USA).

Sinds hun introductie in 1964 zijn er honderden programma's ontwikkeld, die uitgaan van de fysieke uitdaging als behandeling voor jeugddelinquentie. De rationele achter deze programma's wordt op verschillende wijze onder woorden gebracht, onder andere door een relatie te leggen m.b.v. het zoeken naar opwinding en spanning. Meer of minder impliciet wordt de veronderstelling gehanteerd dat het leren, de groei en de ontwikkeling in bijvoorbeeld een wildernisprogramma, gegeneraliseerd kan worden naar de maatschappelijke omgeving. De auteurs bespreken diverse evaluatiestudies over deze programma's en komen tot de ontdekking dat in studies voor 1976 positieve veranderingen gevonden worden, in studies van na die tijd (op één na) geen of negatieve verandering. Opgemerkt wordt ook dat de vroegere onderzoeken alle een residentiële opzet hebben. De schrijvers vergelijken in een eigen onderzoek een programma dat een residentiële en een thuiswonende variant kent. Het residentiële programma bleek veel effectiever. De auteurs tekenen aan dat het om een zeer kleine onderzoeksgroep ging en dat het residentiële programma ook in een veel kortere tijdsspanne werd uitgevoerd. Met literatuuropgave.

85

29

Maris, A. *Materiële hulpverlening en beroepsbeeld van reclasseringsmedewerkers.*

Proces, 63e jrg., nr. 10, oktober 1984, blz. 280–288 (N).

Aan de hand van recent onderzoeksmateriaal reconstrueert de auteur twee ideaal-typen reclasseringswerkers, te weten de zgn. psycho-sociale- en de materiële hulpverlener. Zijns inziens zijn beide typen hoofdzakelijk ontworpen voor de onderlinge discussies onder beroepsgenoten. Het blijkt zelfs dat reclasseringswerkers in discussies standpunten kunnen gaan innemen, die haaks staan op hun dagelijks handelen. Naar de mening van de auteur blijken in de alledaagse contacten met cliënten de activiteiten van beide soorten reclasseringswerkers veel dichter bij elkaar te liggen. Met behulp van drie polariserende stellingen, die uitgaan van een overwegend kwetsbare maatschappelijke positie van cliënten en de daarmee samenhangende hulpvraag, pleit de auteur voor: a) een niet langer ondergeschikt maken van de materiële aan de immateriële hulpverlening; b) een verlaging van de aan de gedragsveranderende streefdoelen ontleende – hoge – verwachtingen en de daarmee samenhangende frustraties en onmachtsgedvoelens; c) een uitwisseling en systematisering van de door reclasseringswerkers persoonlijk opgedane ervaringen. Zodoende wordt

een methodiek ontwikkeld die meer afgestemd zal zijn op de maatschappelijke positie van cliënten. Met literatuuropgave.

30

Smith, R. R. *Reported ex-offender employment in American adult corrections.*

Journal of offender counseling, services and rehabilitation, 8e jrg., nr. 4, zomer 1984, blz. 5-12 (USA).

Het is voor de rehabilitatie van ex-gedetineerden van groot belang dat zij weer kunnen deelnemen aan het arbeidsproces. Dit blijkt in de praktijk vaak een probleem te zijn. Evenals in 1971 en 1977 werd in 1979 een schriftelijke enquête gehouden onder de directoraten voor strafinrichtingen in 50 staten van de VS, het distriet Columbia en het federale bureau voor het gevangeniswezen, over de werkverschaffing aan ex-gedetineerden. Van de 52 ondervraagden waren er 7 die het in dienst nemen van ex-gedetineerden principieel afwezen. Dit komt ongeveer overeen met de cijfers uit '71 en '77. In totaal waren er in 1979 522 ex-gedetineerden werkzaam bij de strafinrichtingen. Dit is een stijging van 86% ten opzichte van 1971 en van 73% ten opzichte van 1977.

Dat is nog geen 0,5% van alle werknemers bij de betreffende inrichtingen. De vragen naar positieve en negatieve eigenschappen van ex-gedetineerde werknemers werden in het algemeen gunstig beantwoord: de positieve eigenschappen komen het sterkst naar voren. De auteur concludeert dan ook dat er actief gestreefd moet worden naar de tewerkstelling van méér ex-gedetineerden.

Met literatuuropgave.

86

Psychiatrische zorg

31

Awad, A., E. Sanders, and I. Levers, *A clinical study of male sexual offenders.*

International journal of offender therapy and comparative criminology, 28e jrg., nr. 2, september 1984, blz. 105-115 (USA).

In deze exploratieve studie worden 24 jeugdige seksuele delinquenten, in 1980/81 toegewezen aan de Family Court Clinic, Toronto, Canada, vergeleken met 24 andere qua leeftijd, sexe en sociaal-economische klasse vergelijkbare delinquenten. De gemiddelde leeftijd is 14 jaar, variërend van 11 tot 16 jaar. Van elk subject werd door een clinicus een vragenlijst met demografische en klinische gegevens ingevuld. De twee groepen werden op elke variabele afzonderlijk vergeleken d.m.v. de chi-kwadraat en de t-test statistiek. De groepen blijken niet van elkaar te verschillen m.b.t. het veelvuldig voorkomen van psychische afwijkingen, geweld door en seksuele deviantie van de ouders, storingen in de ouder-kind relatie, ontoereikend ouderschap, chronische problemen op school, eerdere delinquentie en een psychiatrisch 'verleden'

van de jeugdige delinquent. Dezelfde factoren, die bijdragen tot delinquentie op jonge leeftijd, werden in eerdere studies gevonden. In de groep sexuele delinquenten komt echter, anders dan gewoonlijk, een middle-class achtergrond relatief vaker voor evenals een IQ lager dan 80 (24% vs 8%). Voorts is er minder sprake van spijbelen, alcoholmisbruik en driftbuien, hetgeen volgens de auteurs op toeval zou kunnen berusten. Gespeculeerd wordt op het bestaan van een subgroep van sexuele delinquenten, een subgroep van aardige, aangepaste jongens die normaal lijken tot het moment van hun daad. Een dergelijke subgroep is nooit gevonden onder jeugdigen die zich schuldig maakten aan niet-sexuele vergrijpen. Met literatuuropgave.

Kinderbescherming

32

Bracey, D. H. *The juvenile prostitute: victim and offender.*

Victimology, an international journal, 8e jrg., nr. 3-4, 1983, blz. 151-160.

87 De auteur toont in dit artikel aan dat de Amerikaanse jeugdrechtspraak jonge prostituées behandelt als overtreder, niet als slachtoffer. Jonge prostituées ontmoeten in de Amerikaanse maatschappij op twee terreinen ambivalentie, namelijk ten aanzien van afwijkend gedrag en ten aanzien van prostitutie. De auteur bespreekt de geschiedenis van het 'slachtoffer worden': uit veel onderzoek blijkt dat prostituées reeds op jonge leeftijd sexueel misbruikt zijn. Kort wordt ingegaan op de theorie van de 'aangeleerde hulpeloosheid' en op het gebrek aan aandacht en steun dat deze kinderen ondervonden. Voorts stelt de auteur de relatie met de pooier aan de orde en stelt dat de meeste pooiers hun meisjes controleren door niet echtgemeende attenties, bijval en steun. Door hun geschiedenis kunnen deze meisjes onoprechtheid niet als zodanig doorzien. Ook speelt mogelijk een (psycho-analytische) verklaring een rol, volgens welke de prostituées een splitsing maken tussen object-relaties, die volstrekt goed en asexueel zijn en andere, die volstrekt slecht en sexueel zijn. Volgens de auteur heeft ook het Amerikaanse jeugdrechtsysteem een negatieve invloed door zijn gepreoccupeerdheid met sexualiteit.

Met literatuuropgave.

Politie

33

Brown, M. F. *Use of deadly force by patrol officers: training implications.*

Journal of police science and administration, 12e jrg., nr. 2, juni 1984, blz. 133-140.

De auteur deed een onderzoek naar de attitude van politieagenten t.a.v. het gebruik van vuurwapens door

de politie. Hiervoor werd een schriftelijke enquête gehouden onder de beampten van twee politie-districten in het zuid-westen van de VS. Er werd een beoordeling gevraagd van twaalf situaties waarin vuurwapens gebruikt werden (drie zelf-verdedigings-situaties, drie gevallen van ontvluchten van een misdadiger, drie situaties met een twijfelachtige en drie met een oneigenlijke indicatie tot schieten). Tevens werd onderzocht of het ras van de verdachte van invloed was. Belangrijkste conclusies: ras lijkt geen invloed te hebben en er bestaat een grote mate van consensus of schieten in een bepaalde situatie wel of niet geoorloofd is. De auteur stelt dat de beslissing om te schieten bepaald wordt door: 1) de actuele situatie; 2) het individuele gevoel van dreiging; 3) de wetgeving; 4) het lokale beleid t.a.v. het gebruik van vuurwapens; 5) persoonlijke overtuiging en 6) de ernst van het delict. Uit de resultaten van zijn onderzoek concludeert de auteur dat de situatie van zeer grote invloed is. Op grond hiervan geeft hij suggesties voor trainings-programma's. Deze moeten de realiteit zo veel mogelijk benaderen om een goede voorbereiding te geven. Met literatuuropgave.

34

Gersons, B. P. R. *Ingrijpende gevolgen van schiet-incidenten.*

Algemeen politiebld, 133e jrg., nr. 18, 1 september 1984, blz. 379-385.

De auteur gaat in op de psychische gevolgen voor een politiefunctionaris die betrokken raakt bij een schiet-incident. In Amsterdam hebben een aantal politiemensen, die zelf een schietincident hebben meegemaakt, zich aaneengesloten in een zogenaamd zelfhulp-team. Dit omdat blijkt dat een schietincident veelal de start vormt van een aaneenschakeling van overrompelende gebeurtenissen, waarbij weinig systematische opvang plaats vindt. Uit ervaringen van betrokkenen bij een schietincident blijkt dat een aantal verschijnselen zich veelvuldig voordoen. (Herbeleving van het trauma, verminderde reactiviteit op, of afgenomen betrokkenheid bij de omgeving, enige tijd na het trauma beginnend en daarnaast: slaapstoornissen, overmatige waakzaamheid, geheugenstoornissen e.d.). De auteur werkt deze kenmerken van het post-traumatisch stress-syndroom nader uit. De hulpverlening van het zelfhulpteam blijkt effectief (vooral het gevreesde isolement trad niet op) en veelal voldoende. In een enkel geval is psycho-therapeutische hulp noodzakelijk.

35

Hond, B. den. *De digitale diender.*

Intermediair, 20e jrg., nr. 39, september 1984, blz. 17-19 (N).

In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de toepassingsmogelijkheden van de computer bij de politie. Zo'n tien jaar geleden deed de computer zijn intrede bij de politiele informatievoorziening. In Amsterdam en Rotterdam kwam een computer die de

'Automatische Gegevensverwerking Surveillance' voor zijn rekening nam. Dit systeem gaf op basis van ervaringen in het verleden aan, hoeveel surveillance-auto's in een district moeten rondrijden. Dit systeem wordt nu nergens meer toegepast, omdat het nut twijfelachtig was. In de begin jaren tachtig kwam er het Bekeuring Afhandelingssysteem (BAS). Met dit systeem is de informatievoorziening aan de basis goed geregeld. Mede door het Landelijk Automatiseringsbureau Politie worden vele gespecialiseerde systemen bij de politie geïnstalleerd. Bij de Rijkspolitie is de automatisering landelijk verlopen en ligt de nadruk op allerlei beheerssystemen voor financiën en personeel. In de toekomst zullen de gegevensbestanden van de herkenningdiensten van alle korpsen via een op te richten Recherche Informatie Systeem toegankelijk zijn. Tot slot gaat de auteur in op een dergelijk systeem dat werd geïmproviseerd voor de oplossing van de zaak 'Heineken', najaar 1983. In dit systeem werden tips, vermoedens, 'brainwaves' en ander materiaal opgeslagen. Via een kaartenbakprogramma zorgde de computer voor het terugzoeken van de informatie. Dit soort bestanden is privacy gevoelig en kan alleen opgebouwd worden als er een privacy-reglement is.

89

36

Igbinovia, P. E. *Interpol: a survey of research findings.* Police studies, 7e jrg., nr. 2, zomer 1984, blz. 112-122.

In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de literatuur met betrekking tot Interpol. Interpol is een internationale organisatie die in 1923 werd opgericht en tot doel heeft de internationale politiecontacten en -samenwerking te bevorderen. Het literatuuroverzicht behelst grotendeels informatie uit de historie, organisatie en groei van Interpol en beschrijvingen van het werk en de operationele activiteiten van deze organisatie. Volgens de auteur komen uit de besproken publicaties vier kernpunten naar voren, te weten: (1) Hoewel de meerderheid van de staten die lid zijn van Interpol uit Afrikaanse landen bestaat, is er nauwelijks iets bekend over hun deelname en rol. (2) Het gebrek aan objectieve informatie; de informatiebron voor de boeken en artikelen over Interpol is Interpol zelf. (3) In de meeste publikaties wordt Interpol in gunstige zin beschreven met de nadruk op het nut en de onschadelijkheid van de organisatie. In enkele gevallen vindt een kritische benadering plaats en komen zaken als gevaar voor inbreuk op persoonlijke privacy en op de soevereiniteit van de lid-staten aan de orde. (4) De pers lijkt bij de berichtgeving aangaande Interpol-activiteiten bevooroordeeld en primair te zijn gericht op het rapporteren van sensationele en controversiële zaken. Met literatuuropgave.

37

Kennedy, D. B. *A theory of suicide while in police custody.*

Het aantal suicides onder gedetineerden ligt veel hoger dan het gemiddelde onder de bevolking, met name in de eerste dagen na arrestatie. Uit de literatuur blijkt geen overeenstemming te bestaan over predictie op grond van demografische factoren. Een onderzoekje in Michigan ('80, '81) bevestigt dit. De auteur stelt het fenomenologische model voor als vruchtbaarder benadering. Hij maakt daarbij gebruik van een variatie op Wheelers U-curve. Arrestatie betekent de overgang van maatschappij naar gevangenis milieu. Dit stelt hoge eisen aan de adaptatievermogens van het individu; er is sprake van een crisissituatie. De auteur toont aan hoe hierdoor angst en depressie kunnen ontstaan. Deze combinatie levert gevaar voor suicide. De overgang van gevangenis naar maatschappij betekent eveneens een crisissituatie, maar hierbij ontbreekt de depressie veelal. Men ziet in die fase vaak gedragsstoornissen. Meer inzicht in de crisissituatie die het gevolg is van de overgang tussen twee milieus zou moeten leiden tot een meer adequate opvang van nieuw-gedetineerden. Met literaturopgave.

90

38

Linckens, P. J. en E. G. M. Nuijten-Edelbroek.
Ontwikkelingen op het gebied van de politieke criminaliteitsbeheersing: een globale terreinverkenning.
Tijdschrift voor de politie, 46e jrg., nr. 9, september 1984, blz. 353-362 (N).

Jaarverslagen en beleidsplannen van vooral de (middel)grote gemeentelijke politiekorpsen vormden de belangrijkste bronnen voor dit artikel. De auteurs stellen vast dat in veel korpsen wordt gewerkt aan veranderingsprojecten die gekenmerkt worden door het streven naar een wijkgebonden uitvoering van de basispolitietaken. Aan de geüniformeerde dienst wordt een grotere rol toegekend bij de criminaliteitsbeheersing. Niet alleen preventiesurveillance worden genoemd, maar ook projecten waarbij surveillanten tijdelijk worden vrijgesteld van hun normale werkzaamheden om zich volledig te kunnen concentreren op een bepaald criminaliteitsterrein. Vooral vandalisme en drugshandel krijgen veel aandacht. Door de justitiële diensten wordt getracht meer tijd voor opsporingsactiviteiten vrij te maken door efficiencyverhoging en taakafstoting naar de geüniformeerde dienst en de beheersdienst. De auteurs besluiten het artikel met een aantal kanttekeningen. Hoewel ze zeker niet negatief staan tegenover de ontwikkelingen in het politieveld, noemen de schrijvers het niet onwaarschijnlijk dat de resultaten in de zin van afremmen van de stijging van het aantal ter kennis gekomen misdrijven en verhoging van het aantal opgeloste zaken wel eens gering zullen zijn. Daarom ook zou de wijkgerichte aanpak en het werken in projectverband moeten worden verbreed tot buiten de politie-organisatie. Mogelijke oplossingen voor met name de kleine criminaliteit liggen veel meer in verandering van algemeen maat-

schappelijke omstandigheden dan in politie-optreden.

39

Malloy, T. E. and G. Larry Mays. *The police stress hypothesis: a critical evaluation.*

Criminal justice and behavior, 11e jrg., nr. 2, juni 1984, blz. 197–224 (USA).

Algemeen wordt aangenomen dat de uitoefening van het politieberoep met bijzondere stress gepaard gaat. In dit artikel tonen de auteurs d.m.v. een kritische beschouwing van de bestaande literatuur aan, dat er onvoldoende gronden zijn om deze hypothese onverkort te handhaven. Zij komen tot de conclusie dat er tot nu toe geen stressors zijn aangetoond die specifiek zijn voor het politievak. Binnen deze groep lijkt de ondervonden stress afhankelijk te zijn van de aard van de werkzaamheden. Bureaucratische structuren en een gevoel van hulpeloosheid lijken belangrijke stressors te zijn. Of de dreiging van fysiek geweld van belang is, is nog de vraag. De auteurs stellen voor dit nader te onderzoeken aan de hand van de theorie over interne en externe beheersing. Anderzijds kunnen allerlei individuele factoren een rol spelen bij de invloed van ondervonden stress op het functioneren in de werksituatie en op het lichamelijk en geestelijk welbevinden (de stress-diathese-theorie). In die richting zou verder onderzoek moeten worden gedaan. Tenslotte is onderzoek gewenst naar het effect van stress-reducerende technieken.

Met literatuuropgave.

40

Stein, W. *Polizeiliche Prävention – ein Mittel zur Bekämpfung der Jugendkriminalität?*

Kriminalistik, 38e jrg., nr. 5, mei 1984, blz. 234–237 (BRD).

Met de toenemende jeugdcriminaliteit als achtergrond, bespreekt de auteur een aantal mogelijkheden voor preventief optreden van de politie. Een eerste mogelijkheid is het aanbrengen van veranderingen in de fysieke omgeving door 1) advies aan de burger in het algemeen over de technische beveiliging van potentiële plaatsen van misdrijf; 2) door advies aan potentiële slachtoffers in het bijzonder; 3) door de zichtbare aanwezigheid van de politie te vergroten.

Inzicht in de criminaliteitbevorderende elementen van de sociale omgeving van de jeugdige overtreder acht de auteur eveneens van groot belang. Daardoor kan de politieman beter beslissen, wanneer verwijzing naar therapeutisch georiënteerde instanties meer op zijn plaats is en in eerste instantie van repressief optreden kan worden afgezien. Belangrijk is volgens de auteur dat dit in zo'n vroeg mogelijk stadium gebeurt. Vooroordelen van de burger tegenover de politie kunnen voor een groot deel worden weggenomen door een meer vertrouwen wekkende wijze van optreden van de individuele politie-agent. De aanwezigheid van de politie moet niet als een bedreiging worden gevoeld.

Willemse, H. M. en K. G. Tjoen Tak Sen. *Vooroordelen over vooroordelen.*

Tijdschrift voor de politic, 46e jrg., nr. 9, september 1984, blz. 373-379 (N).

De vraag die beide auteurs, wetenschappelijk medewerkers R.U. Leiden, afdeling Criminologie en Rechts-sociologic, bezig hield was of de Nederlandse politie discrimineert. Bij hun onderzoek kozen zij huidskleur, nethed en geslacht als onafhankelijke variabelen. Het ging slechts om één delict, nl. autodiefstal. 'Autodiefstal' werd geënceneerd door een auto te parkeren met daarnaast een wachtende persoon. Vervolgens werd door één van de wachtende observatoren de politie gebeld met de mededeling dat iemand zich op verdachte wijze ophield bij een auto. De 'verdachten' (studenten) waren tevoren geïnstrueerd standaardgedrag te vertonen d.w.z. een neutrale houding aannemen, maar wel bezwaar maken tegen de onder-vraging en tegen bepaalde handelingen van de agenten. In totaal werd in 86 gemeenten een waarneming verricht. In 22 gevallen verscheen de politie niet. De reacties van de agenten bleken een complex beeld op te leveren. De auteurs stellen dat het antwoord op de onderzoeksvraag geen onvoorwaardelijk ja of neen kan zijn. Ook bleek dat zowel assertief als recalcitrant gedrag van de verdachte leidt tot meer bevoegdheids-overtredingen en tot minder correct politiegedrag. Met literatuuropgave.

92

Drugs

42

Bovens, R. H. L. M. *Voorlichting aan rijders onder invloed: een succesformule?*

Verkeersrecht, 32e jrg., nr. 2, februari 1984, blz. 25-29 (N).

Onlangs is een beleidsrapport van het WODC verschenen waarin de resultaten zijn vermeld van een onderzoek naar de werking van een voorlichtings-programma voor rijders onder invloed, het alcohol verkeer project, in de gevangenis te Grave. De schrijver van het rapport gaat in dit artikel achtereenvolgens in op de ideeën die de aanzet vormden voor het genoemde programma en de vorm en de inhoud van dit programma. Daarna worden de onderzoeksresultaten weergegeven. Deze geven zowel op korte als op langere termijn een positief beeld te zien. Verder wordt aandacht besteed aan enkele mogelijke consequenties van deze resultaten voor het beleid, te weten: de juridische en maatschappelijke haalbaarheid van het voorlichtingsprogramma als alternatief voor de korte vrijheidsstraf en de positie van de recidivist voor art. 26 W.V.W. Tot slot doet de schrijver enkele suggesties m.b.t. het te voeren beleid ten aanzien van rijders onder invloed en de plaats van de voorlichting daarin. Met literatuuropgave.

Kunkel, E. *Der Frankfurter Versuch; Gruppenarbeit mit wiederholt alkoholauffälligen Verkehrsstraftätern im Rahmen der Bewährungshilfe.* Teil II: Psychologische Aspekte; eine neue Sanktion für den Verkehrsrichter?

Blutalkohol, 21e jrg., nr. 4, juli 1984, blz. 332-337 (BRD).

In dit artikel wordt aandacht besteed aan het Frankfurter experiment (zie voor Teil I, Schädler onder nr. 45) waarbij de nadruk wordt gelegd op de psychologische aspecten van dit proefonderzoek. De auteur gaat daartoe in op de karakteristieken van de deelnemers aan het experiment, de zogenaamde doelgroep, die in principe bestaat uit degenen die reeds driemaal veroordeeld zijn wegens dronken rijden en derhalve een vrijheidsstraf te verwachten hebben. Vervolgens worden de randvoorwaarden van het experiment beschreven, waarbij de selectie van de doelgroep en de motivatie tot gedragsverandering van de deelnemers aan de orde komen. De auteur besluit zijn artikel met een weergave van de inhoud en doel van het trainings- en voorlichtingsprogramma. De nagestreefde gedragsverandering zal in vier fasen moeten plaatsvinden middels groepstraining geleid door een aantal maatschappelijk werkers. Met literatuuropgave.

93

Page, R. C. *The effect of 16 hour long marathon groups on the way that female drug users perceive women.*

Journal of offender counseling, services and rehabilitation, 8e jrg., nr. 4, zomer 1984, blz. 13-26 (USA).

Vrouwelijke drug-verslaafden hebben t.o.v. hun mannelijke lotgenoten nog een extra handicap: het negatieve vrouw-beeld, dat een belemmering vormt bij resocialisatie. Een therapeutische maatregel is in dit kader het opzetten van marathon-zittingen, waarin een groep gedetineerde vrouwelijke ex-drugverslaafden met behulp van de andere groepsleden en begeleiders leren om op een assertieve manier hun gevoelens te uiten en zo hun negatieve zelfbeeld te verlaten. De auteur onderzocht het effect van zo'n marathon-zitting bij 78 vrouwelijke gedetineerden in een gevangenis in het zuid-oosten van de VS. De helft van hen nam deel aan een marathon-zitting, de andere helft diende als controlegroep. Aan de vrouwen werd na afloop hun oordeel gevraagd over het onderwerp 'vrouw' aan de hand van zeven bipolaire items. Het blijkt dat in de marathongroep het vrouw-zijn succesvoller en plezieriger wordt geacht dan in de controlegroep. De marathon-methode lijkt dus effectief. Het zou interessant zijn te onderzoeken wat het resultaat is bij gemengde groepen. Met literatuuropgave.

Schädler, W. *Der Frankfurter Versuch; Gruppenarbeit mit wiederholt alkoholauffälligen Verkehrsstraftätern im Rahmen der Bewährungshilfe*. Teil I: Verfahren und rechtliche Bedingungen des Versuchs; eine neue Sanktion für den Verkehrsrichter? *Blutalkohol*, 21e jrg., nr. 4, juli 1984, blz. 319–331 (BRD).

De auteur beschrijft een experiment (zie voor Teil II, Kunkel onder nr. 43) dat in november 1983 in Frankfurt is gestart in het kader van nuancering en uitbreiding van verkeersrechtelijke maatregelen tegen meermalen veroordeelden wegens rijden onder invloed. De positieve resultaten van een eerder onder plegers van verkeersdelicten gehouden experiment in Berlijn vormden de aanleiding hiervoor. Het doel van het experiment, dat twee jaar zal duren, is het uitbreiden van de huidige strafrechtelijke mogelijkheden ten aanzien van genoemde recidivisten. De rechter krijgt de mogelijkheid een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf om te zetten in een voorwaardelijke met als voorwaarde dat de veroordeelde deelneemt aan een trainings- en voorlichtingsprogramma dat op gedrags- en mentaliteitsverandering is gericht. Het verloop van de procedure en de juridische aspecten worden in dit artikel uitgebreid beschreven. Ook wordt nagegaan of de huidige strafwetgeving in Duitsland voldoende rechtsgrond biedt voor de nieuwe mogelijkheden. Met literatuuropgave.

94

Segal, B., S. S. Hobfoll and F. Cromer. *Alcohol use by juvenile offenders*.

International journal of the addictions, 19e jrg., nr. 5, 1984, blz. 541–549 (USA).

In dit artikel worden de resultaten weergegeven van een onderzoek, gehouden onder 92 mannelijke gedetineerden van 12 tot 18 jaar, verblijvend in een penitentiaire inrichting voor jeugdige delinquenten in Alaska. Om patronen van alcoholgebruik vast te kunnen stellen werd hen een aantal gestandaardiseerde vragenlijsten ter beantwoording voorgelegd. Het merendeel van de participanten was blank, ruim de helft kwam uit de stad, terwijl de misdrijven varieerden van eenvoudige diefstal, inbraak (het meest voorkomend) tot moord. Factoranalyse resulteerde in een zevental redenen voor alcoholgebruik: om persoonlijke problemen op te lossen; de stemming te veranderen; persoonlijke stress tegen te gaan; als recreatie; als sociaal gebeuren; bij speciale gelegenheden; zonder speciale reden. Het is volgens de auteurs duidelijk dat op jeugdige leeftijd alcohol wordt gezien als een middel om zich van conflicten en problemen te bevrijden. Het drinken lijkt meer te maken te hebben met persoonlijke noden en stress, dan met beïnvloeding door leeftijdsgenoten. Bij preventie en behandeling van alcoholmisbruik is het van belang om de opvattingen onder jongeren over alcohol als probleemoplossend middel te doorbreken,

hen vaardigheden bij te brengen om zelf hun problemen aan te kunnen en te trachten hun stress te verminderen.

Met literatuuropgave.

47

Young, T. I. and G. W. Lawson. *A.A. referrals for alcohol related crimes: the advantages and limitations*. International journal of offender therapy and comparative criminology, 28e jrg., nr. 2, september 1984, blz. 131-140 (USA).

Bij veel sociale problemen, misdaad in het bijzonder, speelt alcohol een rol. Alcohol is sterk verbonden met gewelddadig gedrag als doodslag, ernstige mishandeling, aanranding, enz. In veel gevallen volgt een veroordeling met als resultaat een vicieuze cirkel, waarin het afwijkend gedrag versterkt wordt. In andere gevallen verwijst de rechter naar een A.A.-groep (Alcoholics Anonymus). Het doel van een dergelijke groep is te komen tot een volledig afzweren van alcohol, door openlijk over de eigen problemen te praten met de andere groepsleden. Niet alleen te staan versterkt het gevoel van eigenwaarde en legt de basis voor een meer constructieve benadering van problemen als stress, vervreemding, enz. Met erkenning van de positieve effecten die de A.A.-groep op sommigen kan hebben, betogen de auteurs dat de rechter vaak te lichtvaardig besluit tot het laten deelnemen aan een A.A.-groep. In vele gevallen heeft de overtreder professionele hulp nodig en geen A.A.-groep. Dit voorbeeld en vele andere kunnen de resultaten verklaren van Ludwig et al., waaruit blijkt dat de effectiviteit van de A.A.-groep zeer gering is. De auteurs stellen dat het door de rechter verwijzen naar een A.A.-groep in feite een therapeutische beslissing is, die gebaseerd moet zijn op een deskundige evaluatie van de biologische, psychologische en sociale kenmerken van het individu. Met literatuuropgave.

Boekwerken

Over de adressen der bibliotheken waarbij de genoemde publikaties ter inzage kunnen worden gevraagd, kunnen inlichtingen worden ingewonnen bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Schedeldoekshaven 100, 's-Gravenhage, tel. 070-706554/55.

Adriaansen, A. C. *De hulpverlening aan slachtoffers van misdrijven*; 2e herz. dr.

's-Gravenhage, Programmeringscollege onderzoek maatschappelijke dienstverlening, 1984.

Architecture for justice exhibition 1983.

Washington D.C., American institute of architects, Committee on architecture for justice, ca. 1984.

96

Bakker, E. *Strafrechter en psychiatrische rapportage: een onderzoek naar de rol van de psychiatrische rapportage in het strafproces.*

Groningen, Criminologisch instituut, Rijksuniversiteit Groningen 1984.

Committee on crime prevention and control; report on the eighth session (Vienna, 21-30 March, 1984.)
New York, United Nations, Economic and social council, 1984.

Costs of criminal justice.

Impact, nr. 2, 1984.

Effective, rational and humane criminal justice: report of the European seminar held in Helsinki, Finland, 31 may-3 june 1984.

Helsinki, Helsinki institute for crime prevention and control affiliated with the United Nations, 1984.
Publication series, 3.

Gundy, C. M. *Politietoezicht en het gedrag van verkeersdeelnemers; een literatuurstudie naar mogelijkheden om ten behoeve van de verkeersveiligheid de naleving van verkeerswetten door middel van politietoezicht te bevorderen.*

Leidsehandam, Stichting wetenschappelijk onderzoek verkeersveiligheid, 1983.

Handen thuis; opstellen voor hulpverleners over geweld; onder red. van J. Moors en H. Wemekamp.
Deventer, Van Loghum Slaterus, 1984.

Relatie en seksualiteit (N.I.S.S.O.).

Horstman, M. J. *Demonstratievrijheid*.
Apeldoorn, Nederlandse politie academie, 1983.

Inside Z-side; 'Voetbalvandalen' in woord en beeld;
met bijdragen van W. Veugelers en J. Hazekamp.
Groningen, Xeno, 1984.

Jong, H. de, en W. F. Oosterhuis. *De reclasserings-
vroeghulp in de arrondissementen Groningen en
Leeuwarden;* een onderzoek bij de reclasseringsmede-
werkers, de leden van het Openbaar Ministerie en de
Rechterlijke macht, naar hun ideeën over vroeghulp
en in het bijzonder de vroeghulprapportage en het
effect hiervan op de beslissing over de toepassing van
de voorlopige hechtenis.
Leeuwarden, z. uitg., 1983.

Jong, M. L. J. de. *Recherche en wijkteam;* een
evaluatieonderzoek naar de effectiviteit van het
rechercheoptreden van het experimentele wijkteam
van de gemeentepolitie Delft.
Schipluiden, 1983.

Leerprojecten en alternatieve sancties; verslag van een
informatiedag over leerprojecten in het kader van
alternatieve sancties voor jeugdigen gehouden op
14 oktober 1983 in Den Haag; met medew. van
C. van der Hoof, J. Junger-Tas, N. Tutt et al.
's-Gravenhage, C.W.O.K., 1984.

**Marteling en andere vormen van wrede, onmenselijke
of vernederende behandeling of bestraffing;** ontwerp-
code van de medische ethiek; rapport van de
secretaris-generaal.
's-Gravenhage, Ministerie van Buitenlandse Zaken,
1983.

Vertaling van resolutie 37/194 van 18-12-1982 van de
Algemene vergadering van de Verenigde Naties te
New York.

New, A. *deal for victims.*
London, Parliamentary all-party penal affairs group,
1984.

Options for the mentally abnormal offender; a linked
system of prisons, hospitals, secure units and the
community; ed. by T. Williams, E. Alves, and
J. Shapland; in collab. with P. Mason, G. Robertson,
M. Williams et al.
Leicester, British psychological society, 1984.
Issues in criminological and legal psychology, 6.

**Psychologische, Het, moeras van de verslaving aan
drugs;** begeleiders: P. P. Moormann en T. J. Duijkers;
Projectleden: T. de Bordes, M. Bouwman, C. Burger
et al.
Leiden, Universiteit van Leiden, Psychologische
faculteit, 1984.

Smith, J. C., and B. Hogan. *Criminal law;* 5th ed.
Londen, Butterworths, 1983.

Southgate, P., and P. Ekblom. *Contacts between police and public; findings from the British crime survey.*

London, H.M.S.O., 1984.

Home Office research study, 77.

Spickenheuer, H. P. *Crime control: the necessity of priorities.*

The Hague, Research and documentation centre, Ministry of Justice, ca. 1983.

Sijlbing, G. *Het gebruik van drugs, alcohol en tabak; resultaten van een onderzoek onder Nederlandse jongeren van 15-24 jaar.*

Amsterdam, SWOAD, 1984.

Vandalism; behaviour and motivations; ed. by C. Lévy-Leboyer; with contrib. by W. van Vliet, J. Sélosse, S. Cohen, et al.

Amsterdam enz., North-Holland, 1984.

Veldhuijzen, J. R. *Meer kan niet zonder minder en omgekeerd; een beknopte literatuurstudie over minoriteiten (werving) bij de politie.*

's-Gravenhage, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Afdeling documentatie en bibliotheek, 1983.

Redactieraad:

dhr. W. M. Been
drs. P. H. van der Laan
dr. M. J. M. Brand-Koolen
mr. M. R. Duintjer-Kleijn
dr. P. C. van Duyne
dr. J. J. M. van Dijk
dr. C. Fijnaut
dr. J. Junger-Tas
mr. T. van der Minne-Frank
dr. G. J. Veerman

Redactie

mr. T. van der Minne-Frank
mr. M. R. Duintjer-Kleijn

Coördinatie literatuuroverzicht

W. M. Been

Voor inlichtingen: 070-706555 ('s middags)

Adreswijzigingen en opzeggingen uitsluitend schriftelijk met gebruikmaking van de adreswikkels waarop het (oude) adres vermeld staat. Aanvragen voor nieuwe abonnementen dienen eveneens schriftelijk te geschieden.

Correspondentieadres:

Administratie Justitiële Verkenningen
Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie-
centrum.
Postbus 20301, 2500 EH 's-Gravenhage.

**Uitgave van
Het Ministerie van Justitie**

**Druk
Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage**

Opname in dit blad betekent niet dat de inhoud der artikelen het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.